Keski-Suomen hyvinvointialueen opiskeluhuoltosuunnitelma 2026-2029

Sisällys

1. JOHDANTO 6

2. LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN TAUSTA 7

2.1. Järjestämisvastuu 8

2.2. Opiskeluhuolto 8
2.2.1 Yhteisöllinen opiskeluhuolto 10
2.2.2 Yksilökohtainen opiskeluhuolto 10
2.2.3 Opiskeluympäristöön ja -yhteisöön kohdistuva työ 10

2.3. Lähipalveluperiaate 11

2.4. Tiedottamis- ja ohjausvelvollisuus 11

2.5. Opiskeluhuoltohenkilöstö 12

2.6. Opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa asema opiskeluhuollossa 12

2.7. Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä 13

2.8. Muut lakisääteiset yhteistyöryhmät 14
2.8.1 Monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä 14
2.8.2 Oppilaitoskohtainen monialainen opiskeluhuoltoryhmä 14
2.8.3 Monialainen asiantuntijaryhmä 14

2.9. Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma 15

2.10. Koulutusten järjestäjien suunnitelmat 16

2.11. Kouluterveydenhuolto 16

2.12. Opiskeluterveydenhuolto 17

2.13. Kuraattori- ja psykologipalvelut 18
2.13.1 Kuraattoripalvelut 19
2.13.2 Psykologipalvelut 19

3. ALUEELLINEN OPISKELUHUOLLON YHTEISTYÖRYHMÄ KESKI-SUOMEN HYVINVOINTIALUEELLA 20

3.1. Yhteistyöryhmän jäsenet 20

3.2. Yhteistyöryhmän viestintäsuunnitelma 20
3.2.1 Ryhmän sisäinen viestintä 21
3.2.2 Ulkoinen viestintä ja tiedottaminen 21

3.2.3 Viestintä opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisille 22

4. OPISKELUHUOLTOPALVELUJEN ALUEELLISEN TOTEUTTAMISEN TAVOITTEET JA KESKEISET PERIAATTEET 23

4.1. Keski-Suomen opiskeluhuollon tavoitteet vuosille 2026–2029 24
4.1.1 Hyvinvoivat oppilaat ja opiskelijat 24
4.1.2 Tasavertaiset ja laadukkaat opiskeluhuollon palvelut 26
4.1.3 Toimiva ja avoin yhteistyö hyvinvointialueen ja koulutusten järjestäjien kesken 27
4.1.4 Yhteisöllisen työn toimintamalli opiskeluhuoltopalveluissa 28

4.2. Opiskeluhuoltopalveluiden toimintaperiaatteet 30
4.2.1 Asiakaslähtöisyys, -osallisuus ja yhdenvertaisuus 30
4.2.2 Saavutettavuus 30
4.2.3 Ennaltaehkäisevä työote 31
4.2.4 Monialainen yhteistyö 31
4.2.5 Yhteisöllisen työ 32
4.2.6 Vaikuttavuus ja kustannustehokkuus 32
4.2.7 Lähipalvelu 32
4.2.8 Avoimuus 33
4.2.9 Uudistumismyönteisyys 34
4.2.10 Hyvinvoiva henkilöstö 34
4.2.11 Yhteneväinen johtamisideologia 36

5. HYVINVOINTIALUEEN JA KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ OPISKELUHUOLLON TOTEUTTAMISEKSI 38

5.1. Monialainen yhteistyö 38

5.2. Yhteistyö yhteisöllisessä työssä 39

5.3. Yhteistyö yksilökohtaisessa työssä 40

5.4. Yhteistyö oppimisen tuen järjestämisessä 41

5.5. Yhteistyö oppilaitosyhteisön ja -ympäristön turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisessä 41

6. ARVIOT OPISKELUHUOLTOPALVELUJEN KOKONAISTARPEESTA JA SUUNNITELMA VOIMAVAROJEN KOHDENTAMISESTA 44

6.1. Opiskelijoiden määrä 44

6.2. Opiskeluhuoltopalvelujen tarpeeseen vaikuttavat muut tekijät 45

6.3. Suunnitelma opiskeluhuoltopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta 46

7. OPISKELUHUOLTOPALVELUIDEN TOIMINTA 49

7.1. Esiopetusikäisten terveydenhuollon palvelut 49

7.2. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut....49
7.2.1 Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintayksiköt ja henkilöstö 50
7.2.2 Kouluterveydenhoitajan ja -lääkärin palvelut 51
7.2.3 Erikoistutkimukset, jotka ovat välttämättömiä oppilaan terveydentilan määrittämiseksi 52
7.2.4 Koululaisten näöntutkimukset 52
7.2.5 Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut 53
SORA-säädökset 54
7.2.6 Seksuaaliterveyden palvelut....55
7.2.7 Mielenterveyspalvelut....55
7.2.8 Suunterveydenhuollon palvelut 55
7.2.9 Kuntoutuspalvelut 57

7.3. Psykologi- ja kuraattoripalvelut esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella 58
7.3.1 Psykologi- ja kuraattoripalveluiden toimintayksiköt ja henkilöstö....58
7.3.2 Yksilöllinen työ kuraattori- ja psykologipalveluissa: 58

7.4. Asiakastiedotus ja -viestintä 59

7.5. Yhteydenottokanavat opiskeluhuollon palveluihin 61
7.5.1 Puhelin....61
7.5.2 Wilma tai vastaava järjestelmä 61
7.5.3 OmaHyvaks Digialusta 61

7.6. Osallisuuden lisäämisen toimenpiteet 62

7.7. Näyttöön perustuvat menetelmät opiskeluhuoltopalveluissa 63
7.7.1 Lapset puheeksi....63
7.7.2 Neuvokas perhe....64
7.7.3 Nuoren masennuksen interventio, IPC....64
7.7.4 Cool Kids 65
7.7.5 ALI....65

7.8. Kirjaaminen ja tilastointi opiskeluhuoltopalveluissa 65
7.8.1 Alaikäisen asema sote-palveluiden asiakkaana ja huoltajan tiedonsaantioikeus 65
7.8.2 Raportointi 67

7.9. Opiskeluhuoltopalveluiden yhdyspinnat hyvinvointialueella 68
7.9.1 Perhekeskustoiminta....68
7.9.2 Sotekeskukset....69
7.9.3 Kasvatus- ja perheneuvola 69
7.9.4 Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 69
7.9.5 Neuropsykiatrisen ja oppimisen tuen yksikkö....71
7.9.6 Perheiden ohjaus ja neuvonta, tuen tarpeen arviointi, sosiaalipalvelut ja lastensuojelu 72
7.9.7 Sosiaali- ja kriisipäivystys....73

8. TOIMENPITEET ALUEELLISEN OPISKELUHUOLTOSUUNNITELMAN TOTEUTTAMISEKSI JA SEURAAMISEKSI 74

8.1. Opiskeluhuoltopalveluiden omavalvonta 74
8.1.1 Opiskelijoiden hyvinvoinnin seuranta 75
8.1.2 Tasavertaiset ja laadukkaat opiskeluhuoltopalvelut 76
8.1.3 Yhteistyön toteutumisen seuranta 77
8.1.4 Toimivat yksikkökohtaiset yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät 78

9. LOPUKSI 79

10. LÄHTEET 81

11. LIITTEET 88

1. Johdanto

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan oppilaitoksissa tehtävää työtä, jolla edistetään, pidetään yllä ja luodaan edellytyksiä sekä tarjotaan tarvittavaa tukea opiskelijan hyvälle oppimiselle ja hyvinvoinnille. Koulutuksen järjestäjät ja hyvinvointialue toteuttaa opiskeluhuoltoa suunnitelmallisena monialaisena yhteistyönä ja sitä tehdään yhdessä opiskelijoiden, heidän huoltajiensa ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. (THL, 2025)

Keski-Suomen hyvinvointialueen vastuulla on tuottaa opiskeluhuollon palvelut (kuraattori, psykologi sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto) alueensa esiopetusikäisille sekä peruskoulujen ja toisen asteen opiskelijoille. Opiskeluhuolto on hallinnollisesti osa lasten ja nuorten palvelualuetta, joka sijoittuu perhe- ja sosiaalipalvelut vastuualueelle. Opiskeluhuollosta vastaa (v.2026) lasten ja nuorten palvelualueen palvelujohtaja, 2 palvelupäällikköä ja 12 palveluvastaavaa. Kokonaisuudessaan opiskeluhuoltopalveluissa työskentelee tällä hetkellä noin 200 sosiaali- ja terveysalan ammattilaista.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan hyvinvointialueella tulee olla alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma, joka hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa valtuustokausittain. Se liitetään osaksi alueellista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa.

Hyvinvointialueella on yhdessä alueensa koulutusten järjestäjien kanssa alueellinen yhteistyöryhmä, joka vastaa alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman laadinnasta. Yhteistyöryhmässä tulee lisäksi olla alaikäisten vanhempien tai huoltajien sekä opiskelijoiden edustajia, opiskeluhuollon työntekijöiden edustajia sekä tarvittaessa muita yhteistyötahoja. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, Ohl 2022)

Keski-Suomen opiskeluhuollon alueellisessa yhteistyöryhmässä on edustettuina Keski-Suomen kunnat sekä muut koulutuksen järjestäjät. Mukana työryhmässä ovat olleet myös opiskelijaedustajat alueellisesta nuorisovaltuustosta sekä 2 alaikäisten huoltajien edustajaa. Opiskeluhuoltopalveluita edustaa opiskeluhuoltopalveluista vastaavat palvelupäälliköt ja palveluvastaava sekä palvelujohtaja. Perheiden sosiaalipalveluita ja lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita edustaa palvelupäälliköt.

Tätä suunnitelmaa päivitettiin vuosien 2025-2026 aikana. Päivitystyössä hyödynnettiin koulutuksenjärjestäjille suunnatun kyselyn tuloksia, työpajamateriaaleja sekä koulutuksenjärjestäjien omia opiskeluhuoltosuunnitelmia. Kommenttikierroksella päivitetty suunnitelma oli loka-marraskuussa 2025.

2. Lainsäädännöllinen tausta

Opiskeluhuollon suunnittelua, toteuttamista sekä arviointia ohjaavat useat lait ja asetukset, näistä merkittävämpänä Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Muita opiskeluhuoltoa ohjaavia lakeja ovat:

- Perusopetuslaki 628/1998
- Lukion 714/2018 ja ammatillisen koulutuksen lait 531/2017
- Terveydenhuoltolaki ja siihen liittyvät asetukset 1326/2010
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015
- Nuorisolaki 1285/2016
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Työturvallisuuslaki 738/2002
- Julkisuuslaki 621/1999, tietosuojalaki 1050/2018 ja sähköisen viestinnän tietosuojalaki 516/2004
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011 (päivitys asetukseen tulossa 2026)
- Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000
- Lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991
- Terapiatakuu lainsäädäntö HE 131/2024

Terapiatakuu on laki, joka astui voimaan 1. toukokuuta 2025 ja takaa alle 23-vuotiaille lapsille ja nuorille pääsyn tiettyihin mielenterveyspalveluihin kuukauden kuluessa avun tarpeen toteamisesta. Takuu koskee lyhytpsykoterapiaa terveydenhuollossa ja määrämuotoisia psykososiaalisia lyhytinterventioita sosiaali- ja terveydenhuollossa. Terapiatakuu on osa laajempaa kokonaisuutta, jonka tavoitteena on parantaa mielenterveyden häiriöiden ehkäisyä, hoitoa ja tuen saatavuutta. Takuun piiriin kuuluvia tukimuotoja ovat esimerkiksi nuorten masennuksen hoitoon kohdennettu interpersoonallinen ohjaus ja lasten ahdistuneisuuden hoitomenetelmä Cool Kids. Terapiatakuun tarkoituksena on varmistaa, että nuoret saavat tarvitsemaansa apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta mielenterveyden ongelmat eivät pääse pahenemaan.

2.1. Järjestämisvastuu

Hyvinvointialue vastaa opiskeluhuollon palveluiden järjestämisestä alueellaan sijaitsevien oppilaitosten oppilas- ja opiskelijalain 1 §:ssä tarkoitetussa opetuksessa tai koulutuksessa oleville opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta.

Hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää opiskeluhuollon palvelut opiskelijoille myös silloin, kun koulutuksen järjestäjä on yksityinen tai valtio, jollei koulutuksen järjestäjä päätä järjestää näitä palveluja osittain tai kokonaan omana toimintanaan ja omalla kustannuksellaan. Hyvinvointialue voi tällöinkin tukea koulutuksen järjestäjää opiskeluhuoltopalveluiden järjestämisessä.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä hyvinvointialueen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. (Ohl 25.5.2022/377)

Opiskelijalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhuolto, jota opetukseen tai koulutukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhuollon palvelut ovat opiskelijalle maksuttomia lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden suun terveydenhuollon ja sairaanhoitopalveluja. (Ohl 30.12.2020/1225)

2.2. Opiskeluhuolto

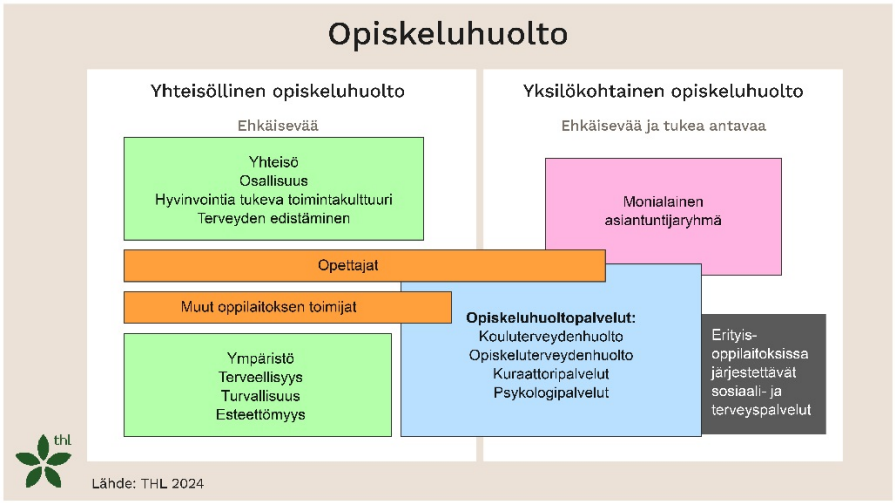

Kuva: Opiskeluhuolto (THL, 2024)

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuoltoa on sekä

perusopetuslaissa tarkoitettu oppilashuolto että lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu opiskelijahuolto. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon. (Ohl 2013)

Opiskeluhuoltoon sisältyvät perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen järjestäjän ja lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa tarkoitetun koulutuksen järjestäjän päättämä opiskeluhuolto sekä opiskeluhuollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. (Ohl 2017)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia sovelletaan

- esi-, perus- ja lisäopetuksen oppilaisiin
- lukiossa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa opiskeleviin opiskelijoihin (myös oppisopimusopiskelijoihin)
- ammattitutkintokoulutuksessa opiskeleviin oppivelvollisiin
- maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaisiin
- maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen opiskelijoihin
- niihin aikuislukion opiskelijoihin, jotka opiskelevat perusopetuksen oppimäärää
- lukio-opintoja aikuisten opetussuunnitelman mukaisesti opiskeleviin oppivelvollisiin
- tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijoihin (TUVA)
- työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen (Telma) opiskelijoihin
- kansanopistojen oppivelvollisiin opiskelijoihin (myös aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa olevat oppivelvolliset)

Lakia ei sovelleta

- perusopetuslaissa tarkoitettuun aamu- ja iltapäivätoimintaan, perusopetuksen yksittäisiä oppiaineita opiskeleviin eikä lukion aineopiskelijoihin
- aikuislukiossa opiskeleviin, jotka suorittavat lukio-opintoja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti (ellei ole oppivelvollinen)
- oppisopimuskoulutuksessa oleviin, jos se järjestetään näyttötutkintoon valmistavana koulutuksena tai sellaisena lisäkoulutuksena, joka ei johda tutkintoon.

2.2.1 Yhteisöllinen opiskeluhuolto

Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat kaikki opiskeluhuollon toimijat. (Ohl 2013)

Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhuoltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista. (Ohl 2013)

2.2.2 Yksilökohtainen opiskeluhuolto

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia:

- koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja
- opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa
- Ohl 10 §:ssä tarkoitettuja koulutuksen järjestäjän järjestämiä sosiaali- ja terveyspalveluja

Monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa toteutetaan Ohl:n 14 §:n 4 momentissa tarkoitetussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä ja siitä laaditaan opiskeluhuoltokertomus siten kuin lain 20 §:ssä säädetään.

2.2.3 Opiskeluympäristöön ja -yhteisöön kohdistuva työ

Opiskeluhuollon yhtenä lakisääteisenä tehtävänä on oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. Tehtävää toteutetaan tarkastamalla oppilaitokset kolmen vuoden välein. Kaikki koulu- ja opiskeluterveydenhuollon piirissä olevat oppilaitokset on tarkastettava. (Terveydenhuoltolaki 2010)

2.3. Lähipalveluperiaate

Opiskeluhuoltopalvelujen on oltava lain mukaan opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Koulutuksen järjestäjän on tarjottava hyvinvointialueen käyttöön tarkoitukseen soveltuvat tilat palvelujen järjestämiseksi. Jos koulutuksen järjestäjän ei ole mahdollista tarjota tarkoitukseen soveltuvia tiloja oppilaitoksesta, hyvinvointialueen on järjestettävä palvelut opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tarjoamissa oppilaitoksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevissa tarkoitukseen soveltuvissa tiloissa. Koulutuksen järjestäjä on oikeutettu saamaan tilojen käytöstä aiheutuvista kustannuksista kohtuullisen korvauksen hyvinvointialueelta. (Ohl 2013)

Lähipalveluperiaate ei koske lain mukaan suun terveydenhuoltoa eikä tiettyjä erikoistutkimuksia. Opiskeluterveydenhuollon palveluja voidaan perustellusta syystä järjestää myös muussa opiskeluterveydenhuollon palveluja antavassa yksikössä, jos se on tarkoituksenmukaista opiskelijoiden tarpeiden, palvelujen laadun, potilasturvallisuuden taikka muun näihin rinnastettavan syyn perusteella. (Ohl 2013)

2.4. Tiedottamis- ja ohjausvelvollisuus

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijoilla ja heidän huoltajillaan on tieto oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhuollosta. Oppilaitoksen ja opiskeluhuollon henkilökunnalla on velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon etuuksia ja palveluja.

Jos oppilaitoksen työntekijä arvioi, että opiskelija tarvitsee opiskeluhuoltopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä koulu- tai opiskeluterveydenhuollon työntekijään tai opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä opiskelijan kanssa, hänelle on annettava tieto yhteydenotosta ja mahdollisuus keskustella yhteydenottoon liittyvistä syistä säädetyssä määräajassa.

Myös muu kuin Ohl:n 1 momentissa tarkoitettu työntekijä, joka ammatillisessa tehtävässään on saanut tietää opiskelijan tuen tarpeesta, voi salassapitosäännösten estämättä ottaa yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin. Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto yhteydenotosta opiskeluhuollon työntekijään, jollei siitä toisin säädetä. (Ohl 2013)

2.5. Opiskeluhuoltohenkilöstö

Opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstöön kuuluvat lain mukaisesti opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajat ja lääkärit. Yhteistyötä tehdään koulutuksen järjestäjien kasvatus- ja opetushenkilöstön kanssa sekä muun oppilaitoksissa toimivan opetukseen sitomattoman henkilöstön kanssa, joita voivat olla mm. kouluvalmentajat, kasvatusohjaajat, lapsiperheiden hyvinvoinninohjaajat, nuorisotyöntekijät, koulumentorit, psykiatriset sairaanhoitajat ja ammatilliset ohjaajat, yto- (aineiden) ohjaajat sekä työelämävalmentajat. (Ohl 2013)

Henkilöstömitoitukset

Opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstömitoituksia ohjaa kouluterveydenhuollon osalta terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen laatima suositus vuodelta 2023, opiskeluterveydenhuollon osalta suositus vuodelta 2021 sekä kuraattorityön osalta oppilas ja opiskelijahuoltolaki vuodelta 2022. Valtakunnallinen uusi psykologimitoitus astui voimaan 1.8.2023.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen suosituksen mukaan kouluterveydenhuollossa tulee olla yksi kokopäiväinen ja ympärivuotinen terveydenhoitaja 460 oppilasta kohti. Mitoituksessa on huomioitava oppilasmäärää alentavasti työntekijän useat toimipisteet, erityisen tuen tarpeet sekä mahdollinen sairaanhoidollinen työ (mm. neuropsykiatrinen (nepsy) diagnostiikka, ohjaus ja kontrollit sekä IPC-ohjaukset), jota ei ole varsinaisissa mitoitusaskelmissa huomioitu. Kokopäiväistä ja ympärivuotista koululääkäriä kohti tulee olla korkeintaan 2100 oppilasta. (Hietanen-Peltola, Ahvalo ja Jahnukainen, 2023; THL 2, 2023)

Toisella asteella Terveyden ja hyvinvoinnin laitos suosittelee yhden kokopäiväisen terveydenhoitajan 570 opiskelijaa kohti ja yhden kokopäiväisen lääkärin 1 800 opiskelijaa kohti (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021).

Psykologi- ja kuraattoripalveluita järjestettäessä saa yhtä kuraattoria kohden olla enintään 670 oppilasta tai opiskelijaa ja psykologia kohden enintään 780 opiskelijaa (Ohl 2021).

2.6. Opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa asema opiskeluhuollossa

Opiskeluhuoltoa tulee toteuttaa yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa. Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet on otettava huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten

edellytystensä mukaisesti. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos alaikäinen ei sen sijaan kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992)

Alaikäinen ja muu vajaavaltainen voi, ottaen huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muut henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä asian laatu, painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhuoltoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhuollon tietoja huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi hänen etunsa vastaista. Arvion vajaavaltaisen edun toteutumisesta tekee opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö. Huoltajalla ei sen sijaan ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhuollon palveluja. (Ohl 2013, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000)

Asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000)

2.7. Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä

Hyvinvointialueen on yhdessä alueensa koulutusten järjestäjien kanssa muodostettava alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmässä tulee lisäksi olla alaikäisten vanhempien tai huoltajien sekä opiskelijoiden edustajia, opiskeluhuollon työntekijöiden edustajia sekä tarvittaessa muita yhteistyötahoja. Yhteistyöryhmä toimii hyvinvointialueen ja sen alueella toimivien koulutuksen järjestäjien yhteistyöelimenä. (Ohl 2022)

Yhteistyöryhmän tehtävät

Alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän tehtävät ovat määritelty oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin ja ne ovat seuraavat:

- valmistella alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma hyvinvointialueen aluevaltuustolle
- seurata alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteutumista, sekä opiskeluhuoltopalvelujen, koulutuksen järjestäjien, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden tarvittavien palvelujen yhteistyön toteutumista

- käsitellä hyvinvointialueen ja sen alueella toimivien koulutuksen järjestäjien välisiä opiskeluhuollon yhteistyökysymyksiä
- huolehtia muista sille erikseen annetuista tehtävistä

Opiskeluhuollon uudistuksen yhtenä tavoitteena on muodostaa selkeät rakenteet, joiden avulla varmistetaan opiskelijalähtöistä palvelutoimintaa turvaava yhteistyö hyvinvointialueen tuottaman opiskeluhuollon ja koulutusten järjestäjien välillä. Hyvinvointialueen yhteistyöryhmän lisäksi kolmitasoiseen rakenteeseen kuuluvat koulutuksen järjestäjän monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä, sekä oppilaitoskohtainen monialainen opiskeluhuoltoryhmä. (Ohl 2022)

2.8. Muut lakisääteiset yhteistyöryhmät

2.8.1 Monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä

Monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä vastaa koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Opiskeluhuollon ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen tai sille asetetut tehtävät voi hoitaa muu tehtävään soveltuva erikseen nimetty ryhmä. (Ohl 2016)

2.8.2 Oppilaitoskohtainen monialainen opiskeluhuoltoryhmä

Opiskeluhuoltoryhmä vastaa oppilaitosten opiskeluhuollon paikallisesta suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Koulutuksen järjestäjä ja opiskeluhuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä sen kokoonpanosta sekä tehtäviin liittyvistä toimintatavoista. Opiskeluhuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on oppilaitosyhteisön terveellisyyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen ja kehittäminen. (Ohl 2016)

2.8.3 Monialainen asiantuntijaryhmä

Yksittäisen opiskelijan opiskeluhuollon tuen tarpeen selvittämiseksi ja palvelujen järjestämiseksi tulee koota tarvittaessa asiantuntijaryhmä. Asiantuntijaryhmän kokoonpano perustuu yksittäisen opiskelijan tarpeisiin ja koolle kutsuja voi olla opetushenkilöstön tai opiskeluhuoltopalveluiden edustaja. Ryhmän monialainen kokoonpano määräytyy tapauskohtaisesti käsiteltävän asian mukaan. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan henkilön, joka vastaa käytännön järjestelyistä ja opiskeluhuolto kertomuksen kirjaamisesta. (Ohl 2016/2022)

Opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstöllä on keskeinen rooli monialaisessa yksilökohtaisessa opiskeluhuoltotyössä ja asiantuntijaryhmien kokouksissa on aina opiskeluhuollon palveluiden edustus paikalla. Ryhmä ei ole opiskeluhuoltolain mukainen, ellei siinä ole edustajaa opiskeluhuollon palveluista. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi, mutta muut yhteistyökumppanit tai opiskelijan läheiset saavat osallistua ryhmän työskentelyyn vain opiskelijan tai hänen huoltajansa kirjallisella suostumuksella. Koulutuksen järjestäjä vastaa opiskeluhuollon kertomuksesta, johon asiantuntijaryhmä tekee kokousmuistiinpanoja, kun taas opiskeluhuollon henkilöstö dokumentoi osallistumisensa asiantuntijaryhmän kokouksiin heidän käytössään olevaan asiakas- tai potilasasiakirjaan. (Ohl 2016/2022)

2.9. Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma

Hyvinvointialueella tulee olla valtuustokausittainen alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma hyvinvointialueen vastuulla olevien opiskeluhuoltopalvelujen järjestämiseksi. Suunnitelma hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa ja se päivitetään aina tarvittaessa. (Ohl 2022)

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma perustuu oppilas- ja opiskelulain 13 §:ssä tarkoitettuihin hyvinvointialueen alueella sijaitsevien koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmiin ja sen tulee sisältää:

- opiskeluhuoltopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet
- suunnitelma hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välisestä yhteistyöstä opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi
- hyvinvointialueen alueella sijaitsevien koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmista ilmenneet arviot opiskeluhuoltopalvelujen kokonaistarpeesta ja muut mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet
- suunnitelma opiskeluhuoltopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta
- toimenpiteet alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi.

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma tulee liittää lastensuojelulain 12 §:n 3 momentissa tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. (Ohl 2022)

2.10. Koulutusten järjestäjien suunnitelmat

Koulutuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi oma opiskeluhuoltosuunnitelma, joka laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskeluhuoltopalvelujen, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman tulee sisältää opiskeluhuollon toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. (Ohl 2022)

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on oppilaitoskohtaisesti seuraavat tiedot:

- arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista
- oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi
- yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa
- suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimenpiteet opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi Ohl:n 6 §:n mukaisesti
- suunnitelma kriisien varalta jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelma valmistellaan paikallisesti tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa.

Koulutuksen järjestäjän on seurattava opiskeluhuoltosuunnitelmansa toteutumista oppilaitoksissa ja tarkistettava sitä tarvittaessa. Kunnan alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmat tulee liittää lastensuojelulain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. (Ohl 2022)

2.11. Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on peruskoululaisille ja heidän perheilleen suunnattu lakisääteinen terveyspalvelu, joka on saatavilla koululla tai sen välittömässä läheisyydessä (Terveydenhuoltolaki 2022). Kouluterveydenhuollon tehtäviin sisältyvät:

- opiskelijan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen
- vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen

- opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen. Pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden opiskeluhuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen
- kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta
- opiskelijan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset

Kouluterveydenhuollon palveluiden toteuttamista ja sisältöjä ohjaa Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011 sekä terveyden- ja hyvinvoinnin laitos ja heidän ylläpitämä NEUKO- tietokanta. Tietokanta on laadittu lähes sadan alan johtavan terveydenhuollon asiantuntijan voimin vuonna 2021, sitä täydennetään ja päivitetään säännöllisesti.

Asetuksenmukaisesti kouluterveydenhuollossa tehdään laajat terveystarkastukset yhteistyössä terveydenhoitajan ja lääkärin kanssa opiskelijoille 1. luokalla, 5. luokalla ja 8. luokalla. Muilla vuosiluokilla terveydenhoitaja tapaa opiskelijat määräaikaistarkastuksissa. Kouluterveydenhuoltoon kuuluu myös asetuksenmukaiset määräaikaiset suun terveystarkastukset oppilaalle ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella vuosiluokalla. (THL 3, 2023)

2.12. Opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät terveyttä edistävä ja sairauksia ehkäisevä toiminta. Opiskeluterveydenhuoltopalveluiden tavoitteena on ylläpitää ja edistää opiskelijoiden hyvinvointia

- edistämällä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä opiskeluyhteisön hyvinvointia
- edistämällä ja seuraamalla opiskelijoiden terveyttä ja opiskelukykyä
- järjestämällä terveyden- ja sairaanhoitopalveluja opiskelijoille mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen sekä suun terveydenhuolto
- tunnistamalla varhain opiskelijan erityisen tuen tai tutkimuksen tarve, tukemalla opiskelijaa sekä tarvittaessa ohjaamalla jatkotutkimuksiin ja -hoitoon.

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvia terveyden- ja sairaanhoitopalveluja ovat terveystarkastusten ja terveysneuvonnan lisäksi

- mahdollisten mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaus

- seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistävät palvelut
- suun terveydenhuollon palvelut
- muut perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoidon palvelut sekä jatkohoitoon ohjaus
- yleislääkäritasoiset laboratorio- ja kuvantamispalvelut
- fysioterapiapalvelut, toimintaterapeutin ja puheterapeutin palvelut
- terveyskeskuspsykologin palvelut

(Terveydenhuoltolaki 2022)

Opiskeluterveydenhuollon palveluiden toteuttamista ja sisältöjä ohjaa Opiskeluterveydenhuollon opas vuodelta 2021 sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä NEUKO- tietokanta.

Opiskeluterveydenhuolto on järjestettävä niin, että opiskelijalla on mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon ja palvelujen on oltava saatavilla ainakin arkipäivisin päiväsaikaan. Lisäksi toisen asteen opiskelijan tulee tarvittaessa päästä terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta. Jos opiskeluterveydenhuollon yksiköitä suljetaan esimerkiksi kesäajaksi, palvelut pitää järjestää jossain muussa terveydenhuollon yksikössä, kuten esimerkiksi paikallisissa sotekeskuksissa. (Ohl 2013, THL 2022)

Opiskelijoiden sairaanhoidon tarpeen arvioinnissa ja hoitoon pääsyssä noudatetaan samoja kriteerejä ja aikarajoja kuin muidenkin kunnan asukkaiden kohdalla.

2.13. Kuraattori- ja psykologipalvelut

Hyvinvointialueen on järjestettävä kuraattori- ja psykologipalvelut alueellaan esi- ja perusopetuksen sekä lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Kuraattori- ja psykologipalvelut ovat lakisääteisiä, vapaaehtoisia, maksuttomia sekä luottamuksellisia ja toimivat osana terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluita. Niiden tulee olla helposti saatavilla lähipalveluna osana opiskelijoiden ja oppilaitosten arkea esiopetuksesta aina toiselle asteelle asti. Lain mukaan kuraattori- ja psykologipalvelu toteutetaan yhteisöllisenä sekä yksilöllisenä työskentelynä ja palveluun tulee päästä kiireellisessä tapauksessa samana tai seuraavana oppilaitoksen työpäivänä ja ei-kiireellisessä tapauksessa seitsemän oppilaitoksen työpäivän aikana. Kiireellisyyden arvioi opiskeluhuoltopalveluiden työntekijä. Lisäksi opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit osallistuvat pedagogisen tuen suunnitteluun ja järjestämiseen. (Ohl 2013, THL)

Kuraattori- ja psykologipalveluita toteutetaan yhteisöllisenä ja yksilöllisenä työskentelynä. Lisäksi kuraattori tai psykologi voi tukea opiskelijoita myös ilman että siitä muodostuu asiakkuutta. Kuraattori tai psykologi voi auttaa esimerkiksi opiskeluhuoltopalveluihin ja muihin palveluihin hakeutumisessa tai antaa anonyymiä konsultaatiota opettajille ja muille oppilaitoksessa työskenteleville ammattilaisille sekä huoltajalle. Konsultaatiota voidaan antaa esimerkiksi siitä, miten opettaja voi toimia, kun hänellä on herännyt huoli opiskelijasta. Kuraattori tai psykologi voi järjestää myös matalan kynnyksen konsultaatiopisteitä, jotka ovat avoinna kaikille opiskelijoille sekä oppilaitoksen työntekijöille. (THL)

2.13.1 Kuraattoripalvelut

Opiskeluhuollon kuraattori toimii hyvinvoinnin sekä myönteisen kasvun ja kehityksen edistämisen tukena sosiaalialan asiantuntijana. Kuraattori vahvistaa arjen taitoja ja sosiaalista toimintakykyä koulunkäyntiin, ihmissuhteisiin sekä erilaisiin elämäntilanteisiin liittyen. Kuraattori tarjoaa oppilaille tuki- ja ohjauskeskusteluja ja toimii yhteistyössä oppilaiden perheiden, koulun henkilöstön sekä tarvittaessa eri viranomaisten kanssa palveluiden yhteensovittamiseksi.

Opiskeluhuollon kuraattoripalveluissa on myös vastaavan kuraattorin tehtäviä, joissa pätevyys vaatimuksena on sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Vastaavan kuraattorin palveluja ovat konsultoiva ja ohjauksellinen tuki oppilas- ja opiskeluhuollon muille jäsenille sekä oppilashuollon kehittäminen.

2.13.2 Psykologipalvelut

Opiskeluhuollon psykologin tehtävänä on edistää koulunkäyntiä, oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia vaikuttamalla sekä yhteisö- että yksilötasolla. Psykologityöhön sisältyy arviointia, ohjausta ja neuvontaa, jonka tavoitteena on lisätä vanhempien, oppilaan/opiskelijan ja opettajien ymmärrystä, tietoa ja kokonaiskäsitystä tilanteesta ja auttaa heitä suunnittelemaan tukitoimia. Psykologi voi tehdä oppimiseen, kehitykseen tai neuropsykiatrisiin haasteisiin liittyviä arvioita ja tutkimuksia, antaa matalan kynnyksen tukea lieviin mielenterveyden haasteisiin sekä toimia osana laajempaa monialaista verkostoa ja toteuttaa tarvittaessa jatko-ohjausta hoidonporrastuksen mukaisesti.

3. Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä Keski-Suomen hyvinvointialueella

Keski-Suomen hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden lautakunta päätti kokouksessaan 15.2.23 aluehallituksen 7.12.2022 § 300 päätöksen pohjalta perustaa Keski-Suomen hyvinvointialueelle alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän. Yhteistyöryhmä koottiin helmi-, maaliskuussa 2023 ja ryhmän järjestäytymiskokous oli 20.4.23. Ryhmä kokoontuu vuosittain vähintään neljä kertaa, kaksi kertaa kevätlukukaudella ja kaksi kertaa syyslukukaudella.

3.1. Yhteistyöryhmän jäsenet

Alueellisen yhteistyöryhmän jäsenistö kootaan aluehallituksen päätöksellä siten, että mukana yhteistyöryhmässä on kunkin laissa mainitun edustettavan tahon nimeämät jäsenet. Opiskelijoiden edustajia on neljä, kaksi perusopetuksen ja kaksi toisen asteen opiskelijaa. Opiskelijajäsenet nimeää hyvinvointialueen nuorisovaltuusto. Alaikäisten opiskelijoiden huoltajien edustajiksi nimetään kaksi henkilöä keskisuomalaisten oppilaitosten vanhempainyhdistyksistä, valinnat tulevat Suomen Vanhempainliitto ry:n kautta. Koulutuksen järjestäjien edustajat nimeää Keski-Suomen sivistysjohdon verkosto, kaksi toisen asteen-, kaksi perusopetuksen ja lisäksi yhden edustajan erityiskouluilta. Opiskeluhuollon asiantuntijajäseniä on neljä, psykologien-, kuraattoreiden-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelupäälliköt, kuraattori palveluvastaava sekä lasten ja nuorten palvelualueen palvelujohtaja, joka toimii työryhmän puheenjohtajana. Lisäksi ryhmään on nimetty asiantuntija, tiedonkulun ja palvelujen yhteensovittamisen varmistamiseksi, edustamaan lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja sekä alueellisen nuorisotyönedustus. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen edustajana toimii kyseessä olevan palvelualueen palvelupäällikkö.

Puheenjohtajalla on oikeus kutsua muita asiantuntijoita kokouksiin puhe- ja läsnäolo-oikeudella. Näitä voivat olla muun muassa muut perusterveydenhuollon asiantuntijat, kolmannen sektorin ja järjestöjen edustajat sekä muiden opiskeluhuollon yhteistyöryhmien edustajat. Alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä Keski-Suomessa koostuu kaiken kaikkiaan 17 edustajasta, puheenjohtajasta sekä sihteeristä.

3.2. Yhteistyöryhmän viestintäsuunnitelma

Toimiva viestintä vahvistaa yhdessä tekemistä sekä edistää jäsenten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Onnistunut, vaikuttava viestintä edistää myös toiminnan kehittämistä ja vahvistaa sen vaikutusmahdollisuuksia. Alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän

viestinnällisenä tavoitteena on eri kohderyhmille räätälöity vuorovaikutteinen ja monikanavainen viestintä.

3.2.1 Ryhmän sisäinen viestintä

Ryhmän johtamisen ja toimivuuden keskiössä on sisäinen viestintä. Se on ryhmän sisällä tapahtuvaa, jäseniin kohdistuvaa ja heidän välillään tapahtuvaa tiedonkulkua sekä vuorovaikutusta. Sisäisellä viestinnällä tässä yhteydessä tarkoitetaan kaikkea yhteistyöryhmän työhön ja työn tekemiseen liittyvää viestintää, tiedonvaihtoa ja vuorovaikutusta.

Alueelliselle yhteistyöryhmälle on laadittu oma sähköpostituslista sekä Teams-kanava, joiden kautta pääasiallinen sisäinen viestintä tapahtuu. Tämän lisäksi ryhmän kokouksiin aikataulutetaan aina aikaa muiden asioiden käsittelyyn, jolla osaltaan varmistetaan hyvä keskinäinen suora kommunikointi. Yhteistyöryhmän sujuvan toiminnan varmistamiseksi yhteistyöryhmän toiminta suunnitellaan kalenterivuosittain ja tulevista kokouksista lähetetään kalenterikutsut sähköisesti kerralla koko vuodeksi. Varsinaiset kokouskutsut aikatauluineen ja kokousaiheineen lähetetään sähköpostitse työryhmän varsinaisille jäsenille vähintään kaksi viikkoa ennen kokousta yhteistyöryhmän sihteerin toimesta. Jos varsinainen jäsen ei itse pääse osallistumaan kokoukseen, välittää hän itse kutsun varajäsenelleen, mikäli se on nimetty.

Ryhmän kokouksista laaditaan sihteerin toimesta muistio, joka lähetetään työryhmän jäsenille sähköpostilla sekä lisätään alueellisen yhteistyöryhmän verkkosivulle, joka löytyy verkkosivuosoitteesta Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä.

3.2.2 Ulkoinen viestintä ja tiedottaminen

Kuntalain 29 § mukaan kunnan on tiedotettava asukkailleen kunnassa vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksista. Kunnan on laadittava tarvittaessa katsauksia kunnan palveluja koskevista asioista ja asukkaille on myös tiedotettava, millä tavoin asioista voi esittää kysymyksiä ja mielipiteitä valmistelijoille ja päättäjille. (Kuntalaki 2015) Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä on osa kunnan ja hyvinvointialueen toimintoja ja näin ollen toiminnan pitää olla kaikilta osin avointa ja tiedotuksesta myös kuntien asukkaille on varmistuttava.

Ulkoisella viestinnällä tarkoitetaan yhteistyöryhmästä ulospäin suuntautuvaa tiedottamista ja vuorovaikutusta. Sen tehtävänä on kasvattaa tietoisuutta ryhmän olemassaolosta, tekemästä työstä ja tavoitteista. Ulkoisella viestinnällä pyrimme vaikuttamaan toimintaympäristöömme ja vahvistamaan myönteistä suhtautumista

ryhmän toimintaan ja tavoitteisiin, sekä saamaan tavoittelemia muutoksia ympäristössämme.

Tiedottaminen on osa viestintää. Tiedottamalla teemme ryhmän asioita tunnetuksi: esimerkiksi viestimme mahdollisia kannanottoja ja tapahtumia, markkinoimme palveluitamme sekä lähetämme mediatiedotteita ja -kutsuja. Arkisimmillaan tiedottaminen on verkkosivujen ylläpitämistä, sosiaalisen median päivittämistä tai uutiskirjeiden lähettämistä. Tiedottamisen tavoitteena on antaa oikea ja luotettava kuva ryhmän toiminnasta.

Alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän toiminnasta viestitään ja tiedotetaan säännöllisesti alueen muita toimijoita ja sidosryhmiä, joita ovat muun muassa kuntien sivistysjohtajat, kuntajohtajat, opiskeluhuoltoryhmien puheenjohtajat, järjestöt, seurat ja seurakunnat. Opiskelijoille ja heidän huoltajilleen suunnattuun viestintään ja tiedottamiseen kiinnitetään myös erityistä huomiota. Ryhmän jokaisen kokouksen annista laaditaan puheenjohtajan toimesta tiedote, jota jaetaan yhteistyötahoille ja sidosryhmille erillisillä sähköposteilla ja toivottavaa on, että he jakavat tiedotetta taas eteenpäin omissa paikallisissa verkostoissaan ja kanavissaan esimerkiksi Wilmassa, omilla nettisivuillaan ja somekanavissa. Tiedote tallennetaan myös yhteistyöryhmän verkkosivuille. Hyvinvointialue kehittää erityisesti nuorille suunnattua osallistavaa viestintää, somekanavia ja podcasteja erityisesti mielen hyvinvointiin ja palvelut tutuksi -teemoista.

Viestinnässä ja tiedottamisessa kiinnitetään huomiota myös erityisryhmiin. Yhteistyöryhmän tiedotteet pidetään lyhyinä sekä selkeinä ja näin helposti ymmärrettäviä. Yhteistyöryhmän toiminnan viestinnän ja tiedottamisen tukena on hyvinvointialueen viestinnän ammattilaiset.

3.2.3 Viestintä opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisille

Yhteistyöryhmän toiminnasta tiedottamista tulee suunnata myös opiskeluhuollossa työskenteleville ammattilaisille oppilaitoksissa kuin myös hyvinvointialueen muille yhteistyökumppaneille. Hyvinvointialueella opiskeluhuollon yhteistyöryhmän toiminnan tiedottamista vastaavat opiskeluhuoltopalveluiden palvelupäälliköt, palveluvastaavat sekä palvelujohtaja. Koulutusten järjestäjät vastaavat oman henkilökuntansa tiedottamisesta. Opiskelijoiden ja huoltajien paikallisesta tiedottamisesta vastaa paikalliset opiskeluhuoltoryhmät. Opiskeluhuollon työntekijöitä tiedotetaan ryhmän toiminnasta erillisillä viestintäkanavilla, kuten intrassa, työpaikkakokouksissa, kehittämispäivissä ja sähköpostitse.

4. Opiskeluhuoltopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma perustuu opetuksen ja koulutuksen järjestäjien laatimiin paikallisiin opiskeluhuoltosuunnitelmiin ja niistä esiin nousseisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin. Näihin suunnitelmiin on koottu yhteen koulutuksen järjestäjien oppilaitoskohtaisia tietoja ja heidän toimintaansa tukevia erillisiä suunnitelmia ja toimintamalleja, kuten esimerkiksi lääkehoito-, kriisi- ja pelastussuunnitelmat, poissaolojen ehkäisemisen toimintamallit, tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmat sekä suunnitelmat väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi.

Keski-Suomen hyvinvointialueen strategia ja sote-lainsäädäntö ohjaa opiskeluhuollon palveluita. Sote-palveluiden tavoitteeksi on asetettu

- Toiminnan kustannusvaikuttavuutta vahvistetaan ja toiminta sovitetaan käytettävissä olevaan rahoitukseen.
- Keskisuomalaisten kokemus hyvinvoinnista, terveydestä ja turvallisuudesta vahvistuu.
- Keskisuomalaisten hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat.
- Palveluiden yhdenvertaisuus, saatavuus ja saavutettavuus turvataan ja toimintaa sujuvoitetaan

Keski-Suomen hyvinvointialueen arvot:

- Kohtaamme jokaisen ihmisen kunnioittavasti ja toimimme yhdenvertaisesti ja ihmislähtöisesti.
- Toimimme avoimesti ja yhdessä.
- Toimimme vastuullisesti ja luotettavasti

Keski-Suomen hyvinvointialueen strategian menetystekijät:

- Ihmislähtöiset, kustannusvaikuttavat ja kaikenikäisten hyvää arkea tukevat palvelut
- Hyvinvoiva, osaava ja osallistuva henkilöstö
- Vankka tietopohja, systemaattinen tiedon hyödyntäminen ja yhteinen tilannekuva
- Sujuva ja tavoitteellinen kumppanuus
- Osallistuvat asukkaat sekä toimivat ennaltaehkäisevät palvelut
- Toiminnan tavoitteellinen uudistaminen ja palveluiden yhteen sovittaminen

(Keski-Suomen hyvinvointialue 2025)

Opiskeluhuoltopalveluiden kokonaisuus sijoittuu Keski-Suomen hyvinvointialueella perhe- ja sosiaalipalvelut vastuualueelle ja tämän vastuualueen keskeisimmät tavoitteet ovat:

lasten, nuorten ja perheiden perustason palvelujen vahvistaminen, jotta vaativien erityistason palveluiden käytön kasvua pystytään taittamaan
lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluiden vahvistaminen
etäpalveluiden vahvistaminen osana lähipalveluiden kokonaisuutta
alueellisen työn kehittäminen
systeeminen johtamisen osaamisen kehittäminen
omien palveluiden vahvistaminen lastensuojelussa

Tämä alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma liitetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan osaksi alueellista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa (linkki), joka puolestaan sisältyy alueelliseen hyvinvointisuunnitelmaan (linkki).

4.1. Keski-Suomen opiskeluhuollon tavoitteet vuosille 2026–2029

Opiskeluhuollon alueellinen yhteistyöryhmä on tehnyt lasten, nuorten ja perheiden tilanteista tilanneanalyysia, sekä tutustunut alueen koulutustenjärjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmiin sekä koulutuksen järjestäjille suunnatun kyselyn tuloksiin ja laatinut näiden pohjalta neljä päätavoitetta vuosille 2026–2029:

- hyvinvoivat oppilaat ja opiskelijat
- tasavertaiset, laadukkaat, saavutettavat ja vaikuttavat opiskeluhuollon palvelut
- toimiva ja avoin yhteistyö hyvinvointialueen ja koulutusten järjestäjien kesken
- Yhteisöllisen työn toimintamalli

4.1.1 Hyvinvoivat oppilaat ja opiskelijat

Keski-Suomessa opiskeluhuollon yhdeksi tavoitteeksi on määritelty kokonaisvaltaisesti hyvinvoivat opiskelijat. Hyvinvoinnilla viitataan usein moniin erilaisiin yksilön elämän laatua määrittäviin tekijöihin. Lasten ja nuorten hyvinvointia voidaan määrittää ulkoisesti arvioitavissa olevilla tekijöillä, jotka koskevat terveyttä, lähiympäristöä ja harrastusmahdollisuuksia. Kokonaisvaltainen hyvinvointi määrittyy keskeisiltä osin yksilön omista elämänsä laatua koskevista kokemuksista ja eri osatekijät painottuvat

jokaisella eri tavoin. Alla olevaan taulukkoon on nimetty Keski-Suomen alueella huomioitavia ja painotettavia hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja niitä tukevia toimia. Pääpaino hyvinvointia tukevissa toimissa on erityisesti mielenterveyden, liikunnan ja arkiturvallisuuden edistämisessä.

Hyvinvoinnin osatekijä	Osatekijä koostuu	Toimia osatekijän tukemiseksi
Fyysinen ja psyykkinen terveys	**Terveelliset elämäntavat;** ravitsemus, lepo, liikunta **Päihteettömyys** **Mielenhyvinvointi;** sosiaaliset suhteet (perhe/kaveri), yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy **Digihyvinvointi** **Oppilaan tai opiskelijan erityiset tukitoimet terveytensä ja opiskelunsa tueksi;** lääkehoito, apuvälineet, kuntoutus **Asiakkaiden tyytyväisyys palveluihin;** asiakaslähtöisyys, yksilöllisyys, oikea-aikaisuus	**Terveellisiin elämätapoihin ohjaaminen;** ennaltaehkäisevä työote, kasvun sekä kehityksen tuki ja ohjanta-> lakisääteiset terveystarkastukset, erityisen tuen käynnit, resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen tarveanalyysin pohjalta, vertaistuki ja ryhmämuotoiset palvelut, houkuttelet kouluruokailut (aamupala, lounas, välipalat), lukujärjestysergonomia, oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuuden lisääminen, välituntiaktiviteetit **Mielenhyvinvoinnin tuki;** riittävästi paikallisia SOTE-palveluita ml. opiskeluhuollon palvelut, vanhemmuuden tukitoimet**,** luokka- ja ryhmäjaot, ryhmäytymisen tuki, kiusaamisen ehkäisy, yhteisöllisyyden vahvistaminen, positiivisen vuorovaikutuksen vahvistaminen, toimet yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisyyn, suunnitelmalliset ja toimivat yksikkökohtaiset toimintamallit mm. lääkehoitoon, poissaoloihin, kiusaamiseen, väkivaltaan ja päihteiden ennaltaehkäisyyn **Toimivat ja riittävät yksilökohtaiset tukitoimet;** HOPS**,** hoito- ja palvelupolut, yksilöllinen opiskeluhuolto **Opiskeluhuollon palvelut;** saavutettavuus, asiakaslähtöisyys, tarpeisiin vastaaminen, vaikuttavuus
Lähiympäristö:	**Fyysiset oppimisympäristöt;** ryhmä- Ja luokkatilat, välituntialueet, ruokailutilat **Oppimisympäristön ilmapiiri ja kulttuuri;** yhteisöllisyys, turvallisuus **Toimiva yhteistyö;** vanhemmat, oppilaat/opiskelijat/opettajat/muut koulujen aikuiset **Perhetilanteiden yksilöllinen huomiointi;** perhedynamiikka, taloudellinen tilanne, kasvatuksellinen tuki	**Tilasuunnittelussa huomioitu;** kulkuyhteydet, turvallisuus, viihtyvyys, rauhallisuus, esteettömyys -> huomioitu erityisesti kehitysvammaiset ja liikuntarajoitteiset sekä aistiyliherkät **Yhteisöllinen työ;** suunnitelmallista toimintaa, kuuluu kaikille -> toimien avaaminen ja perehdytys uusille työntekijöille mitä tarkoittaa, opiskeluhuoltoryhmät, oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin tarkastus joka 3.vuosi toteutuu-> tarkastuksen jatkotoimille sovitaan vastuutahot ja aikataulut. **Yhteistyö perheiden kanssa;** toimivaa, kuuntelevaa ja osallistavaa, riittävät kasvatukselliset tukitoimet -> perheneuvolat

Harrastemahdollisuudet:	**Mielekästä ja monipuolista tekemistä vapaa-ajalle;** nuorisotilat, turvalliset ja taitavat vetäjät, valmentajat	Nuorisotyöntekijät jalkautuvat oppimisympäristöön, aamu- ja iltapäiväkerhot

4.1.2 Tasavertaiset ja laadukkaat opiskeluhuollon palvelut

Keski-Suomen hyvinvointialue tuottaa ja on vastuussa kaikista opiskeluhuollon palveluista esiopetusikäisistä toisella asteella opiskeleviin.

Opiskeluhuollossa kunnioitetaan eri näkemyksiä, mahdollistamme jokaisen osallisuuden ja edistämme yhdenvertaisuutta. Palveluja ja palvelupolkuja kehitetään niin, että ne toimivat lasten, nuorten, aikuisten opiskelijoiden, henkilöstön kuin huoltajienkin näkökulmasta. Tavoitteena on, että palvelut ovat tasavertaisesti ja oikea-aikaisesti saatavilla sekä saavutettavissa koko Keski-Suomessa.

Laadukas opiskeluhuolto koostuu monesta osatekijästä, näitä on kuvattuna alla olevassa taulukossa.

Laadukkaan palvelun osatekijä	Osatekijä koostuu	Toimet
Henkilöstö:	Riittävä ammattitaitoinen henkilöstö,	Mitoituksien huomiointi niin alueellisesti kuin paikallisestikin, henkilöstön osaamisen varmistaminen --> koulutukset, rekrytointien onnistuminen, positiivinen työnantajakuva -> veto- ja pitovoimatekijät
Saavutettavuus:	Tilat, monikanavaiset palvelut	Lähipalveluna kouluilla ja oppilaitoksissa; toimivat ja riittävät tilat, etä- ja digitaaliset palvelut lähipalveluiden lisänä/tukena, riittävät resurssit
Tasavertaiset palvelut:	Palvelun määrä ja sisällöt	Yhteiset ohjeistukset, yhteinen systeeminen johtamistapa, selkeät tehtäväkuvaukset, toimivat ja moniammatilliset yksikkökohtaiset opiskeluhuoltoryhmät, toimivat hoito- ja palvelupolut
Yhteisöllinen työ	**Koulun- ja oppilaitoksen toimintakulttuuri.** Pitää sisällään toimia vuorovaikutustaitojen ja mielenterveyden edistämiseen, kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyyn, opintojen etenemien edistämiseen, koulutyön ja opintojen järjestämiseen hyvinvointia tukevaksi, opiskelijoiden osallisuuden vahvistamiseksi, terveyttä ja hyvinvointia edistävien elintapojen tukemiseksi, ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden yhteistoimintaa oppilaitoksen ulkopuolelle sekä huoltajien osallisuuden vahvistamista	Yhteisöllisen työn osuus opiskeluhuollon palveluissa kouluterveydenhuolto: terveydenhoitajat 10-15 % ja lääkärit 4 %. opiskeluterveydenhuolto: terveydenhoitajat 5-10 % opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit 20-30 %

		oppilaiden/vanhempien edustus jokaisessa opiskeluhuoltoryhmässä

4.1.3 Toimiva ja avoin yhteistyö hyvinvointialueen ja koulutusten järjestäjien kesken

Keskeisimpänä vaatimuksena toimivalle yhdessä tekemiselle on, että koulutuksen järjestäjillä sekä hyvinvointialueen opiskeluhuoltopalveluilla on opiskeluhuoltotyön taustalla yhteinen näkemys siitä, miten oppilashuoltoa toteutetaan ja kehitetään. Tämä yhteinen näkemys vaatii avointa ja aktiivista yhteistyötä ja vuoropuhelua. Avoimen vuoropuhelun varmistamiseksi meidän tulee luoda toimivat viestintäkanavat ja toimintamallit, jotka palvelevat monikanavaisesti kaikkia opiskeluhuoltoon liittyviä toimijoita. Erityistä huomiota tulee kiinnittää myös oppilaitosten ulkopuolisiin toimijoihin, joita ovat muut sosiaali- ja terveyspalvelut, perhepalvelukeskukset, varhaiskasvatus, poliisi, järjestöt ja seurat, nuorisotoimi, seurakunnat jne. Toimivan yhteistyön tekemiksi tulee vahvistaa myös yhdyspinnoilla tiedolla johtamisen rakenteita ja toimintakäytäntöjä, kuten esimerkiksi systeemistä johtamista ja systeemisiä toimintatapoja.

Koulutuksen järjestäjät raportoivat säännöllisesti alueelliselle yhteistyöryhmälle oppilaitoksilta saatuun tietoon pohjautuen arjessa havaittuja toiveita, tarpeita ja kehittämiskohteita niin opiskelijoiden, huoltajien kuin opettajienkin näkökulmasta. Näiden saatujen tietojen pohjalta opiskeluhuoltoa kehitetään, niin alueellisesti kuin paikallisestikin. Tarkemmin toimia avoimeen ja toimivaan yhteistyöhön pääsemiseksi on avattu luvussa 5. Suunnitelma hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välisestä yhteistyöstä opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi.

4.1.4 Yhteisöllisen työn toimintamalli opiskeluhuoltopalveluissa

Perusajatus ja lähtökohdat

Yhteisöllinen työ opiskeluhuollossa tarkoittaa suunnitelmallista, pitkäjänteistä ja kaikkien kouluyhteisön jäsenten vastuulla olevaa toimintaa, jonka tavoitteena on vahvistaa hyvinvointia, osallisuutta ja turvallisuutta. Työ lähtee aina lapsen ja nuoren tarpeesta, ja sen perustana on opetuksen ja opiskeluhuollon palveluiden henkilöstön tiivis yhteistyö. Yksilöllistä ja yhteisöllistä työtä ei voi täysin erottaa toisistaan – ne kietoutuvat yhteen jokaisessa kohtaamisessa.

Arvopohja ja periaatteet

- Ihmisyhteisön lainalaisuuksien tunnistaminen ja niihin rohkea puuttuminen.
- Joustava, arvostava ja kohtaava yhteistyö opetustoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon välillä.
- Aikuisten yhteinen vastuu hyvinvoivasta oppimisympäristöstä.
- Toiminta kytkeytyy koulun ja oppilaitoksen suunnitelmalliseen hyvinvoinnin kokonaisuuteen, ei yksittäisiin hankkeisiin/projekteihin.

Tavoitteet

- Tukea kaikkia lapsia ja nuoria heidän iänmukaisessa kasvussaan ja yhteisössä toimimisessa.
- Vahvistaa oppilaitosyhteisöjen hyvinvointia ja osallisuutta.
- Rakentaa yhteisiä hyvinvointia tukevia toimintatapoja, jotka jatkuvat pysyvästi arjessa.
- Tuoda opiskeluhuollon palveluiden asiantuntijuus kouluyhteisön rakenteisiin osana koulutuksenjärjestäjän ja opiskeluhuollon palveluiden yhteisiä suunnitelmia

Keskeiset toimintamallit

a) Yhteinen suunnittelu ja johtaminen

- Yhteisöllinen työ on jatkuva prosessi, ei aikarajoitettu projekti.
- Johtamisella ja suunnittelulla on keskeinen merkitys. Koulun/oppilaitoksen ennaltaehkäisevä yhteisöllinen työ toteutetaan vuosikellomaisesti lukuvuosittain suunnitellen koulutuksen järjestäjän ja opiskeluhuollon palveluiden yhteisenä

työnä. Suunnittelussa on hyvä jättää tilaa myös lukuvuoden aikana syntyville kohdennetuille tarpeille.

- Tiedolla johtaminen on yhteisöllisen työn suunnittelun tärkeänä tukena eli tieto yhteisön yksilöiden hyvinvoinnista vaikuttaa yhteisölliseen työhön ja tieto yhteisön hyvinvoinnista on aina osana yksilöllistä opiskeluhuoltotyötä.
- Toiminta kirjataan ja seurataan osana paikallista opiskeluhuoltosuunnitelmaa.
- Rakenteellinen sosiaalityö toimii myös osana yhteisöllistä työtä

b) Arjen toteutuksesta esimerkkejä

- Yhteistyöalustat opettajien ja opiskeluhuollon palveluiden välillä (esim. yhteiset tunnit, hyvinvointitunnit, avoimet pienryhmät).
- Hyvinvoinnin opinnollistaminen: hyvinvointiteemat integroidaan oppitunneille (esim. äidinkieli, terveystieto).
- Konsultatiivinen työote: asiantuntijat mukana suunnittelussa ja toteutuksessa, ei vain yksilötyössä.
- Yhteisöllisyyden työpajat: yhdessä pohtimista, arvojen ja käytäntöjen kehittämistä.

c) Osallistaminen ja yhteisön vastuu

- Jokainen yhteisön jäsen vaikuttaa yhteisöllisyyteen: “Mitä minä tuon ihmisenä yhteisöön?”
- Yhteisöllisyydestä keskustellaan säännöllisesti myös opiskeluhuollon ohjausryhmissä. Opiskelijoiden ja vanhempien osallisuuden varmistaminen opiskeluhuollon ohjausryhmätyöskentelyssä keskeistä.
- Oppilaat ja opiskelijat ovat osallisia, ei vain tuen kohteita.

5. Seuranta ja arviointi

- Laadullinen arviointi keskeistä.
- Mahdolliset mittarit määritellään paikallisesti, painottaen toiminnan ennaltaehkäisevää vaikuttavuutta ja prosessin jatkuvuutta.
- Arvioinnissa huomioidaan myös sekä lasten että henkilöstön kokemukset yhteisöllisyydestä.

4.2. Opiskeluhuoltopalveluiden toimintaperiaatteet

4.2.1 Asiakaslähtöisyys, -osallisuus ja yhdenvertaisuus

Asiakaslähtöisyys on organisaatioiden tai työntekijöiden toimintatapaan liittyvä käsite. Asiakasosallisuuden käsitteellä kuvataan asiakkaan aitoa osallistumista, hänen kokemustensa ja asiantuntemuksensa huomioimista osana palvelun suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Asiakastasolla asiakasosallisuus tarkoittaa asiakkaan osallisuutta omassa prosessissaan. Asiakas ikätasonsa mukaan asettaa muutostavoitteensa, hahmottaa oman roolinsa ja vastuunsa muutoksen aikaansaamiseksi sekä tavoitteiden saavuttamiseksi. Järjestelmätasolta asiakasosallisuuden toteutuminen edellyttää palveluiden käyttäjien asiantuntijuuden hyväksymistä ja tunnustamista niin, että sitä hyödynnetään palveluita edelleen kehitettäessä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020)

Palveluiden yhdenvertaisuus varmistetaan muun muassa samalla tavalla toteutuvalla palvelutarpeen ja hoidon tarpeen arvioinnilla, yhtenäisillä palveluiden myöntämisen kriteereillä ja hoitoon pääsyn perusteilla (hoito- ja palvelupolut) sekä alueellisena yhdenvertaisuutena. Yhdenvertaisuutta on myös se, että palvelu toteutuu eri tuottajien ja eri yksiköiden välillä saman palvelukuvauksen perusteella.

Lasten, nuorten ja aikuisopiskelijoiden edun ensisijaisuus näkyy opiskeluhuoltopalveluiden kaikissa toimissa läpäisevänä periaatteena. Kaikkia asiakkaita kohdellaan samalla tavalla taustoista riippumatta, huomioiden aina yksilölliset erityispiirteet ja tarpeet. Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvien asiakkaiden kanssa käytetään tulkkipalveluita, jos yhteistä kieltä ei muuten löydy.

Opiskeluhuoltopalveluissa seurataan palveluiden alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumista saatavuuden, palveluihin pääsyn, jatkuvuuden ja hoitajamitoituksen sekä vahvuuksien osalta. Henkilöstön liikkuvuudella yksiköiden välillä varmistetaan tarvittaessa alueellista yhdenvertaisuutta.

4.2.2 Saavutettavuus

Saavutettavuudella viitataan usein muuhun kuin fyysiseen ympäristöön. Esimerkiksi palvelut, viestintä ja verkkosivut pitää toteuttaa niin, että ne soveltuvat kaikille. Saavutettavuutta on myös ihmisten moninaisuuden huomioon ottava ilmapiiri ja asenteet.

Periaatteena on, että kaikki opiskeluhuollon palvelut ovat helposti kaikkien saavutettavissa, niin palveluiden, kuin tiedottamisenkin näkökulmasta. Lisäksi tilat ovat toimintaan sopivat sekä esteettömiä sekä kaikkialla on riittävät henkilöstöresurssit. Opiskeluhuoltopalvelut ovat lähtökohtaisesti aina lähipalvelua, mutta digitaalisia palveluita ja niiden tuomia mahdollisuuksia hyödynnetään tarkoituksenmukaisilla tavoilla. Koulutuksen järjestäjät tarjoavat opiskeluhuoltopalveille riittävät, toimivat ja turvalliset tilat niin asiakas, kuin työtekijänäkökulmasta. Opiskeluhuollon työntekijät työskentelevät niin sanotusta vieraassa, koulutuksen järjestäjän ympäristössä, joka tulee huomioida etenkin uusien työntekijöiden aloittaessa.

Palvelut tuotetaan oikea-aikaisesti matalan kynnyksen periaatteella, huomioiden asukkaan, perheen sekä omaisten toiveet ja voimavarat. Opiskeluhuollon palveluihin pääsee laeissa määriteltyjen hoitoon pääsyn määräaikojen puitteissa.

4.2.3 Ennaltaehkäisevä työote

Opiskeluhuolto on ennen kaikkea ennaltaehkäisevää työtä, joka kohdentuu niin opiskeluympäristöyhteisöön kuin yksilöönkin. Yhteisöllisen työn periaatteet ohjaavat toimintaamme, kuitenkaan yksilöä unohtamatta. Lakisääteisten palvelujen, kuten määräaikaisten terveystarkastuksien toteutuminen koetaan tärkeänä ja vaikuttavana. Ennaltaehkäisevässä työssä tärkeässä roolissa on myös oikea-aikaisuus ja sitä kautta vaikuttaminen yksilön hyvinvointiin ja mahdollisten ongelmien pahenemisen tai pitkittymisen ehkäisy.

4.2.4 Monialainen yhteistyö

Opiskeluhuoltopalveluissa on tärkeänä toimintaperiaatteena monialainen yhdessä tekeminen. Hyvinvointialue tukee opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön osallistumista yhteisöllisiin opiskeluhuoltopalavereihin sekä verkosto- ja kehittämistyöhön niin koulutuksen järjestäjien kanssa kuin muidenkin yhteistyötahojen työntekijöiden kanssa. Opiskeluhuollon palveluiden osallistumista yhteisöllisiin opiskeluhuoltopalavereihin edistää esimerkiksi selkeät yhteiset viestintäkanavat ja palaverien sopiminen koko lukuvuodeksi kerrallaan. Yhteistyötä tekevät tahot ovat myös osallisia hyvien toimintamallien ja käytäntöjen suunnittelussa.

Hyvinvointialueella on otettu käyttöön systeeminen työskentelyote ja johtamisen malli ja kaikki lapset, nuoret ja perheet palvelukokonaisuuden esihenkilöt koulutetaan tähän vuosien 2023–2024 aikana. Tämän jälkeen koulutusta laajennetaan myös asiakastyötä tekeville työntekijöille. Systeeminen työskentelyote auttaa ymmärtämään toimintaan vaikuttavat tekijät ja niiden väliset vaikutussuhteet sekä tekemään vaikuttavampia

päätöksiä. Systeemisessä johtamisessa tavoitteena on siirtyä yksilöiden johtamisesta tiimin valmentavaan johtamiseen ja yhdessä tekemiseen.

4.2.5 Yhteisöllisen työ

Opiskeluhuoltopalveluissa nähdään yhteisöllinen työ yhtenä tärkeänä kokonaisuutena. Työlle on määritelty selkeät sisällöt ja tavoitteet. Kouluterveydenhuollossa terveydenhoitajan työajasta 10-15 prosenttia tulisi olla yhteisöllistä koko opiskeluympäristöä tukevaa työtä, psykologeilla ja kuraattoreilla 25-30 prosenttia. Opiskeluterveydenhuollossa vastaava luku terveydenhoitajilla on 5-10 prosenttia.

4.2.6 Vaikuttavuus ja kustannustehokkuus

Työtämme ohjaavana periaatteena on myös vaikuttavuus ja kustannustehokkuus. Tavoitteenamme on tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä niin, että heistä tulee hyvinvoivia aikuisia, jotka kantavat vastuuta omasta terveydestään. Vaikuttavuutta seurataan sekä mitataan säännöllisesti ja työtä kehitetään näiden tuloksien pohjalta.

Keski-Suomen hyvinvointialueen hoito- ja palveluketjut vaikuttavat sairauksien ennaltaehkäisyyn, tehokkaaseen, kustannusvaikuttavaan hoitoon ja kuntoutukseen sekä asiakkaiden sujuvaan liikkumiseen hoito- ja palveluprosessin eri vaiheissa.
Hoito- palveluketjutyön tarkoituksena on integroida hyvinvointialueen toimijoita toimimaan yhteen, välttäen päällekkäistä sekä toisistaan tietämättömän rinnakkaisen työn tekemistä ja joustavoittaa verkoston yhteistyötä asiakkaan hyväksi. Hoito- ja palveluketjujen tavoitteena on kuvata ja sopia laaja-alaisesti palvelujärjestelmän yhteistyöstä eri tahojen kesken. Näin ne turvaavat asiakkaan katkeamattoman, yksilöllisen hoitopolun etenemisen.

Hoito- ja palveluketjujen sisällöstä vastaa aina useista ammattilaisista koostuva työryhmä. Työryhmän tukena kehittämisessä ovat esimerkiksi eri palveluntuottajat, järjestöt, yhdistykset, kokemusasiantuntijat.

4.2.7 Lähipalvelu

Opiskeluhuoltopalvelut on lain mukaan järjestettävä lähipalveluna, myös pienemmillä paikkakunnilla ja pienissä oppilaitoksissa. Keski-Suomen hyvinvointialueella peruskouluja on noin 120, 22 eri kunnan alueella. Toisen asteen oppilaitoksia maakunnassa on yhteensä 32, joista lukioita on 17 ja kansanopistoja 5. Toisen asteen oppilaitoksia on kaiken kaikkiaan 15 kunnan alueella.

Periaatteena on, että yksilökohtaisen opiskeluhuoltopalveluiden toteutuminen tapahtuu ensisijaisesti, niin kuin laki ja asetukset ne määrittelevät lähipalveluina oppilaitoksessa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että koulutuksen järjestäjin tulee tarjota opiskeluhuoltopalveluiden käyttöön toimintaan soveltuvat ja riittävät tilat. Näiden tilojen tulisi olla, turvalliset (fyysinen ja tietosuoja) ja esteettömät niin työntekijöille, kuin asiakkaillekin. Esteettömyydessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota liikuntarajoitteisiin ja vammaisten erityistarpeisiin. Jos koulutuksen järjestä ei pysty osoittamaan terveydenhoitajille, lääkärille, psykologille ja kuraattorille riittäviä tiloja oppilaitoksesta, tulisi ne tarjota niiden välittämättömästä läheisyydestä, niin että palvelut ovat opiskelijoiden helposti saavutettavissa.

Opiskeluhuoltopalvelujen tiloja suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon myös moniammatillinen ja systeeminen työote, jolla mahdollistamme aidon yhteistyön eri toimijoiden välillä. Tämä tarkoittaa osaltaan myös toimivia yhteisiä kokoustiloja, jossa esimerkiksi verkostotyöskentely mahdollistuu.

Vaikka opiskeluhuoltopalveluiden toimintaperiaatteena on tuottaa palvelut lähipalveluna, on niitä täydentämässä myös digitaaliset etäpalvelut. Digitaaliset palvelut rikastuttavat palveluvalikoimaa ja voivat soveltua joillekin asiakkaille lähipalvelua paremmin tai sen kautta voi olla ainoa mahdollisuus saada läheinen tai muu yhteistyökumppani mukaan keskusteluun. Lisäksi, jos palvelua ei pystytä syystä tai toisesta tuottamaan lähipalveluna, esimerkiksi henkilöstöhaasteiden takia, etäpalvelu voi tulla avuksi. Palvelu kuitenkin pyritään aina tuottamaan lähipalveluna, etenkin jos asiakas sitä nimenomaisesti toivoo.

4.2.8 Avoimuus

Keski-Suomen opiskeluhuoltopalveluita yhtenä ohjaavana periaatteena on avoimuus. Avoimuuden periaatteen tavoitteena on lisätä opiskeluhuoltopalveluiden tunnettavuutta, luotettavuutta, näkyvyyttä ja vaikuttavuutta. Työyhteisönä opiskeluhuoltopalvelut mahdollistavat kaikkien työntekijöiden näkemyksen esille tuomisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksen.

Asiakkaiden kanssa tehtävä työmme on avointa, ymmärrettävää sekä suunnitelmallista. Kirjaamiskäytäntöjämme ovat asiakas- ja potilastietojärjestelmiin sellaisia, että tiedot ja tehdyt toimenpiteet ja suunnitelmat ovat myös asiakkaidemme itsensä saavutettavissa Kanta-palveluiden kautta. Terveydenhuollossa potilasasiakirjamerkinnät tulee tehdä viivytyksettä, asetuksen mukaan viimeistään viiden vuorokauden kuluessa. Sosiaalihuollossa kirjaukset tulee tehdä viipymättä sen jälkeen, kun asiakkaan asiaa on

käsitelty. Keski-Suomen hyvinvointialueella suositus on, että myös terveydenhuollon kirjaukset tehdään välittömästi toteutuneen tapahtuman jälkeen.

Sisäiseen ja ulkoiseen viestintään on laadittu omat suunnitelmansa, jossa painotetaan niin ikään avoimuutta.

4.2.9 Uudistumismyönteisyys

Sosiaali- ja terveyshuollossa on toteutunut vuoden 2023 alusta yksi historian merkittävimmistä hallinnollisista uudistuksista. Vuoden 2023 alusta lukien vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 hyvinvointialueelle. Poikkeuksena on Helsingin kaupunki, jolla säilyi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu. Tällä hetkellä hyvinvointialueilla luodaan uusia toimintarakenteita ja -tapoja ihmislähtöisten palvelukokonaisuuksien aikaansaamiseksi. Sosiaali- ja terveysalan palvelut ovat väistämättömän muutoksen äärellä, kun palveluita kehitetään vastaamaan tämän hetken tarpeita ja tavoitteita. Opiskeluhuoltopalvelut ovat mukana tässä muutoksessa ja suhtautuvat uudistuksiin positiivisen innostuneina. Digitaalisia mahdollisuuksia ja esimerkiksi segmentoinnin avulla tehtävää palveluiden kehittämistyötä selvitellään ja rohkeasti kokeillaan.

4.2.10 Hyvinvoiva henkilöstö

Keski-Suomen hyvinvointialueen strategian mukaisesti yksi keskeinen menestystekijä on hyvinvoiva henkilöstö. SOTE-uudistuksen toimeenpanoon liittyi iso työorganisaatiokulttuurien muutos. Tavoitteena on yhteensovittaa erilaisia kulttuureja isossa organisaatiossa ja tehdä uusi yhteinen positiivisesti sekä ennakkoluulottomasti työelämään ja työhön suhtautuva työyhteisökulttuuri. (Keski-Suomen hyvinvointialue, 2023)

Opiskeluhuollon työntekijät kuuluvat kolmeen erilaiseen työtiimiin (oma ammatillinen tiimi, opiskeluhuollon asiantuntijatiimi, kouluyhteisön tiimi). Työ on tiedollisesti sekä taidollisesti haastavaa ja yhteiskunnan muutokset (muun muassa lasten ja nuorten mielenterveydelliset ja neuropsykiatriset pulmat, korona-aika, henkilöstöpula) ovat viime vuosina haastetta lisänneet.

Decin ja Ryanin itsemääräämisteorian mukaan kolme sisäisen motivaation elementtiä, joilla on suuri vaikutus paitsi työn tuloksellisuuteen, myös työn merkityksellisyyden kokemukseen ja työntekijöiden työhyvinvointiin:

- Autonomia, jolla tarkoitetaan sitä, että työntekijää tuetaan omassa perustehtävässään, mutta samalla työntekijällä kokee, että hänellä on aito mahdollisuus vaikuttaa omaan työhönsä.

- Pystyvyys, joka tarkoittaa sitä, että perehdytyksen jälkeen työntekijä kokee hallitsevansa oman tehtäväkenttänsä riittävän hyvin pystyäkseen suoriutumaan omasta ja tiimin perustehtävästä. Tunne omasta osaamisesta on suoraan yhteydessä työn hallinnan tunteeseen sekä tuloksellisuuteen ja työhyvinvointiin.

- Liittyminen, jolla tarkoitetaan sitä, että työntekijä kokee olevansa osa jotakin merkityksellistä tiimiä ja saavansa sekä antavansa tiimille sosiaalista pääomaa yhteiseksi hyödyksi.

(Dec ja Ryan 2000)

Henkilöstön pito- ja vetovoiman kehittäminen on yksi opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista. Opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstö työskentelee kaikki lasten ja nuorten palvelualueella. Samalla hallinnollisella toimialueella työskentely edistä sote-integraatiota. Palvelujen parempi yhteensovittaminen säästää resursseja ja sen avulla pystytään tehokkaammin vastaamaan sekä lakisääteisiin että erityistä tukea vaativien asiakkaiden palvelutarpeisiin. Yhteen sovitetuista palveluista hyötyy palvelujen käyttäjien lisäksi myös henkilöstö, kun systeemisesti toimiva monialainen yhteistyö edistää työhyvinvointia ja sitä kautta lisää työntekijöiden pitovoimaan.

Toimivien palveluiden lisäksi henkilöstön pitovoiman kannalta opiskeluhuoltopalveluissa on tärkeää systemaattinen työhyvinvointijohtaminen. Menestyksekäs työkyvyn hallinta tarkoittaa monipuolisia toimintatapoja, joilla työntekijä huolehtii yhdessä esihenkilön ja tiimin kanssa työkyvyn edistämisestä, seurannasta ja ennakoivasta tuesta. Työntekijöille tarjotaan työssä jaksamisen tueksi tarvittaessa mahdollisuuksia työn räätälöimiseen, kuten osa-aikaiseen työhön, perhetilanteen huomioimiseen sekä työkuvan muutoksiin. Erityistä huomiota kiinnitetään mielen hyvinvoinnin teemoihin, koska riskiarviointien perusteella opiskeluhuollon suurin kuormitustekijä on henkinen kuormittavuus.

Työnohjausta tarjotaan tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan kaikille opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisille. Työnohjaus on työhön liittyvää oppimista edistävä ja organisaation toimintaa kehittävä vakiintunut työmenetelmä.

Työnohjauksessa keskustellaan avoimesti ja luottamuksellisesti työhön ja työyhteisöön liittyvistä asioista, kokemuksista ja jäsennetään eri näkökulmia koulutetun ohjaajan avulla. Työnohjauksessa etsitään ratkaisuja työn sujuvuuden parantamiseksi ja ammatillisen oppimisen edistämiseksi sekä sen tuloksellisuutta arvioidaan suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Työnohjauksesta avulla yhteiset tavoitteet ja tehtävät selkiytyvät, työskentely sujuu paremmin, muutoskyky ja oppiminen lisääntyvät ja yhteinen ohjautuminen ja tiimityö paranee.

4.2.11 Yhteneväinen johtamisideologia

Kaikkia sosiaali- ja terveyspalveluita ohjaa tiedolla johtaminen. Hoito- ja palveluketjutyön tavoitteena ovat alueelliset asiakkaille yhdenvertaiset palvelut, jotka selkeyttävät hoito- ja palveluprosesseja ja työnjakoa perustason, erityistason ja kolmannen sektorin välillä perustuen Käypä hoito -suosituksiin ja täydentäen valtakunnallisia suosituksia. Keski-Suomen hyvinvointialueen hoito- ja palveluketjut tukevat hyvinvointialueen strategiaa.

Myös työntekijöiden osaamisen varmistaminen on merkittävässä osassa johtamisen kokonaisuutta. Osaamisen varmistaminen lähtee liikkeelle laadukkaasta perehdytyksestä, joka takaa onnistuneen aloituksen työtehtäviin uudelle ja ammattiurallaan etenevälle työntekijälle. Perehdytyksen tuella pääsee nopeasti ja turvallisesti kiinni uuteen työhön ja muuttuneisiin työtehtäviin. Keski-Suomen hyvinvointialueella perehdytys on suunnitelmallinen prosessi, jossa on määritelty yleinen ja tehtäväkohtainen perehtyminen. Toteuttamalla huolellisesti uusien ja uuteen tehtävään siirtyvien työntekijöidemme perehdytyksen, varmistamme, että uuden työntekijän tuloon on valmistauduttu ja uusi työntekijä kokee olevansa tervetullut uuteen yksikköön. Rekrytointiprosessin jälkeen perehdytys rakennetaan yksilölliseksi valmistella olevan perehdytysohjelmisto Intron avulla.

Keski-Suomen hyvinvointialueella johtamisessa tuetaan myös oman työn ja osaamisen jatkuvaa kehittämistä. Henkilöstölle järjestetään koulutusta keskitetysti osaamisen ja kehittämisen palveluiden toimesta vuosittain laadittavaan koulutussuunnitelmaan perustuen. Lisäksi yksiköt voivat järjestää koulutuksia itse omalle henkilöstölleen ja henkilöstö voi osallistua ulkopuolisten toimijoiden järjestämiin koulutuksiin.

Hyvinvointialueella on käytössä yhteinen koulutuksen hallinnan järjestelmä ja koulutuskalenteri, josta löytyy kaikki hyvinvointialueen sisäinen koulutustarjonta. Osaamisen ja kehittämisen palvelut järjestävät yhteistyössä toimi- ja palvelualueiden kanssa keskitettyjä koulutuksia, joihin voi ilmoittautua Juuri-koulutuskalenterin kautta.

Hyvinvointialueella on tavoitteena luoda kokemus hyvästä, toimivasta sekä psykologisesti turvallisesta ja ammattitaitoisesta tiimistä. Johtamisen keinoin saadaan tiimit luottamaan oman tietotaitonsa kehittymiseen ja antamaan toisilleen tukea. Tämän mahdollistaa yhtenäinen johtamisideologia, esihenkilöiden resilienssi ja mentalisaatiokyky sekä valmentava systeeminen johtaminen, joka perustuu luottamukseen.

Johtamista kehitetään jatkuvasti myös asiakaspalautejärjestelmistä saatujen palautteiden perusteella ja yhteistyötä tehdään myös hyvinvointialueen oman tiedolla johtamisen yksikön kanssa.

5. Hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyö opiskeluhuollon toteuttamiseksi

5.1. Monialainen yhteistyö

Opiskeluhuoltoa toteutetaan suunnitelmallisena monialaisena yhteistyönä hyvinvointialueen ja koulutuksenjärjestäjien kesken niin yhteisöllisen kuin yksilöllisen opiskeluhuollon näkökulmasta. Toimijoiden välille on erityisen tärkeää luoda toimiva yhdessä tekemisen kulttuuri. Yhdessä tekemisellä kehitetään opiskeluympäristöä tai ratkaistaan asiakkaan haasteita, jotka voivat olla liian haastavia yksittäisen ammattiryhmän näkökulmasta tai erillisesti työskennellen. Monialaisessa yhteistyössä on aina vahvasti mukana myös asiakas itse ja/tai hänen läheisensä. Onnistuneen monialaisen yhteistyön rakentumiselle on tärkeää luottamuksellinen ja kunnioittava ilmapiiri, toimivat rakenteet, asiantuntijuuden tunnistaminen sekä aikaa yhteiselle keskustelulle ja reflektoinnille. Näiden tekijöiden toteutuminen edellyttää onnistunutta yhteistyön koordinointia sekä yhteistyö- ja kommunikaatiotaitoja. Monialainen yhteistyö edustaa joustavaa tiimi- ja verkostotyötä.

Toimenpiteitä toimivan yhteistyön toteutumiseksi Keski-Suomessa:

- yhdenmukainen ja laadukas perehdytys opiskeluhuollon yhteistyöhön uusille työntekijöille
- selkeät ja ajantasaiset opiskeluhuoltosuunnitelmat ja ohjeet
- olemassa olevien hyvien rakenteiden ja käytäntöjen vaaliminen sekä kehittäminen
- vuosittaiset yhteistyötapaamiset opiskeluhuollon palveluiden ja koulutuksenjärjestäjien esihenkilöiden kesken
- yhteiset suunnitteluhetket, aikataulutukset ja vuosikellot
- monikanavaiset ja selkeät viestintäkanavat: sähköpostilistat, Teams, some, nettisivut
- hoito- ja palveluketjuista tiedottaminen sekä toimivuuden ja vaikuttavuuden arviointi, säännöllinen uutiskirje koulutuksen järjestäjille
- opiskeluhuollon yhteisiä koulutuksia, esim. NEPSY-haasteet, Lapset puheeksi, mielen ensiapu
- säännölliset yhteiset tapaamiset (opiskeluhuoltoryhmät, yhteiset teema- ja kehittämispäivät)
- opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstö osallistuu oppilaitosten opiskeluhuoltoryhmiin
- vähintään yksi opiskeluhuoltopalvelujen esihenkilöä osallistuu opiskeluhuollon paikallisiin ohjausryhmiin

- opiskelijakunnan ja vanhempien edustajalle annetaan mahdollisuus osallistua oppilaitoksen yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän toimintaan
- koulutuksen järjestäjä nimeää tahon, joka vastaa konkreettisesta opiskeluhuollon suunnittelu- ja kehittämistyöstä. Tähän työhön osallistuu myös hyvinvointialueen opiskeluhuollon henkilöstöä
- yhteistyötahojen huomiointi ja kuuleminen: perhekeskukset, järjestöt, seurat, poliisi, nuoriso- ja liikuntatoimi, seurakunnat
- alueellisen yhteistyöryhmän suunnitelmallinen toiminta

Opiskeluhuoltopalvelut tiedottavat opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä sekä tarvittavia yhteistyökumppaneita säännöllisesti työntekijöiden ja esihenkilöiden tehtävistä sekä keskinäisestä tehtävänjaosta. Opiskeluhuoltopalveluista vastaavien esihenkilöiden, palvelupäälliköiden ja palvelujohtajan yhteystiedot löytyvät tämän dokumentin liitteestä 1.

Tiimi-, yksikkö- ja koulutuksenjärjestäjätasoisesti huolehditaan riittävästä tiedonvälityksestä opetuksen ja opiskeluhuollon muiden toimijoiden kesken, jotta kaikilla työntekijöillä on tarvittava tieto yhteistyön sujumiseksi. Tärkeässä roolissa tässä tiedonvälityksessä toimii oppilaitosten käytössä olevat viestivälityskanavat kuten info- ja ilmoitustaulut, opiskeluhuoltoryhmät, Wilma sekä muut sähköiset kanavat ja esitteet. Hyvinvointialue on hakenut kaikille opiskeluhuollon palveluissa työskenteleville työntekijöille rajatut käyttöoikeudet Wilmaan ja he ovat sen aktiivisia käyttäjiä.

Opiskeluhuoltopalvelut järjestävät lisäksi säännöllisiä keskustelufoorumeita kunta- ja sivistysjohdolle sekä oppilaitoksen johtajille/rehtoreille. Nämä tapahtumat koollekutsutaan opiskeluhuoltopalveluiden toimijoiden aloitteesta ja niissä käsitellään yhteistyön tekemistä, toiveita, tavoitteita ja muita ajankohtaisia teemoja.

5.2. Yhteistyö yhteisöllisessä työssä

Jokaisella oppilaitoksessa työskentelevällä on velvollisuus edistää opiskelijoiden ja koko oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä huoltajien kanssa. Ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista on oppilaitoksen henkilökunnalla, erityisesti rehtorilla ja opettajilla, mahdollisilla koulunkäynninohjaajilla, kouluvalmentajilla, kasvatusohjaajilla sekä opiskeluhuoltopalveluiden työntekijöillä. Myös muut yksikössä työskentelevät työntekijät, kuten nuorisopalvelujen sekä kiinteistö-, ruokailu- tai siivouspalvelujen henkilöstö osallistuvat yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseen. Terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät näkökohdat tulee ottaa huomioon kaikessa arjen toiminnassa, kuten opetuksen sisällöissä, menetelmissä, käytännön järjestelyissä, välitunneilla ja ruokailutilanteissa sekä muussa toiminnassa. (THL 9, 2023)

Yhteisöllisen työn tavoitteena on luoda oppilaitokseen sellainen toimintakulttuuri, jolla edistetään kokonaisvaltaisesti opiskelijoiden

- oppimista
- terveyttä ja hyvinvointia
- vuorovaikutusta
- osallisuutta
- ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta
- esteettömyyttä

Opiskeluhuoltopalvelujen työntekijät eli psykologit, kuraattorit, terveydenhoitajat ja mahdollisuuksien mukaan lääkärit osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhuoltotyöhön. Yhteisöllinen työ voi olla opiskeluhuoltoryhmien lisäksi esimerkiksi vanhempainiltoihin osallistumista, erilaisten ryhmien, ryhmäytysten ja teematuntien sekä -päivien suunnittelua ja toteuttamista. Yhteisöllistä työtä on myös kaikki se oppilaiden ja tilojen havainnointi mitä opiskeluhuoltopalvelujen työntekijät tekevät liikkuessaan oppilaitoksen tiloissa. Tämä tehtävä huomioidaan opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstövoimavarojen suunnittelussa ja tavoiteoppilasmäärässä niin, että kouluterveydenhuollossa terveydenhoitajien yhteisöllisen työn tavoite on 10-15 prosenttia työajasta. Psykologeilla ja kuraattoreilla vastaava luku on 20-30 prosenttia. Opiskeluterveydenhuollossa terveydenhoitajilla tavoitteena yhteisöllisen työn osuus on 5-10 prosenttia.

5.3. Yhteistyö yksilökohtaisessa työssä

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan yksittäisille opiskelijoille annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa. Opiskeluhuollon toimijoiden kesken yhteistyötä tehdään laajalti yksilökohtaisessa monialaisessa työskentelyssä. Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaa se opetushenkilöstön tai opiskeluhuoltopalveluiden työntekijä, jolla herää huoli opiskelijasta ja jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Opiskelijan tai huoltajan kanssa keskustellaan kasvotusten tai puhelimitse tulevasta palaverista ja sovitaan sen aihe ja siihen osallistujat. Ennen palaveria tai heti sen alussa tarkistetaan opiskelijan tai huoltajan suostumus, jossa sovitaan toimijat ja se kenelle kyseessä olevia tietoja voidaan luovutettavaa.

5.4. Yhteistyö oppimisen tuen järjestämisessä

Perusopetuksen oppimisen tuki on uudistunut 1.8.2025 alkaen (Laki perusopetuslain muuttamisesta 1090/2024). Oppimisen tuen järjestäminen vaikuttavasti ja kokonaisvaltaisesti edellyttää usein monitoimijuutta opiskeluhuoltopalveluiden kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mukana voi olla myös koulun ulkopuolisia asiantuntijoita. Opiskeluhuollon palveluista on tärkeää olla monitoimijuudessa mukana ne työntekijät, jotka ovat kyseisen oppilasasian kannalta tarkoituksenmukaiset ja joilla on keskeinen rooli asiassa esimerkiksi aiempien työskentelyjen kautta. Oppimisen tuki on ensisijaisesti opetuksen järjestäjän toteuttamaa ryhmäkohtaista tukea ja tarvittaessa oppilaskohtaista tukea. Oppimisen tuen muodosta riippumatta opiskelijat voivat tarvita usein myös opiskeluhuoltolain mukaista yksilöllistä ja/tai yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Hyvä käytäntö on toimia yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän perustamisen periaattein ja käsitellä oppimisen ja opiskeluhuollollisen tuen tarpeita monialaisesti kokonaisuutena. Monialaiset asiantuntijaryhmät on syytä kutsua koolle matalalla kynnyksellä ja varhaisessa vaiheessa. Näin tuetaan oppilaita oikea-aikaisesti, kokonaisvaltaisesti ja ennaltaehkäistään vaikeampien haasteiden syntymistä.

5.5. Yhteistyö oppilaitosyhteisön ja -ympäristön turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisessä

Opiskeluhuoltopalveluiden työntekijät osallistuvat kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin monialaisiin tarkastuksiin joka kolmas vuosi (lakiesitys 1.1.2026 alkaen joka 4 vuosi). Tarkastuksessa todettujen puutteiden korjaamista seurataan vuosittain, tehdyn suunnitelman mukaisesti. Tarkastus tehdään oppilaitoksen opiskelijoiden, heidän huoltajiensa, opiskeluhuollon, terveystarkastajan, henkilökunnan työterveyshuollon ja työsuojeluhenkilöstön, kiinteistönomistajan sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden välisenä yhteistyönä. Huoltajien, henkilöstön, työterveyshuollon sekä työsuojelun osallistuminen tuo uusia näkökulmia ja tukee kokonaisuuden hahmottamista. Yhteistyö edellyttää toimivia rakenteita sekä yhteistä sopimista toimintatavoista ja vastuista. (Valtioneuvoston asetusneuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 2011)

Oppilaitoksen rehtori/johtaja tai muu nimetty henkilö vastaa ryhmän koolle kutsumisesta. Yhteistyöhön osallistuminen kuuluu kutsuttujen viranhoitoon.

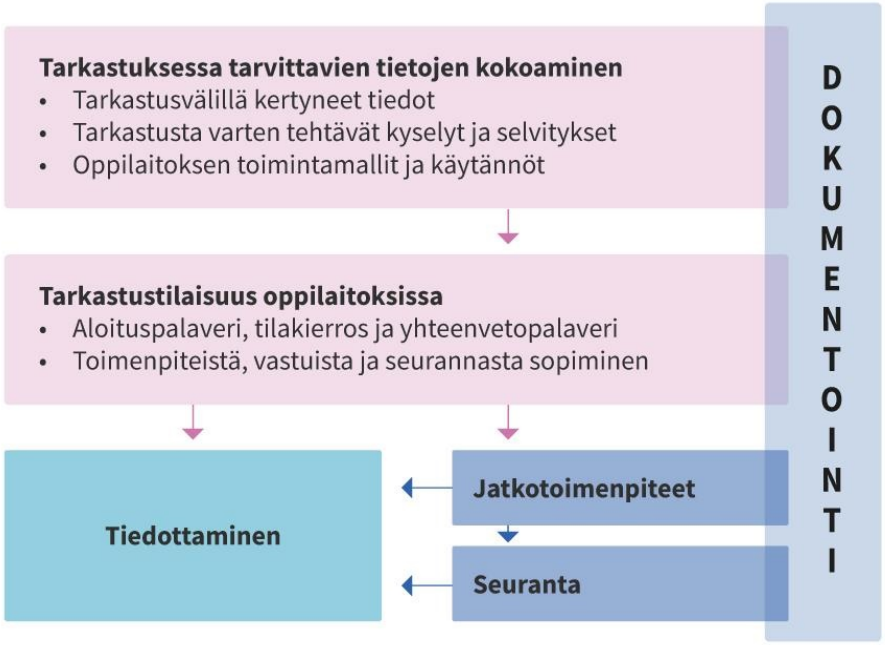

Kuva: Oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastus (THL 2021)

Tarkastus sisältää sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin että oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden arvioinnin. Siihen tarvitaan useiden eri ammattilaisten osaamista sekä opiskelijoiden että huoltajien näkemyksiä.

Tarkastuksen sisällöt ovat:

- yhteisön hyvinvointi
- psykososiaalinen hyvinvointi
- opiskelun ja koulunkäynnin järjestäminen hyvinvointia tukevasti
- ehkäisevä päihdetyö
- liikunnallisuuden ja ergonomian edistäminen
- terveellisten ruokailutottumusten edistäminen

Terveellisyys ja turvallisuus kiinteistössä

- rakennus ja sisätilat
- piha ja liikenne
- Esteettömyys

Turvallisuuden edistäminen

- turvallisuuden edistäminen yhteisössä ja ympäristössä
- tapaturmien ehkäisy
- paloturvallisuus ja pelastautuminen

Opiskeluhuolto ympäristön terveellisyyden, turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tukena

- opiskeluhuollon monialaisen yhteistyön rakenteet
- yhteisöllinen työ
- opiskeluhuollon palvelut

(THL, 2021)

6. Arviot opiskeluhuoltopalvelujen kokonaistarpeesta ja suunnitelma voimavarojen kohdentamisesta

Hyvinvointialue käyttää alueen väestön hyvinvointia ja terveydentilaa kuvaavina indikaattoreina muun muassa Terve Suomi-, Vähimmäistietosisältö-, VM tieto hyvinvointialueiden palveluiden vaikuttavuudesta-, Portmouthin malli- ja Finlapset-tietovarantoja. Näiden lisäksi koulutuksen järjestäjät sekä hyvinvointialue arvioivat opiskeluhuoltopalvelun tilaa ja tarvetta sekä vaikuttavuutta erilaisten vointimittareiden, Kouluterveyskyselyn, Tea-viisarin, Sotkanetin, OPA-tiedonkeruun, Avohilmon, Vipunen-tilastopalvelun, AMIS-barometrin sekä erilaisten yksikkökohtaisten kyselyiden (ml. laajojen terveystarkastusten ja MOVE-testien yhteenvedot) ja poissaolokoontitietojen avulla. Opiskeluhuoltopalvelujen suunnittelussa hyödynnetään myös hyvinvointialueella kerättäviä potilas- ja asiakastietojärjestelmistä saatavia tilastotietoja, kuten käyntimääriä, käyntisyitä, diagnoositietoja sekä lakisääteisten terveystarkastusten ja hoitotakuun toteutumista.

Alueen lasten, nuorten ja aikuisten hyvinvoinnin tilaa Keski-Suomessa on kuvattu kattavasti alueellisessa hyvinvointikertomuksessa (linkki). Vuonna 2025 toteutettiin jälleen laaja kouluterveyskysely, josta saadaan hyvin laaja-alaisesti tietoa 4.-, 5- , 8.- ja 9. luokan opiskelijoista, lukion ensimmäisen ja toisen luokan opiskelijoista sekä toisen asteen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan alle 21-vuotiaista opiskelijoista. Kouluterveyskyselyn tulokset löytyvät kokonaisuudessaan kouluterveyskyselyn vastaukset.

6.1. Opiskelijoiden määrä

Opiskeluhuoltopalvelujen merkittävin tarpeeseen vaikuttava tekijä on opiskelijoiden kokonaismäärä. Kokonaisuudessaan Keski-Suomen hyvinvointialueella on noin 2500 esiopetusikäistä 27 000 peruskoululaista ja toisella asteella opiskelevia on noin 14 000, jotka ovat oikeutettuja opiskeluhuollon palveluihin. Toisella asteella on käytössä jatkuva haku, joten opiskelijamäärät vaihtelevat huomattavasti kuukausitasollakin. Tämän vuoksi toisen asteen opiskelijamääriä arvioitaessa käytetään vuosikeskiarvoja. Keski-Suomessa oppilaitosten koot vaihtelevat aina 30 opiskelijasta yli 6700 opiskelijaan. Näiden eroavaisuuksien takia yksikköjen välillä on eroja opiskeluhuollon työskentelytavoissa sekä siinä, kuinka usein opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstö on paikalla oppilaitoksessa ja monestako yksiköstä yksittäinen työntekijä vastaa. Tarkemmat erittelyt toisen asteen yksilökohtaisiin opiskeluhuoltopalveluihin oikeutetuista löytyvät liitteestä 3 sekä paikkakuntakohtaisista opiskelijamääristä liitteistä 4 ja 5. (Sotkanet, 2023; koulutusten järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmat)

Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna opiskeluhuoltopalveluiden tarve Keski-Suomessa tulee vähenemään. Väestöennusteen mukaan Keski-Suomessa vuoteen 2030 mennessä alle kouluikäisten lasten määrä vähenee 666 lapsella eli 4,1 prosenttia, kun taas samaan aikaan 75 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa 9282 ikääntyneellä eli nousua on 30 prosenttia. Aikuisopiskelijoiden määrä on viime vuosina merkittävästi lisääntynyt mutta tulevaisuuden näkymiä on määrän osalta vaikea ennakoida, esim. mikä vaikutus aikuisopiskelijatuen poistumisella on. Väestöennusteen mukaan muutokset eivät kuitenkaan tapahdu kaikilla alueilla tasaisesti, vaan paikkakuntakohtaiset erot voivat olla suuriakin. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat Jämsä ja Jyväskylä. Jyväskylässä vuoteen 2030 mennessä alle kouluikäisten lasten lukumäärä nousee 178 lapsella, kun vastaava luku Jämsässä on miinusmerkkinen 139. Prosentteina Jämsässä alle kouluikäiset vähenevät vuoteen 2030 mennessä 17,8 kun taas Jyväskylässä puhutaan kahden prosentin lisäyksestä. Liitteestä 6 löytyy tarkempaa Keski-Suomen väestörakenteen kehitystä vuosille 2022-2040. (Info Keski-Suomi, 2023)

6.2. Opiskeluhuoltopalvelujen tarpeeseen vaikuttavat muut tekijät

Opiskeluhuoltopalveluiden tarvetta ovat viime aikoina lisänneet myös yhteiskunnassa ja lasten ja nuorten elinympäristössä tapahtuneet muutokset kuten Ukrainan sota, koronapandemia, ilmastonmuutos ja sosiaalisen median jatkuva läsnäolo lasten ja nuorten arjessa. Keski-Suomen hyvinvointialueella opiskelijoiden suurimmat tuen tarpeet liittyvät neuropsykiatrisiin pulmiin, ahdistus- ja masennusoireisiin, riippuvuuksiin, liikkumattomuuteen, perheiden sisäisiin kriiseihin ja eri asteisiin oppimisvaikeuksiin. Muina opiskeluhuoltopalveluiden tarpeeseen vaikuttavina tekijöinä Keski-Suomessa on tunnistettu:

- tuen tarpeessa olevien oppilaiden määrä sekä pidennetyn oppivelvollisuuden opiskelijoiden määrä
- alueella sijoitettuna tai lastensuojelulaitoksissa asuvien lasten ja nuorten määrä
- maahanmuuttajataustaisten määrä
- muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden palvelujen saatavuus
- opiskeluhuoltopalvelujen työntekijäkohtaiset työyksiköiden määrät
- Oppilaitoksen asuinalueen tai kunnan sosioekonominen rakenne
- lasten ja nuorten keskuudessa näkyvät paikalliset ilmiöt, kuten mielenterveyden haasteet, koulukiusaaminen, päihteidenkäyttö, porukoituminen/jengiytyminen, paikallisten kriisien aiheuttama tuen tarve, vapaa-ajan aktiviteettien tarjonta
- sote-palveluiden työntekijävaje etenkin lääkäreiden ja psykologien osalta

6.3. Suunnitelma opiskeluhuoltopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta

Opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstöresursointia ohjaa kansallisesti lait ja suositukset. Näiden toteuttamisella taataan riittävästi henkilökuntaa opiskeluhuoltopalveluihin ja lakisääteisten tehtävien hoitoon. Opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstömitoitusta tarkastellessa alueellisesti nähdään kuitenkin tärkeänä kuulla myös opiskelijoita, huoltajia, työntekijöitä sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä. Vaikka työntekijämitoitus katsotaan alueellisena kokonaisuutena, työn tarkempi kohdentaminen tapahtuu yhdessä koulujen ja opiskeluhuoltohenkilöstön kesken, jolloin voidaan huomioida koulujen erilaiset tarpeet. Opiskeluhuoltopalvelujen työntekijät ja esihenkilöt toimivat ensisijaisina asiantuntijoina opiskeluhuollon voimavarojen kohdentamisessa. Opiskelijamääriä sekä paikallisia erityispiirteitä seurataan säännöllisesti ja resurssia kohdennetaan näiden mukaisesti jokaiseen toimintayksikköön. Kts. tarkempi resurssien paikkakuntakohtainen kohdentaminen liitteistä 4 ja 5.

Jokaisella oppilaitoksessa työskentelevällä on velvollisuus edistää opiskelijoiden ja koko oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä huoltajien kanssa. Ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista on oppilaitoksen henkilökunnalla, erityisesti rehtorilla ja opettajilla, mahdollisilla koulunkäynninohjaajilla, kouluvalmentajilla, kasvatusohjaajilla sekä opiskeluhuoltopalveluiden työntekijöillä. Myös muut yksikössä työskentelevät työntekijät, kuten nuorisopalvelujen sekä kiinteistö-, ruokailu- tai siivouspalvelujen henkilöstö osallistuvat yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseen. Terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät näkökohdat tulee ottaa huomioon kaikessa arjen toiminnassa, kuten opetuksen sisällöissä, menetelmissä, käytännön järjestelyissä, välitunneilla ja ruokailutilanteissa sekä muussa toiminnassa. (THL 9, 2023)

Yhteisöllisen työn tavoitteena on luoda oppilaitokseen sellainen toimintakulttuuri, jolla edistetään kokonaisvaltaisesti opiskelijoiden

- oppimista
- terveyttä ja hyvinvointia
- vuorovaikutusta
- osallisuutta
- ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta
- esteettömyyttä

Opiskeluhuoltopalvelujen työntekijät eli psykologit, kuraattorit, terveydenhoitajat ja mahdollisuuksien mukaan lääkärit osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhuoltotyöhön. Yhteisöllinen työ voi olla opiskeluhuoltoryhmien lisäksi esimerkiksi vanhempainiltoihin

osallistumista, erilaisten ryhmien, ryhmäytysten ja teematuntien sekä -päivien suunnittelua ja toteuttamista. Yhteisöllistä työtä on myös kaikki se oppilaiden ja tilojen havainnointi mitä opiskeluhuoltopalvelujen työntekijät tekevät liikkuessaan oppilaitoksen tiloissa. Tämä tehtävä huomioidaan opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstövoimavarojen suunnittelussa ja tavoiteoppilasmäärissä niin, että kouluterveydenhuollossa terveydenhoitajilla yhteisöllisen työn tavoite on 15 prosenttia ja opiskeluterveydenhuollossa 10 prosenttia. Psykologeilla ja kuraattoreilla vastaava luku on 30 prosenttia.

Opiskeluhuollon olemassa olevat resurssit kohdennetaan aina ensisijaisesti lakisääteisiin tehtäviin. Kuraattorien ja psykologien osalta keskiössä ovat yhteisöllinen työ, sosiaalinen vuorovaikutus ja oppimisvaikeuksien arviointi. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa painopiste on lakisääteisissä terveystarkastuksissa sekä ennaltaehkäisevässä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Myös suun terveydenhuollon palveluihin tulee varata riittävästi henkilökuntaa, jotta tarkastukset toteutuvat määräaikaistarkastuksina sekä yksilölliseen tarpeeseen perustuvina terveystarkastuksina tarkastusohjelman mukaisesti.

Ajankohtaiset ja koulukohtaiset ilmiöt vaikuttavat opiskeluhuoltopalveluiden tarpeeseen. Näin kaikkia toimia ei voi määritellä vuosikelloon lukuvuoden alussa eli oppilaitoksissa tarvittaisiin liikkumavaraa eri aikoina nousevien ilmiöiden havaitsemiseen ja niihin reagoimiseen. Henkilöstöresurssien tulisi pystyä vastaamaan esiin nousseisiin, yllättäviinkin tilanteisiin. Ei-kiireellisten tehtävien tulisi tarvittaessa pystyä joustamaan siten, että käytettävissä olevia resursseja voitaisiin väliaikaisesti siirtää kiireellisen ja yllättävien asioiden hoitamiseksi.

Opiskeluhuoltopalveluiden resursseja suunniteltaessa on myös huomioitava palvelu- ja hoitoketjut ja niihin kirjatut tehtävät opiskeluhuoltohenkilöstön osalta. Sairauksien hoito ei kuulu kouluterveydenhuoltoon, mutta Keski-Suomen hyvinvointialueella on kuitenkin päädytty lievien mielenterveys- ja neuropsykiatristen haasteiden arviointien, tutkimusten ja hoidon osalta keskittämään palvelut pitkälti opiskeluhuoltopalveluihin. Tähän on päädytty Terveyden ja hyvinvointilaitoksen toimenpideohjeistuksen pohjalta ja käytännönjärjestelyihin liittyvistä syistä, kuten saavutettavuuden sekä asiantuntijuuden ja resurssien järkevän kohdentamisen näkökulmista. Lisäksi tällä hetkellä Keski-Suomessa on myös paljon tilapäistä suojelua ja turvapaikkaa hakevia lapsia ja nuoria. Tästä syystä kouluterveydenhuollon henkilöstöresurssien laskennan tavoitteeksi Keski-Suomen hyvinvointialueella on asetettu keskimääräinen 440 opiskelijaa/terveydenhoitaja valtakunnallisesti suositellun 460 opiskelijan sijasta.

7. Opiskeluhuoltopalveluiden toiminta

7.1. Esiopetusikäisten terveydenhuollon palvelut

Esiopetusikäiset eivät kuulu vielä kouluterveydenhuollon palveluiden piiriin, vaikka esiopetus olisi järjestetty perusopetuksessa ja se sijaitsisi konkreettisesti peruskoulun tiloissa. Sen sijaan esiopetusikäisten psykologi- ja kuraattoripalvelut sisältyvät opiskeluhuoltopalveluiden kokonaisuuteen.

Esiopetusikäisten terveydenhuoltopalvelut toteutuvat Keski-Suomessa lastenneuvoloissa NEUKO- tietokannan ohjeistuksien mukaisesti. Esiopetusikäiset käyvät 6- vuotistarkastuksessa, joka on esiopetusikäisten lakisääteinen tarkastus. Esiopetusikäisen terveystarkastuksen tavoitteena on tukea koko perheen hyvinvointia, vuorovaikutusta ja vanhemmuutta. Terveystarkastuksessa tehdään tarvittaessa leikki-ikäisen neurologisen kehityksen kartoitus. Tarkastuksen keskustelunaiheita ovat lapsen kasvu ja kehitys, ravitsemustottumukset, vastavuoroiset sosiaaliset suhteet ja kasvatusasiat. Lapsen lastenneuvola-ajan terveystiedot ja jatkosuunnitelma siirretään kuusivuotistarkastuksen jälkeen kouluterveydenhuoltoon (Terveysportti 2023).

Neuvolan terveydenhoitajat osallistuvat myös esiopetuksen opiskeluhuoltoryhmiin ja tarvittaessa yksilökohtaisiin moniammatillisiin asiantuntijaryhmiin. Keski-Suomen hyvinvointialueella on laadittu neuvolatoiminnasta erillinen alueellinen suunnitelma (linkki), jossa on kuvattuna tarkemmin lastenneuvolatoiminta Keski-Suomessa.

7.2. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut toteutuvat Keski-Suomessa valtakunnallisten suositusten ja lakien ohjaamalla tavalla. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintayksiköissä tarjotaan lakisääteisiä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvia palveluita ja niitä toteutetaan NEUKO-tietokannan, käypähoito-suosituksien sekä alueellisten hoito- ja palveluketjujen mukaisesti. Palvelut toteutetaan mahdollisimman tasalaatuisina, huomioiden kuitenkin alueelliset erovaisuudet, toimintayksiköiden koot ja muut palvelutarpeisiin vaikuttavat paikalliset erityispiirteet. Tarkemmat oppilaitoskohtaiset kuvaukset löytyvät koulutustenjärjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmista.

7.2.1 Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintayksiköt ja henkilöstö

Keski-Suomessa on perus- ja toisen asteen oppilaitoksia noin 150 ja opiskelijoita niissä noin 41000, joista noin 2/3 Jyväskylässä. Keski-Suomen hyvinvointialueen koulu- ja opiskeluterveydenhuolto jakautuu viiteen toimintayksikköön seuraavasti:

- Opiskeluterveydenhuolto keskinen, jossa Jyväskylän, Laukaan ja Muuramen opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajat 19,5 htv sekä 1 palveluvastaava

- Kouluterveydenhuolto keskinen, jossa Muuramen kouluterveydenhoitajat, Jyväskylästä Palokan alueen koulujen (Palokan yhtenäiskoulu, Keski-Palokan koulu, Savulahti, Jokela), Kuokkalan, Nenäinniemen, Tikan, Halssilan, Huhtasuon, Lohikosken, Kangasvuoren, Mankolan, Viitaniemen, Puistokadun koulujen, Steiner koulun, Kristillisen koulun ja Normaalikoulun terveydenhoitajat 21 htv sekä 1 palveluvastaava

- Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto läntinen, jossa Multian, Keuruun, Petäjäveden, Jämsän Joutsan, Toivakan, Luhangan, Jyväskylästä Korpilahden, Keljonkankaan, Säynätsalon, Muuratsalon, Kypärämäen, Kortepohjan, Kilpisen, Keltinmäen sekä Valterin koulujen terveydenhoitajat 19 htv sekä 1 palveluvastaava

- Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto itäinen, jossa Laukaan, Hankasalmen, Jyväskylästä Tikkakosken alueen koulujen (Liinalampi, Luonetjärvi, Tikkakosken yhtenäiskoulu, Puuppola), Vaajakosken alueen koulujen (Vaajakosken yhtenäiskoulu, Vaajakummun koulu, Jyskä, Tammirinne, Janakka, Haapaniemi, Oravasaari), Vesangan ja Kuohun terveydenhoitajat 16,5 htv sekä 1 palveluvastaava

- Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto pohjoinen, jossa Äänekosken, Uuraisten, Konneveden, Saarijärven, Kivijärven, Karstulan, Kannonkosken, Kyyjärven, Viitasaaren, Pihtiputaan terveydenhoitajat sekä 1.1.26 alkaen myös Kinnulan terveydenhoitaja, yhteensä 16 htv sekä 1 palveluvastaava.

Oppilasmäärät vaihtelevat oppilaitoksissa kolmestakymmenestä tuhansiin, joten terveydenhoitajien määrä ja läsnäolopäivät oppilaitoksessa vaihtelevat opiskelijamäärän mukaisesti. Myös lääkärintarkastukset toteutetaan pääsääntöisesti opiskelijoiden omissa oppilaitoksissa. Jyväskylän toisen asteen ammatillisen opetuksen opiskeluterveydenhuolto toimii keskitetysti Sepänkadulla Jyväskylässä. Muilla oppilaitoksilla palvelu tuotetaan lähipalveluna oppilaitoksella.

Hyvinvointialueen koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on terveydenhoitajia henkilötyövuosina laskettuna 92, palveluvastaavia 4 ja yksi palvelupäällikkö. Lääkärityön tuottaa terveydenhuollon vastuualueen terveysasemat oman alueensa oppilaitoksille. Terveydenhoitajien lukumäärä täyttää kokonaisuudessaan valtakunnalliset koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle asetetut henkilöstömitoitussuositukset. Lääkärien henkilöstömitoitus suositus ei toteudu tavoitteen mukaisesti resurssivajeen vuoksi.

7.2.2 Kouluterveydenhoitajan ja -lääkärin palvelut

Terveydenhoitaja tapaa opiskelijoita ja huoltajia terveystarkastusten, avointen vastaanottojen sekä kohdennettujen terveystapaamisten yhteydessä. Terveydenhoitaja järjestää ja toteuttaa opiskelijoiden määräaikaiset terveystarkastukset vuosittain ja selvittää tarkastuksista pois jäävien tuen tarpeen. Laajat terveystarkastukset 1., 5. ja 8. luokalla toteutetaan yhdessä koululääkärin kanssa. Huoltajien tulee osallistua laajoihin terveystarkastuksiin, mutta he ovat tervetulleita muihinkin tarkastuksiin. Tarkastuksissa arvioidaan monipuolisesti opiskelijan fyysistä ja psykososiaalista terveydentilaa, hyvinvointia ja oppimista. Laajoissa terveystarkastuksissa selvitellään lisäksi huoltajien ja koko perheen hyvinvointia. Terveystarkastukseen sisältyy myös yksilöllistä terveysneuvontaa. Yleistä terveysneuvontaa toteutetaan myös yhteisöllisenä työnä ryhmätapaamisina.

Terveystarkastusten lisäksi kouluterveydenhuollossa tavataan opiskelijoita ja perheitä yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Kouluterveydenhuollon tärkeä työmuoto ovat terveydenhoitajan lisä-, tuki ja kontrollikäynnit, jotka tehdään koulupäivän aikana. Lisäkäynneillä voidaan perehtyä selvittelyä vaativiin asioihin sekä seurata terveys- ja hyvinvointitilannetta, kasvua ja kehitystä tai perheen tilannetta terveystarkastusten välillä. Erityisen tuen mukaisia lisäkäynteinä kouluterveydenhuollossa voidaan toteuttaa esimerkiksi neuropsykiatrisiin sekä masennus ja ahdistusoireisiin liittyviä käyntejä hyvinvointialueen hoito- ja palvelupolkujen mukaisesti.

Terveydenhoitaja osallistuu yhteisöllisiin oppilaitoskohtaisiin opiskeluhuoltoryhmiin, oppilaitoksen terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastamiseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelmien laatimiseen. Tarvittaessa terveydenhoitaja osallistuu myös yksittäisen opiskelijan tueksi koottavaan monialaiseen asiantuntijaryhmän tapaamisiin.

Kouluterveydenhuollossa hoidetaan vain ne koulupäivän ja koulumatkan aikana sattuneet tapaturmat, joissa vaaditaan terveydenhuollon ammattilaisen arviota. Vapaa-ajan tapaturmien hoito tulee järjestää kotona, oman alueen sotekeskuksessa tai muussa

huoltajien valitsemassa hoitopaikassa. Oppilaitoksessa tulee olla ensiaputarvikkeita ja valmius ensiavun antamiseen, sillä terveydenhoitaja ei aina ole tavoitettavissa ensiapua vaativissa tilanteissa.

Sairaanhoidolliset toimenpiteet sekä sairauksien toteaminen ja hoito toteutetaan tarvittaessa avoterveydenhuollossa opiskelijan omassa sotekeskuksessa. Opiskelijoiden lyhyt- tai pitkäaikaissairauksia hoidetaan niin ikään sotekeskuksessa tai muussa hoitoyksikössä.

7.2.3 Erikoistutkimukset, jotka ovat välttämättömiä oppilaan terveydentilan määrittämiseksi

Hyvinvointialueen on järjestettävä opiskelijoiden tarpeen mukaisesti oppilaalle maksutta tämän terveydentilan toteamista varten seuraavat erikoistutkimukset:

- asianomaisen alan erikoislääkärin tekemä näön tai kuulon tutkimus ja hänen määräämänsä muut tarvittavat tutkimukset
- lasten- tai nuorisopsykiatrin tekemä tutkimus mielenterveyden selvittämiseksi
- psykologin tekemä tutkimus

7.2.4 Koululaisten nääntutkimukset

Lainmukaiset kouluterveydenhuollon palveluihin kuuluvat nääntutkimukset tuotetaan ostopalveluna sopimuskumppaneilta tai palvelusetelillä. Tavoitteena on saada yhdenvertaiset palvelut koko hyvinvointialueelle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen NEUKO-tietokannan (2019) mukaisesti silmälääkärille lähettämisen tarvetta arvioidessaan kouluterveydenhuolto voi taittovikaepäilyissä tehdä yhteistyötä rajatun lääkkeenmääräämisoikeuden omaavan laillistetun optometristin kanssa silloin, kun opiskelija on vähintään toisella luokalla ja täyttänyt 8 vuotta. Muissa silmäoireissa ja 8-vuotiaat ja ensimmäisen vuosiluokan opiskelijat ohjataan suoraan silmälääkärille.

Ostopalveluna tai palvelusetelillä toteutettavilla optometristi- ja silmälääkäritutkimuksilla varmistetaan kyseisten palveluiden tarvitsijoiden yhdenvertainen kohtelu, palvelun saatavuus ja saavutettavuus. Palvelu edistää lapsen ja nuoren terveyttä ja opiskelukykyisyyttä. Optometristin palvelun käyttö on tarkoituksenmukaista ja kustannustehokasta.

7.2.5 Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut

Kaikille ensimmäisen vuoden opiskelijoille tarjotaan terveydenhoitajan terveystarkastusta. Tätä tarkastusta varten opiskelijat täyttävät esitietokyselyn terveydenhoitajien pitämissä infotilaisuuksissa tai sähköisissä kanavissa. Tarkastus on vapaaehtoinen, mutta terveystarkastuksesta poisjääville alaikäisille tarjotaan yhtä uutta aikaa. Alaikäisten opiskelijoiden jättäessä toistuvasti tulematta varatulle terveystarkastusajalle, ollaan yhteydessä huoltajaan tai tarvittaessa lapsiperheiden sosiaalipalveluihin tuen tarpeen selvittämiseksi. Kansanopistoissa opinnot kestävät usein alle vuoden, jolloin ensimmäisen vuoden terveystarkastukset toteutetaan pääosin esitietokaavakkeista nousseiden tarpeiden mukaisesti kohdennetuille opiskelijoille.

Opiskelijalla voi olla myös jokin pitkäaikaissairaus, mielenterveys- tai päihdeongelma, häiriökäyttäytymistä, kiusaamista, neurologisen kehityksen ongelmia tai oppimisvaikeuksia, mitkä vaativat opiskelukyvyn säilyttämiseksi erityistä tukea. Opiskeluterveydenhuollon palveluihin kuuluu opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen. Erityisen tuen tarve pyritään selvittämään aina, kun tulee esiin jokin opiskelijaan liittyvä huoli tai riski. Näin toimitaan erityisesti silloin, kun opiskelijassa, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa tervettä kasvua ja kehitystä. Tuen tarpeen arviointi, järjestäminen ja toteuttaminen edellyttävät usein lisäkäyntejä, jotka toteutuvat opiskeluterveydenhuollossa tai yksilökohtaisissa monialaisissa asiantuntijaryhmässä. Kun opiskelija tarvitsee erityistä tukea, toteutetaan sitä usein yhdessä moniammatillisesti muiden toimijoiden, kuten oppilaitoksen muun opiskeluhuollon, lastensuojelun, muiden perustason palveluiden sekä tarvittaessa erikoissairaanhoidon kanssa. Opiskelijan tukemiseksi laaditaan hyvinvointi- ja terveyssuunnitelma yhteistyössä opiskelijan sekä kehitystaso huomioiden huoltajien kanssa. Suunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan.

Perustehtävänsä lisäksi Keski-Suomen opiskeluterveydenhuollossa tehdään vuosittain noin 1400 kutsuntojen ennakkoterveystarkastusta asevelvollisille. Näihin kuuluu sekä terveydenhoitajakäynti että lääkärintarkastus. Asevelvollisten ennakkoterveystarkastuksiin on opiskeluterveydenhuollossa varattu erillistä terveydenhoitajaresurssia 1 htv ja lääkäriresurssia 0,5 htv. Kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksiin kuuluvat lääkärintarkastukset toteutuvat pääosin lakisääteisten terveystarkastusten yhteydessä.

Jokaisessa Keski-Suomen opiskeluterveydenhuollon yksikössä tarjotaan perustasoisia sairaanhoitopalveluita. Näitä palveluita ohjaavat valtakunnalliset käypähoito -suositukset ja hyvinvointialueen omat hoito- ja palveluketjut. Opiskelijoiden

sairaanhoitopalvelut pyritään mahdollisuuksien mukaan tarjoamaan oppilaitoksissa lähipalveluna, mutta etenkin pienemmissä opiskeluterveydenhuollon yksiköissä yleislääkäritason sairaanhoitopalvelut tapahtuvat käytännön syistä sekä laadukkaan palvelun ja resurssien tarkoituksenmukaiseen kohdentumisen takia pääasiassa paikallisissa sotekeskuksissa. Sairaanhoitopalveluihin ohjautuminen tapahtuu palvelutarpeen arvioinnin pohjalta, joko puhelimessa tai sähköisesti tehdyn yhteydenoton perusteella tai terveydenhoitajien ajanvarauksettomilla vastaanotoilla. Opiskelijoiden pitkäaikaissairauksien hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet opiskelijat saavat hoitotarvikejakelun kautta.

Asiakasmaksulain mukaisesti opiskeluterveydenhuolto on opiskelijalle pääosin maksutonta. Maksuja opiskeluterveydenhuollossa peritään 18 vuotta täyttäneille annetuista lääkäreiden sairasvastaanottopalveluista, peruuttamattomista ja käyttämättä jääneistä sairaanhoidollisista ajanvarauksista ja suun terveydenhuollon palveluista vuosittain vahvistettujen asiakasmaksujen mukaisesti. Ehkäisevät palvelut, kuten terveystarkastukset, ovat maksuttomia kaikille opiskelijoille, eikä niistä myöskään peritä sakkomaksuja.

SORA-säädökset

Opiskeluterveydenhuollossa tehdään ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville SORA-säädösten mukaisia opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen sekä huumausainetestaukseen liittyviä arviointeja. SORA-säädösten tavoitteena on parantaa turvallisuutta koulutuksessa ja työelämässä sekä lisätä koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia puuttua opiskelijan alalle soveltumattomuuteen. Säädöksillä varmistetaan myös opiskelijan oikeusturva. Säädökset koskevat muiden kuin huumausainetestauksen, joka koskettaa kaikkia, osalta niin sanottuja SORA-aloja. Näihin aloihin liittyy alaikäisen turvallisuutta, potilas- ja asiakasturvallisuutta tai liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia.

Koulutuksen järjestäjä voi määrätä SORA-tutkintoa opiskelevan opiskelijan opiskeluterveydenhuollon tarkastukseen, jos hänellä epäillään olevan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka, jonka perusteella hänen opiskeluoikeutensa voitaisiin peruuttaa. Opiskeluterveydenhuollon koulutetut ammattihenkilöt päättävät tarvittavista tutkimuksista tutkintokohtaisten terveydentilavaatimusten toteutumisen arvioimiseksi. Näiden tutkimusten jälkeen opiskeluterveydenhuollon lääkäri antaa lausunnon, josta ilmenee, pidetäänkö opiskelijaa sopivana jatkamaan tutkinnon suorittamista. Jos opiskelijaa pidetään rajoituksin sopivana, täsmennetään millä edellytyksillä opiskelija voi opintojaan jatkaa.

Sora-lainsäädäntö perustuu useampaan lakiin, joita ovat muun muassa:

- laki ammatillisesta koulutuksesta (L531/2017)
- valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (VNA673/2017)
- rikosrekisterilaki (L770/1993)
- laki opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta (L956/2011)

SORA-lainsäädännön toteuttamiseksi on laadittu oppilaitoskohtaiset toimintamallit, jotka tulee olla kuvattu koulutusten järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmissa. Koulutuksen järjestäjä vastaa kaikilta osin näiden tarkastuksien, tutkimusten ja lausuntojen kustannuksista.

7.2.6 Seksuaaliterveyden palvelut

Seksuaaliterveyden edistäminen sisältyy myös koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Seksuaaliterveyspalveluihin sisältyvät esim. seksuaali- ja sukupuoli-identiteettiin liittyvät kysymykset, opastus ja ohjanta, raskauden ehkäisy- ja keskeytyspalvelut. Kaikille alle 25-vuotiaille raskaudenehkäisy on Keski-Suomessa maksutonta ja ehkäisytuotteet saa koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta tai muista seksuaaliterveyden palveluyksiköistä, kuten perhesuunnitteluneuvoloista tai seksuaaliterveysyksiköistä Opiskelijoiden käytössä ovat myös digitaalisen sotekeskuksen sähköiset seksuaaliterveyspalvelut.

7.2.7 Mielenterveyspalvelut

Nuorten ja nuorten aikuisten psyykkinen oireilu ja neuropsykiatriset haasteet ovat lisääntyneet ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sairaanhoidollisista palveluista merkittävä osa on hoidonporrastuksen mukaisesti mielenterveyden haasteiden arviointia, lievän oireilun hoitoa ja tarvittaessa jatkohoitoon ohjausta. Mielenterveys- ja päihdetyö koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on ennalta ehkäisevää ja opiskelukykyisyyttä tukevaa toimintaa. Paikallisesti tehdään tiivistä yhteistyötä lasten ja nuorten sekä aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden kanssa ja tarvittaessa opiskelija ohjataan jatkohoitoon. Lisätietoa näistä palveluista löytyy hyvinvointialueen nettisivuilta aikuisten MTP-palvelut, nuorten MTP-palvelut, Kasvatus- ja perheneuvola | Keski-Suomen hyvinvointialue

7.2.8 Suunterveydenhuollon palvelut

Suun terveystarkastuksissa selvitetään suun terveydentila, suun terveyden tilan kehitys ja hoidon tarve sekä tehdään henkilökohtainen terveyssuunnitelma. Opiskelijan suun määräaikaistarkastuksen tekee hammaslääkäri, suuhygienisti tai täydennyskoulutuksen saanut hammashoitaja. Opiskelijoiden suun terveystarkastuksiin sisältyy aina myös hammaslääkärin tutkimuksia, jotka kohdennetaan tarpeen mukaan. Lisäksi tehdään tarvittaessa erikoisalakohtaisia suun tutkimuksia. Lapselle, jolla on erityinen riski sairastua suusairauksiin, on järjestettävä tehostettu ehkäisevä suun terveydenhuolto ja yksilöllisesti määritellyt terveystarkastukset.

Suunterveydenhuolto on osa kouluterveydenhuoltoa, mikä tulee huomioida koulujen opetussuunnitelmissa ja kouluterveydenhuollon suunnitelmissa. Suun terveydenhuollon tehtävänä on tukea lasta ja hänen perhettään suun ja hampaiden terveyden edistämisessä ja ylläpidossa, sairauksien välttämisessä sekä terveiden elintapojen omaksumisessa.

Suun terveystarkastuksia järjestetään koko ikäluokan kattavina määräaikaistarkastuksina sekä yksilölliseen tarpeeseen perustuvina terveystarkastuksina. Keski-Suomen hyvinvointialueen suun terveydenhuollossa peruskoululaiset kutsutaan määräaikaistarkastukseen 1., 5. ja 8. luokalla sekä tarvittaessa useammin, mikäli opiskelijalla on erityisiä riskitekijöitä. Koululaisten hammashoito järjestetään osana suun terveydenhuollon toimintaa alueen hammashoitoloissa. Koululaisten tarkastuksia tehdään myös liikkuvissa pop up -yksiköissä koulujen tiloissa sekä kiertävässä hammashoitoyksikössä.

Koulun ja kouluterveydenhuollon ja sen osana suun terveydenhuollon yhteistyötä tarvitaan esimerkiksi tupakan ja muiden päihteiden käytön ehkäisyssä sekä terveellisten ravintotottumusten omaksumisessa. Yleissairauksia sairastavien, erityisopetuksessa olevien, vieraista kulttuureista tulleiden sekä pelkäävien oppilaiden neuvonnassa ja hoidossa tarvitaan moniammatillista yhteistyötä. Sitä tarvitaan myös, jos suun terveydenhuollossa herää epäily koululaisen hoidon laiminlyönnistä tai kaltoinkohtelusta.

Huoltaja vastaa lapsensa kuljetuksesta suun määräaikaistarkastuksiin ja mahdollisesti tarvittaville jatkokäynneille. Määräaikaistarkastuksiin liittyvistä kuljetuskustannuksista on huoltajien mahdollisuus hakea korvausta hyvinvointialueelta terveydenhuoltolain 16 §pykälän mukaisesti. Suunterveydenhuollon jatkohoitokäynnit toteutetaan yksilöllisen suunnitelman ja hoidontarpeen mukaisesti. Tällöin huoltajalla on mahdollisuus hakea matkakorvauksia KELA:sta.

Opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettujen opiskelijoiden suunterveydenhuollonpalvelut toteutuvat suunterveydenhuollon yksiköissä. Asetuksen mukaisesti opiskelijoille tarjotaan kotikunnasta riippumatta mahdollisuutta suun terveystarkastukseen ja tarvittaessa hoitoon. Suunterveydenhuollon palvelut sisältävät terveysohjauksen, suun- ja hampaiden yksilöllisen tarpeen mukaiset tutkimukset ja hoidon sekä suun terveydenhuollon ammattihenkilön terveystarkastuksen perusteella laatiman hoitosuunnitelman (Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 2010)

Opiskelijan suun terveysneuvonta kohdistuu oman vastuun ottamiseen suun terveydestä ja palvelujen käytöstä. Hampaiden reikiintyminen, kiinnityskudosten

sairaudet ja viisaudenhampaiden puhkeamiseen liittyvät ongelmat ovat melko yleisiä opiskelijoilla. Huomioitavia asioita ovat myös eri syistä johtuvat purentavaivat, syömishäiriöihin tai tupakointiin liittyvät muutokset sekä puutteellinen suuhygienia. (THL 4, 2023)

Opiskelijan suun terveydenhuollon palveluissa ja hoitoon pääsyssä noudatetaan yhtenäisiä kiireettömän hoidon perusteita ja hoitoon pääsyn määräaikoja, joka suun terveydenhuollon hoitoon pääsyn osalta on neljä kuukautta. Suunnitelmallinen hoito perustuu opiskelijan yksilöllisen hoidon tarpeen ja riskien perusteella laadittuihin hoitoväleihin. (Terveydenhuoltolaki (2022, 2023)

Keski-Suomen hyvinvointialueella suun terveydenhuollon palveluita on mahdollista saada myös palvelusetelillä. Niitä myönnetään yli 18-vuotiaille hampaiden lohkeamiin ja päivystyksen jatkohoitoon. Palvelusetelin saaneet asiakkaat voivat itse valita hoitopaikan ja hoitavan hammaslääkärin suun terveydenhuollon hyväksymistä vaihtoehdoista. Asiakas maksaa hoitotoimenpiteestä yksityishammaslääkärin laskuttaman maksun ja palvelusetelille määritellyn toimenpiteen arvon välisen erotuksen eli omavastuuosuuden. Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä tarjotusta palvelusetelistä, jolloin hänet ohjataan hyvinvointialueen omiin palveluihin.

7.2.9 Kuntoutuspalvelut

Kuntoutus voi tukea, jos opinnot eivät etene sairaudesta tai vaikeasta elämäntilanteesta johtuen. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on tunnistaa opiskelijan kuntoutustarve ja ohjata opiskelija oikean tahon palvelujen piiriin. Mikäli kuntoutussuunnitelma sisältää opiskeluihin paluun suunnittelun ja tukemisen, opiskeluterveydenhuolto on mukana suunnitelman laatimisessa.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa ei ole omia kuntoutuspalveluja, vaan tarvittaessa opiskelijat ohjataan joko avosairaanhoidon fysio-, toiminta-, tai puheterapeutin arvioon ja hoitoon tai erilliseen kuntoutusohjaukseen.

Lasten ja nuorten kuntoutustyöryhmät

Keski-Suomen hyvinvointialueen kunnissa kokoontuu lasten ja nuorten asioihin keskittyneitä kuntoutustyöryhmiä. Kuntoutustyöryhmiin voivat hakeutua ne, joilla on laaja-alaisia haasteita, kuten ylivilkkautta, käyttäytymisen, motoriikan, hahmottamisen tai kielen kehityksen ongelmia. Kuntoutustyöryhmässä muodostetaan kokonaisnäkemys lapsen/nuoren tuen tarpeista, suunnitellaan tarvittavat tuki- ja jatkotoimenpiteet sekä tehdään kuntoutussuunnitelma. Kuntoutustyöryhmissä käsiteltävien asiakkaiden ikäryhmät ja moniammatillisen tiimin osallistujat vaihtelevat kunnittain.

7.3. Psykologi- ja kuraattoripalvelut esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella

7.3.1 Psykologi- ja kuraattoripalveluiden toimintayksiköt ja henkilöstö

Lakisääteisiä psykologi- ja kuraattoripalveluita järjestetään kaikkiin Keski-Suomen esiopetusyksiköihin ja oppilaitoksiin, joissa opiskelijoita on yhteensä noin 43 500 (liitteet 3 ja 4). Keski-Suomen hyvinvointialueen kuraattori- ja psykologipalvelut on (v.2026) jaettu seitsemään hallinnolliseen toimintayksikköön (Kuraattorit Pohjoinen, Kuraattorit Itäinen, Kuraattorit Keskinen, Kuraattorit Läntinen, Psykologit 1, Psykologit 2, Toisen asteen kuraattorit sekä Toisen asteen psykologit), joilla jokaisella on oma palveluvastaava (liite 1, linkki). Palvelut toteutetaan lähipalveluperiaatteella lähellä opiskelijan oppimisympäristöä. Psykologipalvelua toteutetaan lähipalvelun lisäksi myös keskitettynä palveluna niille alueille, joissa rekrytointihaasteita. Kuraattori- ja psykologipalveluissa lakisääteisten henkilöstömitoituksen toteuttamiseen tarvitaan (v.2026) esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella kuraattorin toimia 64 htv ja psykologin toimia 55 htv. Psykologi- ja kuraattoripalvelua toteutetaan sekä yhteisöllisesti, että yksilöllisesti.

Koulu- ja oppilaitoskohtaiset ilmiöt vaikuttavat opiskeluhuoltopalveluiden tarpeeseen. Näin kaikkia toimia ei voi määritellä vuosikelloon lukuvuoden alussa eli oppilaitoksissa tarvittaisiin liikkumavaraa eri aikoina nousevien ilmiöiden havaitsemiseen ja niihin reagoimiseen. Henkilöstöresurssien tulisi pystyä vastaamaan esiin nousseisiin, yllättäviinkin tilanteisiin. Ei-kiireellisten tehtävien tulisi tarvittaessa pystyä joustamaan siten, että käytettävissä olevia resursseja voitaisiin väliaikaisesti siirtää kiireellisen ja yllättävien asioiden hoitamiseksi.

7.3.2 Yksilöllinen työ kuraattori- ja psykologipalveluissa:

Kuraattorin keskeisimpiä työtehtäviä yksilötyön osalta ovat muun muassa

- Lyhytkestoisen ja/tai kannattelevan keskustelutuen tarjoaminen opiskelijoille, joilla on haasteita sosiaalisissa suhteissa, koulunkäynnissä, huolta perhetilanteesta, lieviä mielialaoireita tai erilaisia elämäntilanteeseen liittyviä kriisejä.

- Neuvottelut opiskelijoiden, huoltajien, esiopetuksen ja koulun/oppilaitoksen henkilökunnan ja esiopetuksen sekä koulun/oppilaitoksen ulkopuolisten verkostojen kanssa (esim. perhetapaamiset ja yksilökohtaiset monialaiset asiantuntijaryhmät).

- Moniammatillinen yhteistyö eri viranomaistahojen kanssa (esim. perheneuvola, MTP-palvelut, erikoissairaanhoito ja perhe- ja sosiaalipalvelut).

Psykologin keskeisimpiä työtehtäviä yksilötyön osalta ovat muun muassa:

- Oppilaan tai opiskelijan tilanteen kokonaisvaltainen arviointi ja lyhytkestoisen keskustelutuen tarjoaminen oppilaille tai opiskelijoille, joilla on psyykkistä oireilua (esim. lievät mieliala-, ahdistuneisuus- ja stressioireet sekä elämäntilanteeseen liittyvät kriisit).
- Neuvottelut oppilaan, huoltajien, esiopetuksen sekä koulun/oppilaitoksen henkilökunnan ja esiopetuksen, koulun/oppilaitoksen ulkopuolisten verkostojen kanssa (esim. perhetapaamiset, yksilökohtaiset monialaiset asiantuntijaryhmät, oppimisen tuen ryhmät).
- Moniammatillinen yhteistyö eri viranomaistahojen kanssa (esim. kuntoutustyöryhmät, perheneuvola, erikoissairaanhoito ja perhe- ja sosiaalipalvelut).
- Arvioinnit oppilaan tuen tarpeen kartoittamiseksi, tukitoimien suunnittelemiseksi ja tarvittaessa jatkolähetteen tekemisen pohjaksi. Arviointi alkaa tarvittaessa moniammatillisella palaverilla, jonka perusteella psykologi päättää jatkotoimenpiteistä hyvinvointialueen yhteisten hoitopolkujen tai arviointikriteerien pohjalta. Tarvittaessa psykologi voi tuottaa tietoa kuntoutussuunnitelmien laadinnan tueksi.
- Arviointeihin liittyvät kirjalliset työt (pisteytys ja tulkinta, yhteenvedot ja lausunnot).

7.4. Asiakastiedotus ja -viestintä

Opiskeluhuolto toteuttaa viestinnässään hyvinvointialueen hyväksyttyjä viestinnän yleisiä linjauksia, viestinnän periaatteet nousevat arvoista:

- kohtaamme ihmislähtöisesti ja yhdenvertaisesti, toimimme avoimesti yhteistyössä ja olemme luotettavia ja vastuullisia.
- viestimme suunnitelmallisesti, vuorovaikutteisesti, vaikuttavasti ja viestintämme keskiössä on ihminen
- viestinnällä edistämme hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta

Asukkaiden ja asiakkaiden tulee saada tietoa ja palvelua omalla kansalliskielellä. Tiedon tulee olla selkeää ja ymmärrettävää, myös erityisryhmien tarpeet on huomioitava. Onnistunut, vaikuttava viestintä edistää toiminnan kehittämistä ja vahvistaa vaikutusmahdollisuuksia. Opiskeluhuoltopalveluiden viestinnällisenä tavoitteena on eri kohderyhmille räätälöity vuorovaikutteinen ja monikanavainen viestintä.

Opiskeluhuollon palveluille laaditaan vuosittain viestintäsuunnitelma, jossa kerrotaan yksityiskohtaisemmin muun muassa viestittävistä teemoista, aiheista ja asioista, viestinnän keinoista, kanavista, vastuista ja aikatauluista. Hyvinvointialueen viestinnän ammattilaiset tukevat, suunnittelevat ja toteuttavat viestintää yhdessä opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa. Opiskeluhuoltopalveluiden viestintäsuunnitelman päätavoitteet ovat:

- asiakkaiden tiedon lisääminen
- rehellisyys, selkeys ja luottamus
- opiskeluhuoltopalveluiden tunnettavuuden lisääminen
- viestintä alueen toimijoiden kesken avointa ja riittävää
- viestintä monikanavaista: kirjalliset materiaalit (esitteet, oppaat), digitaaliset kanavat (mm. Some, CHAT, tiedotteet, videot, nettisivut, sähköposti), live-kohtaamiset ja vuorovaikutus
- Viestintä on oikea-aikaista
- viestintä on kaikessa erityisryhmät huomioivaa: maahanmuuttajataustaiset, tilapäistäsuojelua- ja turvapaikkaahakevat, muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvat, kehitysvammaiset, aistirajoitteiset
- kodin ja koulun/oppilaitoksen välisen yhteistyön kehittäminen toimivaksi sekä hyvien käytänteiden jakaminen koko maakuntaan
- asiakasosallisuuden lisääminen, opiskeluhuollon palveluita käyttävät mukaan kehittämään viestintä- ja tiedotusmateriaaleja

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät vastaavat siitä, että opiskelijoilla ja heidän huoltajillaan on tieto oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhuollosta muun muassa huolehtimalla, että kunkin koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmat ja yksikön palvelujen henkilöstön yhteystiedot löytyvät kyseisen yksikön verkkosivuilta. Hyvinvointialue vastaa puolestaan siitä, että opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön yhteystiedot löytyvät asiakkaille ja yhteistyötahoille myös Keski-Suomen hyvinvointialueen verkkosivuilta. Hyvinvointialue vastuulla on, että ajantasainen alueellinen opiskeluhuollon suunnitelma löytyy hyvinvointialueen verkkosivuilta.

Oppilaitoksissa järjestetään säännöllisesti joka vuosi luokka- tai yksikkökohtaisia infotilaisuuksia, joissa kerrotaan opiskeluhuoltopalveluista opiskelijoille sekä heidän huoltajilleen. Opiskeluhuollon työntekijät voivat jalkautua myös vanhempainiltoihin tai järjestää itse erilaisia tilaisuuksia (esim. Palvelut tutuiksi-teemahetket), joissa jaetaan ajankohtaisista tietoa terveyteen, hyvinvointiin ja opiskeluhuoltoon liittyen.

7.5. Yhteydenottokanavat opiskeluhuollon palveluihin

7.5.1 Puhelin

Opiskeluhuollon työntekijöihin saa ajanvarauksettomien vastaanottojen (kouluth, oth) lisäksi yhteyttä puhelinaikoina, joista tiedotetaan monikanavaisesti. Puhelinajat vaihtelevat työntekijöittäin ja yksiköittäin. Työntekijöiden suorat puhelinnumerot löytyvät sekä oppilaitosten että hyvinvointialueen verkkosivuilta sekä toimipisteiden ilmoitustauluilta.

Lain mukaan toisen asteen opiskelijoilla pitää olla mahdollisuus saada yhteys arkipäivisin opiskeluterveydenhuoltoon. Opiskeluterveydenhuoltoon saa puhelimitse yhteyden joko keskitetyn puhelinpalvelun kautta tai vaihtoehtoisesti ottamalla yhteyttä suoraan oman oppilaitoksen terveydenhoitajaan. Keskitetty opiskeluterveydenhuollon puhelinpalvelu vastaa numerosta **014 266 2260** maanantaista torstaihin klo 8–16 ja perjantaisin kello 8–13. Suoran yhteyden oppilaitoksen terveydenhoitajaan saa oppilaitoskohtaisilla puhelinajoilla, joiden aikataulut vaihtelevat oppilaitoksittain. Tiedot näistä puhelinajoista ja puhelinnumerot löytyvät oppilaitoksen verkkosivuilta.

7.5.2 Wilma tai vastaava järjestelmä

Wilma palvelu on oppilaitosten omistama ja ylläpitämä Järjestelmä. Se ei sisällä vahvaa tunnistautumista, ei opiskeluhuollon henkilökunta voi viestiä tätä kautta yksilön hyvinvointiin ja terveyteen liittyvissä kysymyksissä. Poikkeuksen tästä tekevät lakisääteisten terveystarkastusten ajanvaraukset, jotka terveydenhoitaja voi antaa opiskelijalle/huoltajalle Wilma-viestillä. Myös yleistä terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää viestintää voi ryhmäviesteillä opiskelijoille ja huoltajille lähettää sitä kautta.

7.5.3 OmaHyvaks Digialusta

Hyvinvointialueen sähköiset palvelut on koottu verkkosivuille osoitteeseen www.hyvaks.fi/asioi-sahkoisesti.

Opiskeluhuoltopalvelut on ottanut syksystä 2025 eteenpäin systemaattisesti kaikki digialustan toiminnallisuudet. Ensisijaisia toimintoja on turvallinen kiireetön viestinvälitys, opiskeluterveydenhuollon reaaliaikainen chat (maanantaista torstaihin klo 12-15), etävastaanotot sekä digihoitopolut. Digialusta mahdollistaa myös toisten ammattilaisten konsultoinnin, vaikka terveydenhuollon potilastietojärjestelmä ja sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmä ovat erillisiä.

Palvelusta löytyy myös Pyydä apua -nappi, joka on perheiden ja nuorten palvelujen matalan kynnyksen sähköinen kanava. Pyydä apuna - napin kautta saa ohjausta ja neuvontaa oikeanlaisen avun piiriin ohjautumisessa. Apua pyydettäessä ei tarvitse tietää, mihin palveluun tai kehen ammattilaiseen tulee olla yhteydessä. Pyyntö ohjautuu palvelun kautta oikeaan paikkaan sen mukaan, mitä avunpyyntö koskee. Pyydä apua -napin yhteydenoton vastaanottanut sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilainen ottaa 1-3 arkipäivän kuluessa yhteyttä asiakkaaseen joko sähköpostitse tai puhelimitse.

7.6. Osallisuuden lisäämisen toimenpiteet

Opiskeluhuollossa lisätään asiakkaiden osallisuutta kiinnittämällä huomiota aktiiviseen yhteistyöhön ja vuoropuheluun opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Nämä lisäävät kumppanuuden kokemuksia ja mahdollistavat aitoja vaikuttamismahdollisuuksia muun muassa palvelujen kehittämisessä.

Keski-Suomen hyvinvointialueella on käytössä sähköiset asiakaspalautekanavat, jota kautta löytyy myös kanava asiakaspalautteille opiskeluhuoltopalveluihin.

Aloitteet
Kaikilla Keski-Suomen hyvinvointialueen jäsenillä on oikeus tehdä aloitteita koskien hyvinvointialueen opiskeluhuollon toimintaa. Aloitteen voi tehdä joko kirjallisesti tai sähköisellä asiakirjalla. Kirjalliset aloitteet toimitetaan hyvinvointialueen kirjaamoon sähköpostitse (kirjaamo@hyvaks.fi) tai postitse osoitteeseen:

Keski-Suomen hyvinvointialueen kirjaamo
Hoitajantie 1
40620 Jyväskylä

Aloitteesta tulee käydä ilmi

- mitä asia koskee
- aloitteen tekijän nimi
- kotikunta ja yhteystiedot

Vaikuttamistoimielimet
Hyvinvointialueen palveluita suunnitellaan kaikkien keskisuomalaisten asukkaiden nykyisiin ja tulevaisuuden tarpeisiin. Siksi palveluita ja niiden toimivuutta on tärkeää tarkastella yhdessä, asukkaiden ääntä huomioimalla. Tätä varten hyvinvointialueella toimivat seuraavat vaikuttamistoimielimet:

- Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi hyvinvointialueen nuorisovaltuusto

- Ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamiseksi hyvinvointialueen vanhusneuvosto
- Vammaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi hyvinvointialueen vammaisneuvosto

7.7. Näyttöön perustuvat menetelmät opiskeluhuoltopalveluissa

Opiskeluhuoltopalveluissa käytetään laaja-alaisen ja kokonaisvaltaisen asiantuntijuuden rinnalla tutkittuun tietoon perustuvia ja vaikuttavaksi todettuja menetelmiä ja hoitosuosituksia. Hoitosuositukset perustuvat kansallisiin käypähoito -suosituksiin, jotka ovat riippumattomia ja tutkimusnäyttöön perustuvia.

7.7.1 Lapset puheeksi

Lapset puheeksi® (LP) -menetelmä on kehitetty tukemaan lasten ja perheiden pärjäävyyttä isoissa tai pienissä arjen muutoksissa tai vaikeuksissa. LP -menetelmä tukee esimerkiksi lasten koulunkäyntiin tai vanhempien työ- tai terveystilanteeseen liittyvissä muutoksissa tai huolissa. Menetelmä on käytössä myös ennaltaehkäisevästi. (Mieli ry, 2023). Keski-Suomessa on vaihtelua kunnittain menetelmän käytössä. Opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstöä menetelmän käyttöön on koulutettu ja toimivaa sen käyttö on silloin, kun se on myös koulun henkilöstön käytössä.

LP-menetelmän avulla rakennetaan vanhempien, muiden lapsen elämän tärkeiden ihmisten ja lapsen välille yhteistä ymmärrystä arjesta. Lähtökohtana on tukea perheitä heidän arkisissa ympäristöissään, kuten kouluissa, päiväkodeissa, neuvolassa tai vapaa-ajanympäristöissä. LP -menetelmä tarjoaa mahdollisuuden pohtia yhdessä ammattilaisen kanssa suojaavia tekijöitä, perheen muuttunutta arkea ja muutosten keskellä pärjäämistä. Tarkoituksena on ennaltaehkäistä vaikeuksien kumuloituminen ja siirtyminen seuraaville sukupolville. LP -menetelmä koostuu Lapset puheeksi -keskustelusta sekä tarvittaessa neuvonpidosta. (Mieli ry, 2023)

Lapset puheeksi -keskustelu
LP -keskustelussa käydään perheen ja lapsen arkisia asioita läpi ammattilaisen kanssa yhdessä keskustellen. Vanhempi saa itse tuoda keskusteluun niitä asioita, jotka hän kokee tärkeäksi perheessään. Teemat liittyvät lasten arkeen kotona, koulussa ja vapaa-aikana sekä kaveri -ja muihin ihmissuhteisiin. Keskustelun tarkoituksena on tehdä näkyväksi arjen moninaisuus, sen monipuoliset vahvuudet ja mahdolliset haavoittuvuudet. Keskustelussa suunnitellaan ja sovitaan arkisista toimista, joilla ylläpidetään ja vahvistetaan perheen pärjäävyyttä. Perheen niin halutessa keskusteluja voidaan järjestää monia ja mukaan voidaan pyytää muita perheelle tärkeitä ihmisiä,

kuten arjessa läsnä olevia sukulaisia, ystäviä tai perhettä tukevia ammattilaisia tai esimerkiksi koulun, varhaiskasvatuksen tai vapaa-ajan toimintojen henkilökuntaa. (Mieli ry, 2025)

Lapset puheeksi -neuvonpito
LP –neuvonpito kutsutaan koolle, kun LP-keskustelussa tunnistetaan lisätuen tarpeita. Neuvonpitoon kutsutaan perheen oman verkoston ihmisiä ja tarvittaessa toimijoita palveluista, järjestöistä ym., jossa yhdessä suunnitellaan toimia ja tekoja arjen tueksi. Neuvonpitoja voi olla useampia, jolloin lapsen ympärille rakentuu toiminnallinen verkosto. (Mieli ry, 2025)

7.7.2 Neuvokas perhe

Sydänliiton Neuvokas perhe tarjoaa ammattilaiselle menetelmän ja työvälineet lapsiperheiden elintapaohjaukseen sekä runsaasti ideoita ja vinkkejä lasten ruokakasvatukseen. Menetelmän keskeinen tavoite on tukea perheen myönteistä kehitystä elintavoissa ja vahvistaa perheen pystyvyyden tunnetta. Olennaista on auttaa perhettä tunnistamaan jo toimivia arjen asioita ja sen kautta rakentaa pohjaa mahdollisille muutoksille. Muutostarpeet nousevat perheen itsearvioinnin kautta, jolloin ammattilaisen kanssa käyty keskustelu keskittyy perheen tärkeiksi kokemiin teemoihin. Menetelmä sisältää työvälineinä kortin, kuvapankin ja nettisivut perheille. Neuvokas perhe -menetelmä on aktiivisesti käytössä erityisesti äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa, mutta myös kouluterveydenhuollon palveluissa. Lisäksi materiaaleja voi hyödyntää kaikessa elintapaohjauksessa riippumatta siitä, missä palveluissa asiakas kulloinkin on. (Sydänliitto 2025)

7.7.3 Nuoren masennuksen interventio, IPC

Nuoren masennuksen interventio, IPC on masennusoireilun ehkäisyyn ja hoitoon suunniteltu menetelmä, jota voidaan käyttää 12–18-vuotiaiden kanssa. IPC on lyhenne englanninkielisestä nimestä Interpersonal Counselling, joka on suomeksi interpersonaalinen ohjanta. IPC-jakso sisältää 3–6 tapaamista IPC koulutuksen käyneen työntekijän kanssa. IPC:ssä käsitellään ihmissuhteita ja elämäntapahtumia keskustelun ja harjoitusten avulla. Tarkoituksena on vähentää masennusoireita ja tavoitteena on vahvistaa ihmissuhteita ja helpottaa niiden haasteita. (HUS 1, 2025)

IPC:tä käytetään Keski-Suomessa kaikissa peruskouluissa (yläkoulut), toisen asteen oppilaitoksissa ja perustason mielenterveyspalveluissa, jos työntekijä on saanut kyseisen lisäkoulutuksen. IPC on perustason menetelmäksi terapiatakuun toteuttamisessa.

7.7.4 Cool Kids

Cool Kids on kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan (KKT) perustuva ahdistuksen hoito-ohjelma lapsille ja nuorille. Cool Kids -ohjelmaa voi toteuttaa joko yksilö- tai ryhmämuotoisena ja tapaamiskertoja ohjelmassa on noin kymmenen. Ohjaajina toimivat koulutetut ja akkreditoidut Cool Kids -työntekijät esimerkiksi perusterveydenhuollossa, oppilaitoksissa ja erikoissairaanhoidossa. (Terapiat etulinjaan, 2025)

7.7.5 ALI

Lasten ahdistuksen kognitiivinen lyhytinterventio (ALI) on ahdistus- ja pelko-oireiden varhaiseen hoitoon ja ongelmien vakavoitumisen ennaltaehkäisyyn tarkoitettu menetelmä työkaluksi oppilas- ja opiskeluhuollon ammattilaisille ja yksiköille, joiden tehtävänä on mielenterveyden häiriöiden hoito ja ennaltaehkäisy. Menetelmä on sopiva sellaisiin lasten, nuorten ja perheiden mielenterveyspalveluihin, joihin voi hakeutua ilman lähetettä. Keski-Suomen hyvinvointialueella ALI:n käyttöä edistetään lähivuosina.

7.8. Kirjaaminen ja tilastointi opiskeluhuoltopalveluissa

Opiskeluhuollon henkilöstö tekee kirjaukset ja tilastoinnit kaikesta toiminnastaan asiakas- tai potilastietojärjestelmään. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä psykologityössä kirjaukset tehdään terveydenhuollon järjestelmiin. Kuraattorit kirjaavat sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiin.

Keski-Suomen hyvinvointialueella on tällä hetkellä käytössä yksi potilastietojärjestelmä terveydenhuollon LifeCare ja yski sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmää sosiaalihuollon LifeCare.

7.8.1 Alaikäisen asema sote-palveluiden asiakkaana ja huoltajan tiedonsaantioikeus

Alaikäinen asiakkaana terveydenhuollossa (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja opiskeluhuollon psykologit).

Huoltajien on mahdollista nähdä alaikäisten huollettaviensa tietoja OmaKanta-palvelussa, mikäli ammattilainen on arvioinut alaikäisen kypsyyden päätöksentekoon, eikä tietojen luovuttamiseen liity alaikäisen kieltoa tai muuta lakisääteistä rajoitetta. Tähän mennessä huoltajalla on ollut mahdollisuus nähdä vain alle 10-vuotiaan huollettavansa potilastiedot OmaKannassa. Yli 10-vuotiaiden tietoja on mahdollista tarkastella 29.4.2024 jälkeen kirjattujen tietojen osalta. Taustalla ovat Kanta-palveluiden toiminnalliset määrittelyt alaikäisen tietojen luovuttamisesta, joka mahdollistaa potilaiden kypsyysarvioinnin tuloksen kirjaamisen järjestelmään.

Kypsyysarviomerkintä määrittää tietojen näkymistä huoltajille

Alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa.

Kun alaikäinen henkilö on terveydenhuollon asiakkaana, on jokaisella palvelutapahtumalla, kuten hoitojaksolla kirjattava tieto siitä, onko alaikäinen terveydenhuollon ammattihenkilön mielestä kykenevä itse päättämään hoidostaan. Merkinnöistä tulee käydä ilmi myös, salliiko hoidostaan päättämään kykenevä alaikäinen potilas terveydentilaansa tai kyseistä hoitoa koskevien tietojen antamisen hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen.

Päätöksentekoon kykenevä alaikäinen voi itse määritellä, näkyvätkö kyseisen käynnin tai hoidon tiedot huoltajalle OmaKannassa vai ei. Alaikäinen ei voi yhdellä pyynnöllä kieltää kaikkien tietojen näkymistä huoltajalleen, vaan kielto-oikeutta käsitellään aina palvelutapahtumakohtaisesti. Ammattilainen arvioi alaikäisen päätöskyvyn, ja arvioon vaikuttavat muun muassa lapsen ikä, kypsyystaso ja käynnin syy.

Terveydenhuollon ammattihenkilöt merkitsevät alaikäisen potilaan kypsyysarvion ja alaikäisen mahdollisen tietojen luovuttamiskiellon potilastietojärjestelmään. Tämä merkintä ohjaa tietojen näkymistä OmaKannasta huoltajalle. Merkintä ohjaa myös tietojen luovuttamista paperilla huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos hän pyytää alaikäisen tietoja hyvinvointialueelta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedot tallentuvat Kantaan sellaisena kuin ammattilainen ne kirjaa. Jos tietojen näkymisestä Omakannassa tulee kysymyksiä tai tiedoissa on virheitä tai puutteita, tulee olla yhteydessä suoraan siihen sosiaali- ja terveydenhuoltoon, missä on asioinut.

Alaikäinen sosiaalihuollon asiakkaana (opiskeluhuollon kuraattoripalvelut)

Sosiaalihuollossa syntyneet asiakastiedot näkyvät OmaKanta-palvelusssa keväällä 2026 alkaen. Siihen saakka huoltajat tekevät tietopyynnöt esimerkiksi tietopyyntölomakkeella ja tiedot luovutetaan paperilla. Lähtökohtaisesti huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla on siis oikeus saada lasta koskevia tietoja hyvinvointialueella. Jokaisen tietopyynnön kohdalla arvioidaan kuitenkin, liittyykö annettavaan tietoon alaikäisen oikeus kieltää tietojen luovutus tai onko tietojen luovutusta muutoin lainsäädännössä rajattu.

Sosiaalihuollon asiakaslain mukaan sosiaalihuollossa asiakkaana olevan alaikäisen toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Kaikissa alaikäistä koskevissa sosiaalihuollollisissa asioissa on ensisijaisesti otettava huomioon alaikäisen etu.
Lapsen vanhempi tai huoltaja ovat pääsääntöisesti lapsen edustajia lasta koskevissa asioissa, ja he voivat käyttää lapsen puhevaltaa. Huoltajan tai muun laillisen edustajan puhevallan lisäksi 15 vuotta täyttäneellä on oikeus käyttää omaa puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilökohtaista etua tai oikeutta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedot tallentuvat Kantaan sellaisena kuin ammattilainen ne kirjaa. Jos tietojen näkymisestä Omakannassa tulee kysymyksiä tai tiedoissa on virheitä tai puutteita, tulee olla yhteydessä suoraan siihen sosiaali- ja terveydenhuoltoon, missä on asioinut.

7.8.2 Raportointi

Opiskeluhuollon toiminnasta tuotetaan kirjaamisten ja tilastointien kautta tietoja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen hoitoilmoitusrekisteriin (Avohilmo).
Asiakas- ja potilastietojärjestelmistä saatavat raportit antavat meille laajaa kokonaisnäkemystä siitä, kuinka paljon ja millaisia kontakteja opiskeluhuoltopalveluissa on asiakkaisiin kokonaisuudessaan. Näitä raportteja seurataan kuukausitasolla, vuosi- ja lukuvuositasoilla. Raporteista haetaan säännöllisesti tiedot seuraaville toimintolajeille kaikista opiskeluhuollon palveluista:

- Käynti
- Asiakasmäärä, psykologi/kuraattori palvelussa
- Monialaisten palaverien määrä
- Yhteisöllisen työn toteutuminen
- Aikarajat

- Tulosyyt
- neuvottelu/konsultointi
- sähköinen palvelukanava
- peruttamattomat poisjäännit
- asetuksen mukaisista tarkastuksista pois jäävien tuen tarpeen selvittäminen
- Hoitotakuun ja terapiatakuun toteutuminen

Lisäksi raporteista saadaan yksityiskohtaisia tietoja mm. käyntisyistä, sisällöistä ja tehdyistä toimenpiteistä sekä jatkosuunnitelmista. Potilastietojärjestelmien raportointien kautta seurataan myös lakisääteisten terveystarkastusten toteutumista niin alue, kuin paikallistasoillakin sekä muun muassa lasten ja nuorten ylipainoisten osuutta.

Potilas- ja asiakastietojärjestelmistä saatuja tietoja hyödynnetään laajamittaisesti opiskeluhuollon toiminnan seurannassa ja palvelujen kehittämisessä.

7.9. Opiskeluhuoltopalveluiden yhdyspinnat hyvinvointialueella

Opiskeluhuoltopalvelut muodostavat osan lasten, nuorten ja perheiden palvelukokonaisuutta ja tekevät tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa. Yhteistyön tavoitteena on, että lapsen, nuoren ja perheen tuen tarpeet tunnistetaan mahdollisimman varhain ja tarvittavat palvelut muodostavat sujuvan ja tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Opiskeluhuollon keskeisiä yhdyspintoja sotepalveluissa ovat perhekeskustoiminta, sotekeskukset, kasvatus- ja perheneuvonta, lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut, neuropsykiatrisen ja oppimisen tuen palvelut, lapsiperheiden sosiaalipalvelut ja lastensuojelu sekä sosiaali- ja kriisipäivystys. Palveluja yhteensovitetaan lapsen, nuoren ja perheen tarpeiden mukaisesti yhteistyössä eri ammattilaisten ja muiden toimijoiden kanssa.

7.9.1 Perhekeskustoiminta

Perhekeskustoiminta on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävä sekä palveluja ja toimintaa yhteensovittava verkostomainen kokonaisuus. Se kokoaa yhteen hyvinvointialueen, kuntien, järjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen, oppilaitosten ja muiden toimijoiden palveluja ja toimintaa. Perhekeskustoimintaa toteutetaan fyysisissä perhekeskuksissa ja kohtaamispaikoissa, muualla maakunnan toimipisteissä, lasten, nuorten ja perheiden arkiympäristöihin jalkautuen sekä etä- ja verkkopalveluina. Opiskeluhuoltopalvelut ovat osa tätä perhekeskuksen palvelu- ja yhteistyöverkostoa.

Perhekeskustoiminnan tavoitteena on vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja voimavaroja, ehkäistä ongelmien syntymistä ja syvenemistä sekä varmistaa varhaisen tuen ja palvelujen oikea-aikainen ja yhdenvertainen saatavuus. Perhekeskuksissa ja kohtaamispaikoissa tarjotaan matalan kynnyksen tukea, ohjausta, neuvontaa, ryhmätoimintaa ja mahdollisuuksia kohtaamiseen. Digitaalinen perhekeskus täydentää fyysisiä ja jalkautuvia palveluja. Perhekeskustoiminnassa vahvistetaan myös yhden yhteydenoton periaatetta, jonka mukaisesti lapsen, nuoren tai perheen ei tarvitse itse tuntea palvelujärjestelmää, vaan ammattilaiset tukevat tarkoituksenmukaisen tuen ja palvelujen löytämisessä.

7.9.2 Sotekeskukset

Opiskeluhuoltopalvelut tekevät päivittäin yhteistyötä sotekeskuksien kanssa. Sotekeskukset tuottavat opiskeluhuoltopalveluihin kokonaisuudessaan lääkärityön, suun terveydenhuollon palvelut, tarvittavat kuntoutuspalvelut kuten fysioterapian, puheterapian ja toimintaterapian, vammaispalvelut sekä aikuisten mielenterveyspalvelut.

7.9.3 Kasvatus- ja perheneuvola

Perheneuvolassa tuetaan lapsiperheitä erilaisissa haastavissa elämäntilanteissa. Tukea vanhemmuuteen ja esimerkiksi perheen vuorovaikutustilanteisiin voivat hakea perheet, joissa on 0–17-vuotiaita lapsia ja nuoria. Perheneuvolasta saa apua ja tukea lapsen ja nuoren kasvuun ja kehitykseen, omaan vanhemmuuteen, parisuhteeseen sekä perheen muihin sosiaalisiin suhteisiin ja hyvinvointiin. Lasten perusterveydenhuollon mielenterveyden arviointi, tutkimus ja hoito toteutetaan perheneuvolassa. Perheneuvolaan hakeudutaan ottamalla yhteyttä perheiden, nuorten ja aikuisten ohjaus ja neuvontaan.

Perheneuvolassa työskentelee psykologeja, sosiaalityöntekijöitä, sairaanhoitajia, lääkäreitä, jotka tapaavat perheitä pääosin työparina. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään lapsen ja perheen kannalta tärkeiden toimijoiden kanssa. Sosiaalihuollon palveluuudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan kasvatus- ja perheneuvonta olisi 1.7.2027 alkaen osa uutta lapsiperheiden tuen palvelua.

7.9.4 Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut

Opiskeluhuoltopalvelut tekevät aktiivista yhteistyötä lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen kanssa. Palvelut tarjoavat tukea ja hoitoa koko Keski-Suomen alueella lapsille, nuorille ja alle 23-vuotiaille nuorille aikuisille sekä heidän

perheilleen. Palveluissa arvioidaan ja hoidetaan mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia sekä tehdään tarpeen mukaan monialaista yhteistyötä opiskeluhuollon, muiden perustason palvelujen ja erikoissairaanhoidon kanssa. Perustason mielenterveys- ja päihdepalveluihin hakeudutaan Perheiden, nuorten ja aikuisten ohjauksen ja neuvonnan kautta, jossa voidaan tehdä myös lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen hoidon tarpeen arviointia sekä tarvittaessa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä arviointia.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen, opiskeluhuollon ja erikoissairaanhoidon välisiä yhteistyörakenteita vahvistetaan hoito- ja palveluketjujen, konsultaation ja yhteisasiakkuusmallien avulla. Tavoitteena on, että lapsi tai nuori saa mahdollisimman oikea-aikaisen ja tarpeenmukaisen tuen ja hoidon, eri toimijoiden työnjako on selkeä ja palvelujen väliin syntyvät katkokset vähenevät. Hyvinvointialueella on parasta aikaa (2026) käynnissä nuorten mielenterveyden hoito- ja palveluketjutyö, johon myös opiskeluhuoltopalveluiden työntekijät ovat osallistuneet. Lasten ja nuorten hoito- ja palveluketjutyössä on laadittu alustavaa kuvausta hyvinvointialueen palvelujärjestelmistä sekä tuen tasoista ja hoidon porrastuksista. Hoito- ja palveluketjutyön tavoitteena on selkiyttää pirstaleista palvelujärjestelmää sekä asukkaille että ammattilaisille. Ajatuksena on hoidon ja palveluiden yhdenmukaistaminen, yhtenäisine ohjeistuksineen ja toimintaperiaatteineen, samoin kuin toimijoiden työnjaon ja yhteistyön määrittäminen. Näillä toimilla pyritään takaamaan lapsille sekä nuorille oikea-aikaista ja tarpeenmukaista hoitoa ja tukea.

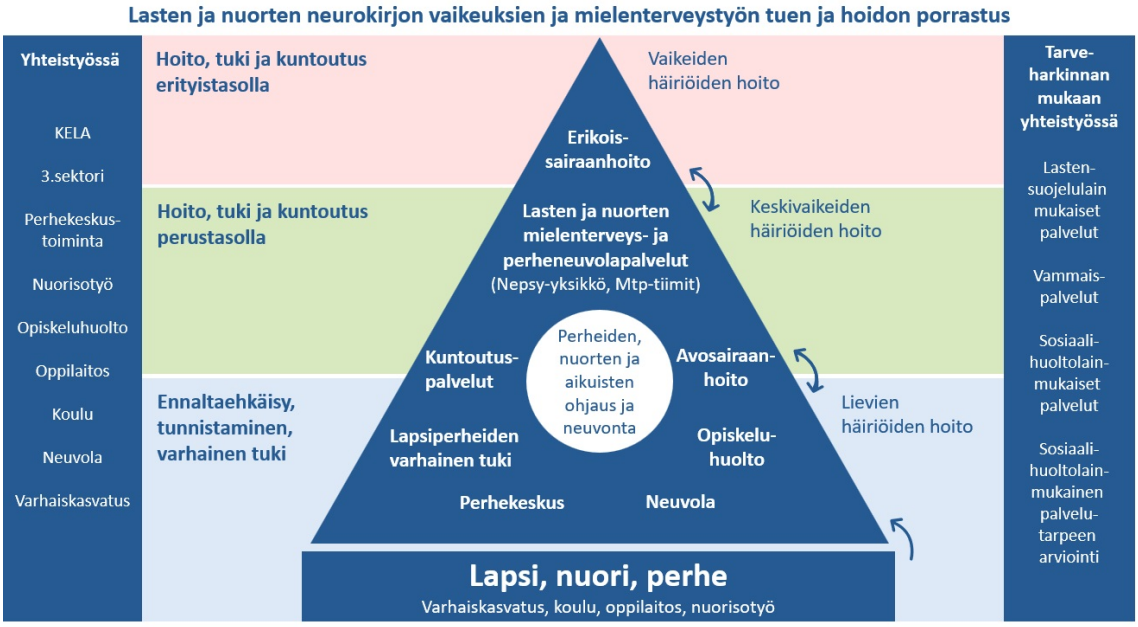

Kuva: Palvelujärjestelmä ja hoidon porrastus

Nuorten mielenterveys- ja päihdetyön tiimit (MTP-tiimit) palvelevat 13–22-vuotiaita keskisuomalaisia nuoria. MTP-tiimeistä voi hakea apua keskivaikeisiin mielenterveys- ja päihdeongelmiin matalalla kynnyksellä. Nuorten mtp tiimeihin hakeudutaan ottamalla yhteyttä perheiden, nuorten ja aikuisten ohjaus ja neuvontaan. MTP-tiimissä työskentelee sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. Nuorta tuetaan yksilöllisesti hänen tarpeensa, toiveensa ja elämäntilanteensa huomioiden. MTP-tiimeissä toteutetaan terveydenhuoltolain mukaista mielenterveyden häiriöiden tutkimusta, hoitoa ja lääkinnällistä kuntoutusta. Työskentelyyn kuuluu tarvittaessa tiivis verkostotyöskentely nuoren läheisverkoston kanssa. Tarvittaessa lääkäri tekee diagnostisen tutkimuksen, jonka perusteella hoito suunnitellaan.

7.9.5 Neuropsykiatrisen ja oppimisen tuen yksikkö

Neuropsykiatrisen ja oppimisen tuen yksikkö toimii keskitetysti neuropsykiatrisissa ja vaikeissa oppimisen lisätutkimusta ja kuntoutusta vaativissa tilanteissa. Yksikössä toimii kaksi tiimiä: Lastentutkimusklinikan tiimi sekä Neuropsykiatrisen tuen ja kuntoutuksen tiimi (nepsy-tiimi).

Lastentutkimusklinikan tiimi on Keski-Suomen hyvinvointialueen yksikkö, joka on erikoistunut lasten oppimisen esteiden tutkimiseen ja oppimisvaikeuksien kuntouttamiseen. Lastentutkimusklinikka palvelee koko Keski-Suomen aluetta. Lastentutkimusklinikka palvelee alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria, joilla on erityistä oppimisvaikeutta tai kehityksellisiä vaikeuksia. Oppimisvaikeudet liittyvät usein lukemisen, kirjoittamisen tai matematiikan taitojen oppimiseen. Ne voivat ilmetä myös esimerkiksi tarkkaavuuden pulmina, motorisina vaikeuksina tai kielellisinä vaikeuksina. Lastentutkimusklinikalla annetaan myös oppimisvaikeuksiin liittyvää konsultaatiota ja työnohjausta Keski-Suomen alueen psykologeille.

Neuropsykiatrisen tuen ja kuntoutuksen nepsy-tiimi palvelee 5–18-vuotiaita lapsia ja nuoria, jotka tarvitsevat neuropsykiatrisiin vaikeuksiinsa tukea, mutta eivät kuulu erikoissairaanhoidon tai vammaispalveluiden piiriin. Nepsy-tiimi tarjoaa tietoa neuropsykiatrisista haasteista ja diagnooseista asiakkaille sekä lasten ja nuorten parissa toimiville ammattilaisille sekä konsultoi asiakkaan tuen, hoidon ja kuntoutuksen kysymyksissä. Toimintamuotoja ovat esimerkiksi vanhemmille suunnatut ryhmät ja kaikille avoimet nepsy-info. Nepsy-tiimi toteuttaa myös ammattilaisille suunnattuja koulutuksia ja tarjoaa konsultaatiotukea. Nepsy-tiimi tarjoaa myös palveluohjausta ja toteuttaa rajatusti nepsy-haasteiden arviointia ja tutkimuksia.

7.9.6 Perheiden ohjaus ja neuvonta, tuen tarpeen arviointi, sosiaalipalvelut ja lastensuojelu

Perheiden, nuorten ja aikuisten ohjaus ja neuvonta toimii keskitettynä asiakasohjausyksikkönä ja matalan kynnyksen yhteydenottokanavana. Palvelusta saa ohjausta ja neuvontaa esimerkiksi vanhemmuuteen, kasvatukseen, lapsen tai nuoren käyttäytymiseen, alle 23-vuotiaiden mielenterveys- ja päihdeongelmiin sekä aikuisten sosiaalipalveluihin liittyvissä tilanteissa. Tavoitteena on, että lapsi, nuori ja perhe saavat oikea-aikaista tukea ja ohjautuvat yhdellä yhteydenotolla tarkoituksenmukaisiin palveluihin. Yksikkö tarjoaa myös ammattilaisille ohjausta ja neuvontaa. Yksikössä vastaanotetaan lastensuojeluilmoitukset ja lapsia koskevat sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot. Lisäksi siellä tehdään lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen hoidon tarpeen arviointia ja tarvittaessa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä arviointia.

Tuen tarpeen arvioinnissa selvitetään lapsen ja perheen sosiaalihuollon ja muun avun tarvetta. Tuen tarpeen arviointi -tiimeissä tehdään sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaiset palvelutarpeen arvioinnit ja tarvittaessa selvitetään lastensuojelun tarve. Työskentelyyn sisältyy tarpeen mukaan monialaista verkostotyötä lapsen, nuoren, perheen ja heidän kanssaan toimivien palvelujen kanssa.

Lapsiperheiden sosiaalityö ja lastensuojelun avohuollon sosiaalityö muodostavat 1.10.2026 alkaen yhdennetyn sosiaalityön palvelukokonaisuuden. Yhdennetyn sosiaalityön tavoitteena ovat sujuvat ja yhdenmukaiset palveluprosessit sekä tuen jatkuvuuden vahvistaminen tilanteissa, joissa lapsen tai perheen tuen tarve muuttuu. Sosiaalihuollon palveluihin kuuluvat muun muassa lapsiperheiden sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, tukisuhdetoiminta, taloudellinen tuki sekä lapsiperheiden muut tarpeenmukaiset palvelut.

Kotiin vietävät palvelut täydentävät lapsen ja perheen tuen kokonaisuutta. Lapsiperheiden kotipalvelu, tukihenkilötoiminta ja perhetyö ovat 1.10.2026 lukien yhdentyneet yhdennetyiksi tiimeiksi. Palveluilla tuetaan perheen arjen sujumista, vanhemmuutta, lasten kasvua ja kehitystä sekä perheen toimintakykyä. Perhetyö on suunnitelmallista ja kuntouttavaa, muutokseen tähtäävää työskentelyä lasten, nuorten ja heidän perheidensä sekä lähiverkostojen ja eri yhteistyötahojen kanssa. Varhaisen tuen perhetyötä toteutetaan lisäksi osana perhekeskuksen palvelukokonaisuutta lyhytkestoisena ja tavoitteellisena tukena tilanteissa, joissa perheen arkeen, vanhemmuuteen, kasvatukseen, vuorovaikutukseen tai vanhemman jaksamiseen liittyy tuen tarvetta.

Lastensuojelun avohuollon tehtävänä on tukea ja edistää lapsen kasvua ja kehitystä sekä vanhempien mahdollisuuksia vastata lapsen tarpeisiin silloin, kun lapsen terveys tai

kehitys on vaarantunut tai uhkaa vaarantua. Lastensuojelun palvelut sovitetaan tarvittaessa yhteen opiskeluhuollon ja muiden lapsen, nuoren ja perheen palvelujen kanssa. Kiireellisissä lastensuojelun tilanteissa koko hyvinvointialuetta palvelee virka-aikainen Nopsa-tiimi.

7.9.7 Sosiaali- ja kriisipäivystys

Keski-Suomen sosiaali- ja kriisipäivystys tarjoaa akuuttia kriisiapua traumaattisissa kriisitilanteissa. Akuutilla traumaattisella kriisillä tarkoitetaan äkillistä ja yllättävää tapahtumaan, johon ei ole voinut varautua. Yhteyttä voi ottaa, kun kohtaa äkillisen kriisitilanteen kuten:

- akuutti huoli lapsesta tai perheen tilanteesta
- akuutti väkivalta tai sen uhka perheessä
- Huoli vammaisen kotona pärjäämisestä
- läheisen äkillinen kuolema
- läheisen itsemurhayritys
- onnettomuudet
- väkivallan tai vakavan rikoksen uhriksi joutuminen
- vakava oma tai läheisen sairaus

Sosiaali- ja kriisipäivystyksen puhelinnumero on 014 266 0149.

8. Toimenpiteet alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi

Tämä opiskeluhuoltosuunnitelma on voimassa ajalla 1.1.2026-31.12.2029. Alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteutumisen seurannasta vastaa Keski-Suomen hyvinvointialueen opiskeluhuollon alueellinen yhteistyöryhmä ja lasten ja nuorten palveluiden johtoryhmä. Yhteistyöryhmän jäsenet tuovat edustamansa yhteisön puolesta kokouksiin viestiä suunnitelman toteuttamista koskevista havainnoista, ideoista ja toiminnasta oppilaitoksissa ja palveluissa. Koulutuksen järjestäjät sekä hyvinvointialue huolehtivat omalta osaltaan myös, että suunnitelman tavoitteita ja keskeisiä periaatteita edistetään ja kehitetään edelleen kunnissa, oppilaitoksissa sekä palveluissa yhteistyössä tarvittavien tahojen kanssa.

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma kuvaa ja ohjaa Keski-Suomen hyvinvointialueen opiskeluhuoltopalveluiden kokonaisuutta. Suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumiseksi tämän suunnitelman tiedottaminen niin koulutusten järjestäjille kuin hyvinvointialueen muille toimijoille ja sidosryhmille on tärkeää. Suunnitelman jalkauttamisesta vastaa alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä. Tämä suunnitelma tallennetaan hyvinvointialueen verkkosivuille ja jaetaan sähköisesti kaikkien koulutusten järjestäjien ja sidosryhmien käyttöön. Suunnitelmaa käydään läpi koulutustenjärjestäjien foorumeilla, opiskeluhuoltoryhmissä sekä tiedotetaan myös opiskelijoille ja huoltajille.

8.1. Opiskeluhuoltopalveluiden omavalvonta

Opiskeluhuoltopalveluiden toteutumista ja laatua seurataan omavalvonnan keinoin. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen valvonnassa korostuu palveluntuottajien oma vastuu toiminnan asianmukaisuudesta ja tuottamiensa palvelujen laadusta sekä asiakas- ja potilasturvallisuudesta. Valvontalain mukaan vuoden 2024 alusta alkaen julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteillä tulee olla yksikkökohtaiset omavalvonta-/potilasturvallisuussuunnitelmat, jotka tulee tallentaa yksikön julkisille verkkosivuille. (Terveydenhuoltolaki 2010, Sosiaalihuoltolaki 2014, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 2023)

Omavalvontayksikkö
Hyvinvointialueella toimii erillinen valvontayksikkö, jonka valvontakoordinaattorit toteuttavat suunnitelmallista valvontaa ostopalvelu- ja palvelusetelituottajien toimipisteisiin sekä hyvinvointialueen omiin yksiköihin joka toinen vuosi. Asiakkaiden tai henkilöstön ilmoitusten perusteella tai aluehallintoviraston pyynnöstä omavalvontayksikkö tekee myös tarvittaessa valvontakäyntejä. Hyvinvointialueen omavalvontaa toteutetaan aluehallituksen 20.12.2022 hyväksymän

omavalvontaohjelman mukaisesti. Viimekätinen valvontavastuu hyvinvointialueen tehtävien lainmukainen järjestämisestä ja riittävästä omavalvonnasta on hyvinvointialueen aluevaltuustolla. Tästä syystä myös opiskeluhuoltopalveluiden toteutumisesta raportoidaan aluevaltuustolle, erikseen valittujen indikaattorien ja mittareiden avulla.

Työntekijän vastuu
Jokaisella opiskeluhuoltopalvelujen työntekijällä on vastuu myös laadunvalvonnasta. Tästä syystä hyvinvointialueella on käytössään Laatuportti-järjestelmä, josta saadaan ajantasaista yksikkökohtaista tietoa laadun- ja riskienhallinnan tilasta koko hyvinvointialueella.

Laatuportissa tehdään:

- haitta- ja vaaratilanneilmoituksia (mm. työtapaturma, asiakas- ja potilasturvallisuus, tietoturva ja tietosuoja jne.)
- positiivisia havaintoilmoituksia
- ilmoitus potilaan/asiakkaan tai läheisen puolesta
- työn vaarojen arviointia
- yleistä riskiarviointia sekä
- asiakas- ja potilasturvallisuuden itsearviointia

Lisäksi on sosiaalihuollon ammattilaisille eli kuraattoreille on käytössä osana rakenteellista sosiaalityötä sosiaalisen raportoinnin työkalu, jolla voi nostaa esiin esimerkiksi

- ajankohtaisia ilmiöitä asiakastyöstä
- palvelujärjestelmää koskevia epäkohtia
- eriarvoistavia rakenteita
- palveluiden kehittämistarpeita
- konkreettisia ratkaisuehdotuksia
- hyviä käytäntöjä

8.1.1 Opiskelijoiden hyvinvoinnin seuranta

Opiskeluhuoltopalveluiden vaikuttavuutta seurataan sekä alue- että paikallisilla tasoilla eri raporteista saaduilla indikaattoreilla ja mittareilla. Tärkeää seurannassa on selkeät luodut rakenteet, validoinut sekä pysyvät mittarit ja indikaattorit. Näin mahdollistuu pidempiaikaisen toteutumisen ja vaikuttavuuden vertailu. Hyvinvointialue kokoaa koko hyvinvointialuetta käsittävää tietoa vuosittain niin asukkaiden terveydentilasta,

hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä, kuin myös palveluiden vaikuttavuudesta, saatavuudesta kuin laadustakin. Nämä tulokset raportoidaan kokonaisuudessaan alueellisessa hyvinvointikertomuksessa. Paikallisten opiskeluhuollon indikaattoreiden ja mittareiden arviointi tapahtuu opiskeluhuoltoryhmien ja niiden ohjausryhmien toimesta.

8.1.2 Tasavertaiset ja laadukkaat opiskeluhuoltopalvelut

Opiskeluhuoltopalvelut pyritään tuottamaan koko Keski-Suomen alueelle tasavertaisina ja -laatuisina, laadukkaana kokonaisuutena. Opiskeluhuollossa työskentelee vakituisesti vain päteviä ammattihenkilöitä. Ammattihenkilöt ovat terveyden- ja sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetuissa laeissa ja asetuksissa laillistettuja ja/tai nimikesuojattuja ammattihenkilöitä (terveydenhoitaja/sairaanhoitaja, psykologi, kuraattori, lääkäri). Työntekijöiden suoritettujen tutkintojen todistukset ja mahdollinen työlupa (ulkolaiset työntekijät) tarkistetaan aina rekrytointien yhteydessä. Lisäksi työntekijän esihenkilö tarkastaa voimassa olevat ammattioikeudet JulkiTerhikki -tietopalvelusta aina ennen työskentelyn aloittamista opiskeluhuoltopalveluissa. Erityistilanteissa määräaikaiseksi sijaiseksi voidaan ottaa loppuvaiheen opiskelijoita, mutta tällöin heillä on nimettynä erillinen työpaikkaohjaaja, joka toimii työskentelyn tukena ja valvoo sitä.

Työntekijän työtehtävään kuuluvat erillisluvat tulee olla myös aina ajan tasalla esimerkiksi lääkehoitoon liittyen. Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvilta työntekijöitä vaaditaan työtehtävien hoidon kannalta riittävää kielitaitoa. Lisäksi opiskeluhuollossa työskenteleviltä asiakastyötä tekeviltä tarkistetaan rikostaustaote.

Riittävien opiskeluhuoltopalveluiden määrää ja laatua seurataan suhteessa asiakas- ja vakanssimääriin sekä olemassa oleviin henkilöstöresursseihin. Vuositasolla seurataan näiden lisäksi myös työntekijöiden sairauspoissaoloja, vaihtuvuutta ja täydennyskoulutuspäivien toteutumista, työntekijöiden työhyvinvointia ja -kykyä hyvinvointialueen henkilöstösuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden ja mittareiden kautta ja opiskeluhuollon omavalvontasuunnitelman mukaisesti.

Lakisääteisten palvelujen toteutumisesta opiskeluhuoltopalveluissa seurataan säännöllisesti, joko luku- tai kalenterivuosittain. Palveluiden toteutumisessa kiinnitetään erityistä huomiota muun muassa käyntimääriin, tehtyjen poisjäävien tuen tarpeen selvittelyjen määrään, asiakkaiden omaan kokemukseen palveluihin pääsystä, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa lakisääteisten terveystarkastusten, aikarajojen ja hoitotakuun toteutumista sekä kuraattoreilla ja psykologeilla myös yhteisöllisen työn osuutta.

Opiskeluhuollon laatua seurataan yksilötasolla erilaisilla asiakaspalautejärjestelmillä, arviointimittareilla sekä vastaanotoilla ja erilaisissa tapahtumissa asiakkaidemme kanssa suorassa kontaktissa käydyllä vuoropuhelulla. Mikäli palvelua saava asiakas tai hänen omaisensa ovat tyytymättömiä saamaansa palveluun on palautetta hyvä antaa suoraan ja välittömästi tapahtuman yhteydessä tai heti sen jälkeen. Ensisijaisesti rakentava palaute annetaan aina suoraan työntekijälle, jota palaute koskee, mutta jos tarve vaatii, palautetta voidaan antaa myös seuraavan järjestyksen mukaan.

- suora yhteydenotto työntekijään, jota palaute koskee
- palaute toimintayksikön lähiesihenkilölle tai tarvittaessa palvelupäällikölle
- palaute hyvinvointialueen palautekanavien kautta Anna meille palautetta | Keski-Suomen hyvinvointialue
- asiakkaan/potilaan/läheisten ilmoitus turvallisuuspoikkeamasta
- yhteydenotto valvontayksikköön
- yhteydenotto potilas- tai sosiaaliasiamieheen
- kirjallinen muistutus toimintayksikön vastuuhenkilölle/
  hyvinvointialueen kirjaamoon
- kantelu Länsi- ja Sisä- Suomen aluehallintoviranomaiselle, jos henkilö on kuollut tai vakavasti loukkaantunut, tehdään kantelu Valviraan,
  Eduskunnan oikeusasiamiehelle (EOA)
- potilasvahinkoa epäiltäessä tehdään potilasvahinkoilmoitus (www.pvk.fi)

8.1.3 Yhteistyön toteutumisen seuranta

Koulutusten järjestäjiltä palautetta kerätään vuosittain tapahtuvalla palautekyselyllä, jolla kartoitetaan muun muassa koulutusten järjestäjien mielipidettä ja kehitysideoita opiskeluhuollon kokonaisuuden toimivuudesta, yhteistyöstä, riittävyydestä ja laadusta. Tämä palautekysely toteutetaan hyvinvointialueen toimesta ja tehdään yhteistyössä alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän kanssa.

Kevään 2025 kyselyn perusteella kehityskohteiksi nousivat:

- Yhteisöllinen työ
- Yhteistyö ja tiedottaminen
- Tasapuolinen resurssointi (erityisesti psykologien ja lääkärien osalta)

Kevään 2025 kyselyn perusteella hyvin toimii:

- Opiskeluhuoltopalvelut toimivat hyvin niissä kunnissa ja oppilaitoksissa, missä on henkilöstöresurssit ovat kunnossa, eikä ole paljon vaihtuvuutta henkilöstössä

- Useimmissa oppilaitoksissa on hyvin toimivat yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät ja toimivat yhteistyörakenteet oppilaitostasolla

8.1.4 Toimivat yksikkökohtaiset yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät

Vuosittaiseen koulutusten järjestäjille suunnattuun kyselyyn sisältyy myös seuraavat kysymykset, joiden tarkoituksena on seurata yhteisöllisten opiskeluhuoltoryhmien toteutumista:

- **kokoontuvatko yksikkökohtaiset yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät säännöllisesti?** Oppilaitoskohtaiset yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät kokoontuvat säännöllisesti maakunnassa (97 % vastaa näin)
- **onko koulutusten järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmiin kuvattu opiskeluhuoltoryhmien toiminta ja tehtävät?** Opiskeluhuoltosuunnitelmiin on maakunnassa kuvattu opiskeluhuoltoryhmien toiminta ja tehtävät (100 % vastaa näin)
- **Miten koulutuksen järjestäjä seuraa vastuullaan olevien opiskeluhuoltotyöryhmien toimintaa?** Oppilaitosten opiskeluhuoltoryhmien toimintaa tulisi seurata opiskeluhuollon ohjausryhmässä. Tässä toiminnassa on kyselyn mukaan eniten vaihtelua muihin lakisääteisiin työryhmiin verrattuna. Noin kaksi kolmannesta vastaajista on sitä mieltä, että seuranta on kunnossa ja noin yksi kolmannesta vastaa alle keskiarvon eli seurannassa olisi parantamisen varaa. Opiskeluhuollon ohjausryhmän toiminta on kuitenkin kuvattu kyselyn mukaan opiskeluhuoltosuunnitelmiin melko hyvin, mutta toteutuksessa on vaihtelua.

9. Lopuksi

Keski-Suomen hyvinvointialueella panostetaan kansallisten linjauksien mukaan ennaltaehkäisevään työhön ja sitä kautta myös opiskeluhuollon palveluihin. Palveluita kehitetään entistä vaikuttavimmiksi sekä laadukkaammiksi.

Vaikka opiskeluhuollon palvelut ovat kaikille tarjottavia palveluita, tulee tulevaisuudessa kiinnittää enemmän huomiota erityisessä syrjäytymisriskissä oleviin ja erityistä tukea tarvitseviin oppilaisiin sekä varhaiseen tukeen. Oppimisen tuen lakiuudistus muutti pedagogisen tukea perusopetuksessa syyslukuvuodesta 2025 alkaen. Kolmiportaisen tuen oppilaat siirtyvät uuden lainsäädännön mukaiseen tukeen. He saavat joko oppilaskohtaista tai ryhmäkohtaista tukea. Tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on useamman vuoden ajan ollut nouseva, mikä lisää opiskeluhuollon palvelujen tarvetta. Lisähaastetta henkilöstöresurssien kohdentamiseen tuo se, että tukea tarvitsevien osuus ei jakaannu tasaisesti maakunnan alueella. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa arvioidaan tällä hetkellä segmentoinnin ja oppilaitoskuormituksen tarkastelun kautta mahdollisuuksia ohjata olemassa olevia resursseja kohdennetummin erityisessä riskissä oleviin opiskelijoihin ja paljon tukea tarvitseviin. Lakisääteisesti sitovien mitoituksien takia kuraattori- ja psykologipalvelussa resurssin kohdentaminen jonkin muun mittarin kuin opiskelijamäärän mukaan on haastavaa.

Osaavan ja ammattitaitoisen henkilöstön riittävyys on yksi merkittävimmistä sosiaali- ja terveysalaa uhkaavista tekijöistä. Työtä tämän haasteen voittamiseksi tehdään koko ajan, miettien muun muassa pito- ja vetovoimatekijöitä niin yksikkötasolla, kuin laajemminkin koko hyvinvointialueen organisaatiossa. Viimeisen 3 vuoden aikana on ollut mittavaa pulaa erityisesti lääkäreistä ja psykologeista. Viimeisen vuoden aikana opiskeluhuollon psykologien rekrytoinnissa on kuitenkin edistytty merkittävästi ja tehtävien täyttöaste on nyt 100 %. Opiskeluhuoltopalveluissa tavoitteena on varmistaa toiminnan edellyttämä riittävä, osaava ja motivoitunut henkilöstö.

Opiskeluhuoltopalveluissa on otettu aktiivisesti käyttöön digitaalisia palveluja täydentämään lähipalvelua. Digitaaliset palvelut nähdään mahdollisuutena ja niitä pyritään kehittämään asiakasystävällisempään suuntaan saatujen palautteiden ja kokemusten mukaan.

Opiskeluhuollon kokonaisuudessa nähdään tärkeänä yhdessä tekeminen niin palvelun sisällä kuin myös yhteistyökumppaneiden kanssa. Paikalliset opiskeluhuollon tiimit ovat pitkälti jo tuttuja, eikä niihin ole tarvetta tehdä merkittäviä muutoksia. Vuoropuhelu koulutuksenjärjestäjien kanssa on avointa ja vuorovaikutuksellista. Omien yksiköiden lisäksi yhdessä tekemisen kulttuurin luominen on edennyt muihinkin lasten, nuorten ja perheiden palveluihin.

10.Lähteet

Aalto-Setälä, Terhi; Huikko, Eeva; Appelqvist-Schmidlechner, Kaija; Haravuori, Henna ja Marttunen, Mauri 2020: Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa: Opas tutkimiseen, hoitoon ja vaikuttavien menetelmien käyttöön. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Aalto-Setälä, Terhi; Huikko, Eeva; Peltola, Katriina 2023:Vaikuttavammat mielenterveyspalvelut lapsille ja nuorille : toimenpidesuositus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060.

Deci, Edward ja Ryan, Richard: The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. Psychological Inquiry, 2000, nro Vol. 11, No. 4, s. 227–268. Lawrence Erlbaum Associates

Duodecim 2023: Käypähoito suositukset. https://www.kaypahoito.fi/suositukset.

Duodecim, terveysportti 2023: NEUKO -tietokanta, koulu- ja opiskeluterveys. https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko?toc=1111787.

Haravuori, Henna; Muinonen, Essi; Kanste Outi ja Marttunen, Martti 2017. Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Hietanen-Peltola, Marke, Ahvalo, Johanna ja Jahnukainen, Johanna 2023. Lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositukset 2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Hietanen-Peltola, Marke ja Hakulinen, Tuovi 2022. Kirjaamisopas Lastenneuvola ja kouluterveydenhuolto Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

HUS 1, 2023: Mielenterveystalo.fi. Nuorten masennuksen interventio, IPC. https://www.mielenterveystalo.fi/fi/nuorten-masennuksen-interventio-ipc.

HUS 2. 2023: Mielenterveystalo.fi. Lasten ja nuorten ahdistuksen hoito-ohjelma, Cool Kids. https://www.mielenterveystalo.fi/fi/lasten-ja-nuorten-ahdistuksen-hoito-ohjelma-cool-kids.

Kanste, Outi; Haravuori, Henna; Kolimaa, Maire; Vorma, Helena; Fagerlund-Jalokinos, Susanna; Suvisaari, Jaana; Muinonen, Essi ja Marttunen, Martti 2016: Mielenterveys- ja päihdetyö opiskeluterveydenhuollossa, palvelut, menetelmät ja yhteistyö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tampere.

Keski-Suomi ennakoi 2025: https://info.keskisuomi.fi/vaestokehitys/.

Keski-Suomen hyvinvointialue 2023: Keski-Suomen hyvinvointialueen omavalvontaohjelma.

Keski-Suomen hyvinvointialue 2023: Strategia – kohti ihmislähtöistä Keski-Suomea. https://hyvaks.fi/hyvinvointialue/strategia.

Keski-Suomen hyvinvointialue 2023. Henkilöstö- ja koulutussuunnitelma.

Keski-Suomen koulutusten järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmat

Kuntalaki 410/2015. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410#O2L5P29.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=531.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150523?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ehk%C3%A4isev%C3%A4n%20p%C3%A4ihdety%C3%B6n

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992. https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785#L2P7.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstö 817/2015. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20sosiaalihuollon%20ammattihenkil%C3%B6st%C3%A4.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023. https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230741.

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559.

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=julkisuus.

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 759/2004.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040759.

Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi.
(https://public.tableau.com/app/profile/eetu.ervasti/viz/LastenjanuortenterveysjahyvinvointiBETA).

Lastensuojelulaki 417/2007.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ammatillinen%20koulutus.

Lukiolaki 714/2018.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lukiolaki.

Nuorisolaki 1285/2016.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki.

Mölläri, Kaisa 2020. Kirjaamisopas: Opiskeluterveydenhuolto. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Opetushallitus 2025. Move!-mittaustuloksia. https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/move-mittaustuloksia.

Opetushallitus 2025. Opetushallituksen tilastopalvelu. https://vipunen.fi/fi-fi.

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=opiskeluhuolto#L2P9.

Perusopetuslaki 628/1998.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=531%2F2017.

Portsmouth City Counsil 2022. HEALTH AND WELLBEING STRATEGY 2022– 2030.
https://www.portsmouth.gov.uk/wp-content/uploads/2022/05/health-and-wellbeing-strategy-january-2022-accessible.pdf.

Suomen mielenterveys ry, mieli ry 2023: Lapset puheeksi - menetelmä.
https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/toimiva-lapsi-ja-perhe-tyo/lapset-puheeksi-menetelma/.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2021: Kuntainfo: Opiskeluterveydenhuoltoon uudet henkilöstömitoitussuositukset. https://stm.fi/-/kuntainfo-opiskeluterveydenhuoltoon-uudet-henkilostomitoitussuositukset.

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry 2023: Amisbarometri.
https://sakkiry.fi/amisbarometri/.

Suomen EMDR-yhdistys 2019: EMDR-terapia on hoitosuunnitelman osana käytetty terapeutin työväline. https://emdr.fi/.

Sydänliitto ry 2023: Neuvokas perhe.
https://neuvokasperhe.fi/?gclid=EAIaIQobChMIj6zpuNaNgAMVa0-RBR3cgwTNEAAYASAAEgKiRfD_BwE.

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 516/2004.
https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040516.

Talmon, Moshe 1990. Single Session Therapy: maximizing the effect of the first (and often only) therapeutic encounter, San Francisco

Terapiat etulinjaan 2023: Interpersoonallinen terapia IPT nuorille.
https://terapiatetulinjaan.fi/lapset-ja-nuoret/interpersoonallinen-terapia-ipt-nuorille/.

Terapiat etulinjaan 2023: Cool Kids lapsille ja nuorille.
https://terapiatetulinjaan.fi/lapset-ja-nuoret/cool-kids-lapsille-ja-nuorille/.

Terveydenhuoltolaki ja siihen liittyvät asetukset 1326/2010. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ammatillisesta%20koulutuksesta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020: Asiakaslähtöisyys. https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/yksilotyoskentely/asiakaslahtoisyys. Viitattu 4.9.23

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2025: FinLapset-rekisteriseuranta. https://www.terveytemme.fi/finlapset/.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2025: Kouluterveyskyselyn tulokset. https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset#alueittain.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 1, 2025: Lapset, nuoret ja perheet. Opiskeluhuolto. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuolto.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2, 2025: Lapset, nuoret ja perheet. Henkilöstömitoitukset. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuolto/kouluterveydenhuolto/toimijat/henkilostomitoitukset,

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 3, 2025: Lapset, nuoret ja perheet. Kouluterveydenhuolto. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuolto/kouluterveydenhuolto.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 11, 2025: Lapset, nuoret ja perheet. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuolto/opiskeluhuollon-kuraattoripalvelut.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 4, 2025: Lapset, nuoret ja perheet. Suun terveystarkastukset, opiskelijat. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola/suun-terveystarkastukset#opiskelijat.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 5, 2025: Lapset, nuoret ja perheet. Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuolto/opiskeluhuollon-kuraattoripalvelut.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 6, 2025: Lapset, nuoret ja perheet. Opiskeluhuoltopalveluiden seuranta. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuolto/opiskeluhuoltopalvelujen-seuranta#OPA.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 7, 2025: Lapset, nuoret ja perheet. Opiskeluhuollon psykologipalvelut. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuolto/opiskeluhuollon-psykologipalvelut.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 8, 2025: Raportit. https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/ohjeet-tietojen-toimittamiseen/perusterveydenhuollon-avohoidon-hoitoilmoitus-avohilmo/raportit.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 9, 2023: Lapset, nuoret ja perheet. Yhteisöllinen opiskeluhuolto. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuolto/yhteisollinen-opiskeluhuolto. Viitattu 11.9.2023

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 10, 2023: Lapset, nuoret ja perheet. Yksilökohtainen opiskeluhuolto. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuolto/yksilokohtainen-opiskeluhuolto. Viitattu 11.9.2023

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Sotkanet 2023: Terve Suomi –tutkimus. https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku?g=592.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Sotkanet 2025: Tilastohaku. https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Sotkanet 1, 2022: Vieraskielisyys, ulkomaalaiset ja pakolaiset; Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä / 1 000 asukasta. https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szaKAAA=&region=szYPAAA=&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202306191039.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2025. Tea-viisari. https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset.

Tietosuojalaki 1050/2018. https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050.

Tuovila, Tiina; Seilo, Noora ja Kunttu, Kristina 2021. Opiskeluterveydenhuollon opas 2021. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Työturvallisuuslaki 738/2002.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ty%C3%B6turvallisuuslaki.

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110338.

Valtiovarainministeriö 2023: Tieto hyvinvointialueiden palvelujen vaikuttavuudesta tukee alueiden ohjausta.
https://vm.fi/-/tieto-hyvinvointialueiden-palvelujen-vaikuttavuudesta-tukee-alueiden-ohjausta.

Väestöliitto 2023: Ratkaisukeskeinen lyhytterapia.
https://vaestoliitonterapia.fi/ratkaisukeskeinen-lyhytterapia/.

11.Liitteet

Liite 1. Linkki opiskeluhuoltopalveluiden esihenkilöiden yhteystietoihin:
Perhe- ja sosiaalipalveluiden johto | Keski-Suomen hyvinvointialue

Liite 2. Alueellisen yhteistyöryhmän jäsenet toimintakaudelle 2025-2029

Puheenjohtaja Virve Hongisto
Opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit Seppo Huhtiniemi
Opiskeluhuollon kuraattorit Mira Ojalehto
Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto Mari Kolu
Nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut Hanna Hämäläinen
Opiskelijoiden edustajat Martta Hiltunen, Veeti Tuomaala, Kamilla Leppänen, Oona Ruotsalainen
Alaikäisten oppilaiden huoltajat Liisa Ansio, Jenny Saksola
Koulutuksen järjestäjä, perusopetus Minna Kuutti ja Vesa Wilkko
Koulutuksen järjestäjä, 2.aste Minna Ahokas ja Soile Kukkonen
Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Tuulia Kuntsi
Alueellinen nuoristyö Pauliina Lahtinen
Sihteeri Tiina Hilpinen

Liite 3. Yksilöllisen opiskeluhuollon palveluihin oikeutetut toisen asteen opiskelijat (opinnot kestävät yli 2 kk)

	Opiskelutervey denhuollon palvelut	Psykologi n palvelut	Kuraattori n palvelut	Huomioitavaa
Alle 18 v. opiskelija, joka suorittaa **ammatillista perustutkintoa tai niiden osaa tai osia**				**Kotikunnasta, kotimaasta tai maahantulostatuksesta riippumatta**. Vokin kirjoilla oleva alle 18 v. opiskelija, ei ole kuitenkaan oppivelvollinen Suomeen. HUOM! Jos opiskelija erotettu määräajaksi kurinpitotoimenpiteenä, hänellä on silti oikeus opiskeluhuoltopalveluihin. Oppivelvolliset voi erottaa max. 3 kk kerrallaan.
Yli 18 v. opiskelija, joka suorittaa **ammatillista perustutkintoa tai niiden osaa tai osia**				Kotikunnasta, kotimaasta tai maahantulostatuksesta riippumatta. HUOM! Jos opiskelija erotettu määräajaksi kurinpitotoimenpiteenä, hänellä on silti oikeus opiskeluhuoltopalveluihin. Ei oppivelvolliset voi erottaa max. 12 kk
Alle 18 v. opiskelija, joka suorittaa **ammattitutkintoa tai erikoisammattitutkintoa tai niiden osaa tai osia**				
Yli 18 v. opiskelija, joka suorittaa **ammattitutkintoa tai erikoisammattitutkintoa tai niiden osaa tai osia**				
Opiskelija, joka opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa **(TUVA)** tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutuksessa **(TELMA)**				
Alle 18 v. opiskelija, joka opiskelee **ammatillista perustutkintoa** työsopimukseen perustuvassa **oppisopimuskoulutuksessa**				
Yli 18 v. opiskelija, joka opiskelee **ammatillista perustutkintoa** työsopimukseen perustuvassa **oppisopimuskoulutuksessa**				
Alle 18 v. opiskelija, joka opiskelee **ammatti- tai erikoisammattitutkintoa (tai niiden osia)** työsopimukseen perustuvassa **oppisopimuskoulutuksessa**				
Yli 18 v. opiskelija, joka opiskelee **ammatti- tai erikoisammattitutkintoa (tai niiden osia)** työsopimukseen perustuvassa **oppisopimuskoulutuksessa**				
Alle 18 v. opiskelija, joka opiskelee **kansanopistossa kokopäiväisessä** opetuksessa				
Yli 18 v. opiskelija, joka opiskelee **kansanopistossa kokopäiväisessä** opetuksessa.				Opiskelijalla oikeus opintotukeen. Kts. erikseen myös ammatillisessa koulutuksessa olevan opiskelijan oikeudet (jos opiskelija suorittaa ammatillisia opintoja kansanopistossa)
Yli 18 v. opiskelija, joka opiskele **kansanopistossa EI kokopäiväisessä** opetuksessa				Jos opiskelijalla ei oikeutta opintotukeen, eli opinnot kestävät vähemmän kuin 2 kk.
Opiskelija, joka opiskelee **nuoren lukiokoulutuksessa**				
Alle 18 v. Opiskelija, joka opiskelee **aikuisten lukiokoulutuksessa**				Suorittaa oppivelvollisuutta

Yli 18 v. opiskelija, joka opiskelee **aikuisten lukiokoulutuksessa**				Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu aikuisten lukiokoulutuksessa opiskeleville, sillä opiskelu ei ole opintotukeen oikeuttavaa.
Kansainvälinen opiskelija, jolla ei kotikuntaa Suomessa esim. vaihto-opiskelijat				HUOM! EU-alueen ulkopuolelta (ei koske Islantia, Liechtensteinia, Norjaa, Sveitsiä, Kanadan Quebecia ja Australiaa) tulevalla opiskelijalla tulee olla yksityinen sairausvakuutus, joka korvaa kunnalliset perusterveydenhuollon palvelut.
Kansainvälinen opiskelija, jolla kotikunta Suomessa				Oikeutettu palveluihin samoin kriteerein kuin suomalainenkin opiskelija.
Yli 18 v. **kotoutumiskoulutuksessa** oleville maahanmuuttajille				
Alle 18 v. opiskelija, joka on määräaikaisesti keskeyttänyt opintonsa				Opiskelun voi väliaikaisesti keskeyttää omasta hakemuksesta, jos opiskelija saa sairausvakuutuslain mukaista **sairauspäivärahaa, äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa**. Opiskeluoikeus voidaan väliaikaisesti keskeyttää myös **muusta perustellusta syystä.**
Yli 18 v. opiskelija, joka on määräaikaisesti keskeyttänyt opintonsa				Opiskelun voi väliaikaisesti keskeyttää omasta hakemuksesta **suorittaakseen asevelvollisuuden, siviilipalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tai, jos opiskelija saa sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa**. Opiskeluoikeus voidaan väliaikaisesti keskeyttää myös **muusta perustellusta syystä.**
Aikuisten perusopetus (AIPE)				Opiskelijat kuuluvat oikeasti kouluterveydenhuollon palveluiden piiriin, mutta TH- palvelut toteutetaan opiskeluterveydenhuollossa (Sepänkadun keskitetyssä pisteessä). HUOM: ko. opiskelijoille ei oikeutta sairaanhoitopalveluihin, koska ne eivät sisälly kouluth:on

Oikeutettu palveluihin

Ei oikeutta palveluihin

Liite 4. Keski-Suomen väestöennuste 2022-2040

		Yhteensä	0 - 6	7 - 12	13 - 15	16 - 18	19 - 49	50 - 64	19-64	65 - 74	75 -
HVA15 Keski-Suomen hyvinvointialue	2022	272300	16212	18254	9491	9255	102422	49880	18746	35886	30900
	2025	271396	15745	16247	9502	9600	102655	47839	19102	34566	35242
	2030	269281	15546	13848	8037	9241	102556	46122	17278	33749	40182
	2035	266228	15216	13793	7082	7223	100561	47123	14305	31515	43715
	2040	262332	15013	13438	6986	7256	96319	48636	14242	28876	45808

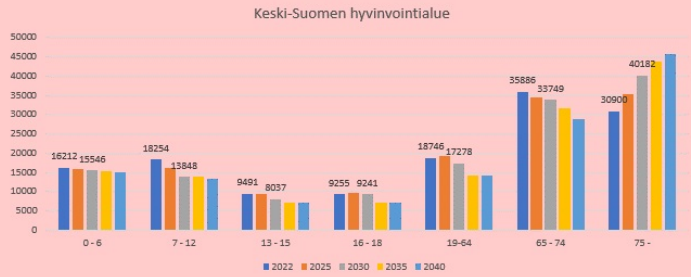

Vuoteen 2030 mennessä
- Alle kouluikäisten määrä vähenee 666 lapsella eli 4,1%
- 75 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa 9282 ikääntyneellä eli 30%
- Työikäisen väestön määrä vähenee 1468 henkilöllä eli 7,8%

3 3.7.2023

KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

Liite 5. Opiskeluhuollon strategiset indikaattorit ja mittarit

Indikaattori	Lähde	Lähtötaso 2023	2025
Hyvinvoivat opiskelijat			
Ylipainon (ml. lihavuuden) yleisyys (%) 7-16-vuotiaista	(Kouluterveyskysely), FInlapset rekisterit	8.-9.lk 18,6 % AOL 24,7 % Lukio 17,6 %	
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9.luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9. lk 33 % AOL 32,2 % Lukio 22,5 %	8-9lk 40% AOL 36% Lukio 28%
Ei syö aamupalaa joka arkiaamu, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	4.-5.lk 27,7 % 8.-9.lk 40 % AOL 52,8 % Lukio 33,2 %	4.-5.lk 28 % 8.-9.lk 43 % AOL 52% Lukio 39 %
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. ja 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	Move-raportit	5.lk 35,7 % 8.lk 40,2 %	5.lk 32,2 % (2024) 8.lk 40,8 % (2024)
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 9 % AOL 28,2 % Lukio 4,1 %	8.-9.lk 9 % AOL 28 % Lukio 7 %
Käyttää nikotiinipusseja nykyisin	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 6 % AOL 19 % Lukio 3 %	8.-9.lk 12 % AOL 33 % Lukio 10 %
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 7,4 % AOL 21,2 % Lukio 12,1 %	8.-9.lk 6 % AOL 16 % Lukio 9 %
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 7,6 % AOL 14,9 % Lukio 8,1 %	8.-9.lk 6 % AOL 12 % Lukio 6 %
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	4.-5.lk 10,5 % 8.-9.lk 26 % AOL 25,7 % Lukio 23,3, %	4.-5.lk 8 % 8.-9.lk 20 % AOL 22 % Lukio 19 %
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 20,6 % AOL 15,7 % Lukio 17,8 %	8.-9.lk 21 % AOL 16 % Lukio 19 %
Korkea positiivinen mielenterveys, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 10 % AOL 8 % Lukio 9 %	8.-9.lk 10 % AOL 12 % Lukio 9 %
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	4.-5.lk 86 % 8.-9.lk 66,8 % AOL 69,4 % Lukio 70,5 %	4.-5.lk 86 % 8.-9.lk 69 % AOL 70 % Lukio 74 %
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	4.-5.lk 14 % 8.-9.lk 11,3 % AOL 5,1 % Lukio 7 %	4.-5.lk 10 % 8.-9.lk 8 % AOL 4 % Lukio 7 %
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL	Kouluterveyskysely	4.-5.lk 8,3 % 8.-9.lk 7,8 % AOL 4,8 %	4.-5.lk 8 % 8.-9.lk 8 % AOL 4 %

1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista		Lukio 1,5 %	Lukio 1 %
Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 10,4% AOL 8,4 % Lukio 8,6 %	8.-9.lk 8% AOL 8% Lukio 6 %
Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5 luokan oppilaista	Kouluterveyskysely	4.-5.lk 4 %	4.-5.lk 4 %
Pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 5,1 AOL 6,3 % Lukio 2,7 %	8.-9.lk 7 % AOL 7 % Lukio 4 %
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	4.-5.lk 2,6 % 8.-9.lk 7,4 % AOL 7,0 % Lukio 6,2 %	4.-5.lk 3 % 8.-9.lk 7 % AOL 6 % Lukio 5 %
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 26,7% AOL 40,8 % Lukio 23,9 %	8.-9.lk 29 % AOL 40 % Lukio 25 %
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	4.-5.lk 31,7 % 8.-9.lk 35,7 % AOL 49 % Lukio 24 %	4.-5.lk 27 % 8.-9.lk 33 % AOL 40 % Lukio 22 %
Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kouluterveyskysely	8.-9.lk 8 % AOL 10,1 % Lukio 6,6, %	8.-9.lk 8 % AOL 7 % Lukio 5 %
Tasavertaiset ja laadukkaat palvelut			
Lääkärien henkilöstömitoitus koulu- ja opiskeluterveydenhuolto oppilasta / lääkärien henkilötyövuosi	HVA:n seurantaraportit	tarkkaa tietoa ei saatavissa	Tarkkaa tietoa ei saatavilla
Henkilöstömitoitus suosituksen toteutuminen kouluterveydenhuollossa, terveydenhoitajat	HVA:n seurantaraportit	toteutuu 95% oppilaitoksista	toteutuu 98% oppilaitoksista
Henkilöstömitoitus suosituksen toteutuminen opiskeluterveydenhuollossa, terveydenhoitajat	HVA:n seurantaraportit	toteutuu 95% oppilaitoksista	toteutuu 98% oppilaitoksista
Henkilöstömitoitus lain toteutuminen koulupsykologipalveluissa	HVA:n seurantaraportit		toteutuu 100%
Henkilöstömitoitus lain toteutuminen koulukuraattoripalveluissa	HVA:n seurantaraportit	toteutuu 100%	toteutuu 100%
Asetuksen mukaisten laajojen terveystarkastusten toteutuminen kouluterveydenhuollossa toteutumis- % suhteessa oppilasmäärään	HVA:n seurantaraportit		lukuvuonna 2024-2025 toteutunut 85%
Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukset 1. ja 2. lukuvuoden opiskelijoille	HVA:n seurantaraportit		
8.lk, 9.lk ja 2.aste: Oppilas/opiskelija ei ole päässyt lukuvuoden aikana kouluterveydenhoitajalle/kuraattorille/psykologille yrityksestään huolimatta	Kouluterveyskysely	Terveydenhoitajalle: 8.-9.lk 1,8 % AOL 0,6 % Lukio 1,4 % Kuraattorille: 8.-9.lk 1,5 % AOL 1,4 % Lukio 0,9 % Psykologille: 8.-9.lk 2,6 % AOL 2,1 % Lukio 2,9 %	Terveydenhoitajalle: 8.-9.lk 3 % AOL 1 % Lukio 1 % Kuraattorille: 8.-9.lk 1 % AOL 1 % Lukio 1 % Psykologille: 8.-9.lk 2 % AOL 2 %

			Lukio 1 %
Lakisääteiset aikarajat psykologi- ja kuraattoripalvelujen piiriin pääsemiseksi toteutuvat (2 pv kiireellinen ja 7 pv ei-kiireellinen)	HVA:n seurantaraportit	Ei luotettavaa seurantaa saatavilla 2023	Kevät 2026: kuraattorityössä ei aikarajaylityksiä, psykologityössä esi- ja perusopetuksessa ei aikarajaylityksiä, toisella asteella 10-20 % uusista asiakkuuksista ylittää aikarajan
Koulupsykologien ja kuraattorien yhteisöllisen työn %-osuus työajasta	HVA:n seurantaraportit	Ei luotettavaa seurantaa saatavilla 2023	puolivuosittain, kevät 2026 noin 25 % työajasta
Kiireettömän hoidon hoitotakuun toteutuminen opiskeluterveydenhuollossa (hoito aloitettu 14 vrk kuluessa alle 18v.)	HVA:n seurantaraportit	Voimaan vasta 1.9.23	toteutuu
Käyntimäärät opiskeluhuoltopalveluissa	HVA:n seurantaraportit	HVA:n toiminta alkanut vasta 1.1.23	Puolivuosittain erillinen raportointi
Ostopalveluiden % osuus opiskeluhuollon psykologipalveluista	HVA:n seurantaraportit	HVA:n toiminta alkanut vasta 1.1.23	Ostopalvelut lopetettu kokonaan vuonna 2025.
Terveystarkastuksessa puhuttiin lapselle tai nuorelle tärkeistä asioista % 4.-5 lk. ja 8.-9.lk oppilaista	Kouluterveyskysely	4.-5.lk 74 % 8.-9.lk 79 % AOL 87% Lukio 84%	4.-5.lk 70 % 8.-9.lk 69 % AOL 80% Lukio 82%
Yhteistyö koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueen kesken			
Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus tehdään peruskoulussa kolmen vuoden välein, % kunnan kouluista	Sotkanet	65 % (2021)	87% (2023)
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä, % hyvinvointialueen kouluista	Sotkanet	81 % (2022)	10% (2024)
HVA:n ja koulutusten järjestäjien välisen yhteistyön toteutuminen	Palautekysely koulutuksen järjestäjille		Toteutettu 2024, 2025 ja 2026
Toimivien ja laadukkaiden yksikkökohtaisten opiskeluhuoltoryhmien yhteisöllisten opiskeluhuoltoryhmien toteutuminen			
kokoontuvatko yksikkökohtaiset yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät säännöllisesti?	Palautekysely koulutuksen järjestäjille		vuosittain
onko koulutusten järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmiin kuvattu opiskeluhuoltoryhmien toiminta ja tehtävät?	Palautekysely koulutuksen järjestäjille		vuosittain

Miten koulutuksen järjestäjä seuraa vastuullaan olevien opiskeluhuoltotyöryhmien toimintaa?	Palautekysely koulutuksen järjestäjille		vuosittain